

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ SÖZLÜ TARİH
YÖNTEMİNE İLİŞKİN DENEYİMLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif DEMİR

TOKAT

Eylül, 2022

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ SÖZLÜ TARİH
YÖNTEMİNE İLİŞKİN DENEYİMLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif DEMİR

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hakan ÖRTEN

TOKAT

Eylül, 2022

ETİK SÖZLEŞME

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgi toplama ve raporlaştırma sürecinin Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'ne, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna, genel akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak gerçekleştirildiğini; bu tez çalışmasının “intihal engelleme” programı ile tarandığını, bana ait olmayan tüm bilgi, düşünce ve bulgulara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan eder, sorumluluğun tarafıma ait olduğunu kabul ederim.

Tarih:/...../.....

Tezi hazırlayan öğrencinin adı soyadı

Elif DEMİR

İmza

JÜRİ İMZA SAYFASI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Elif DEMİR'in "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sözlü Tarih Yöntemine İlişkin Deneyimleri" adlı çalışması 26.08.2022 tarihinde jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Başkan: Doç. Dr. Murat Bayram Yılar

.....

Üye (Tez Danışmanı): Dr. Öğr. Üyesi Hakan Örtten

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Fadime SEÇGİN

.....

Üye :

.....

Üye :

.....

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2022

.....

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Tez süreci boyunca desteğini hiç esirgemeyen, değerli zamanını, deneyimlerini ve bilgisini daima benimle paylaşan ve her daim bana yol gösteren değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Hakan ÖRTEN'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez savunma jürisinde görev alan değerli hocalarım Doç. Dr. Murat Bayram YILAR'a ve Dr. Öğr. Üyesi Fadime SEÇGİN'e katkılarından dolayı teşekkürlerimi iletiyorum.

Ayrıca çalışma başında kıymetli bilgilerini bizimle paylaşan başta Hasan ERDEM ve İbrahim SAFA olmak üzere değerli büyüklerime ve araştırmaya katkı sağlayan sosyal bilgiler öğretmen adaylarına teşekkürlerimi sunuyorum.

Ve son olarak her daim yanımda olan, desteklerini hiç esirgemeyen sevgili babama, anneme ve kardeşlerime teşekkür ediyorum.

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ SÖZLÜ TARİH YÖNTEMİNE İLİŞKİN DENEYİMLERİ

Demir, Elif

Yüksek Lisans, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hakan Örtten

Eylül 2022, xiii+ 105

Bu araştırmada, Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Kanıt, Yerel ve Sözlü Tarih dersi kapsamında, sözlü tarih yöntemini deneyimleyen sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yönetime ilişkin bakış açılarının saptanması ve deneyimlerine ilişkin görüşlerinin çok yönlü olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma desenlerinden temel nitel araştırma kullanılarak gerçekleştirilen bu araştırma, 2021-2022 eğitim öğretim yılında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde, Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Kanıt, Yerel ve Sözlü Tarih dersini alan 9 kız, 3 erkek olmak üzere 12 sosyal bilgiler öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunun seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Veriler içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleriyle çözümlenmiştir. Öğretmen adaylarının görüşleri doğrudan alıntılarla verilmiş ve ulaşılan bulgular yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih ile ilgili birbirinde farklı metaforlar geliştirdikleri, söyledikleri kelimelerle sözlü tarih kavramını temelde anladıkları, öğretmen adaylarının biri hariç diğer hiçbirinin daha önce sözlü tarih çalışması yapmadığı, sözlü tarih yönteminin öğrenme ve öğretme sürecine olumlu yönde katkı sağlayacağı, en çok iletişim ve empati becerisinin gelişmesine yardımcı olacağı, kullanılan diğer yöntemlerden farkının öğrenci merkezli ve okul (sınıf) dışında yapılıyor olması şeklinde açıkladıkları, çalışmayı yaparken öğretmen adaylarının mutlu ve heyecanlı hissettikleri, en çok görüşme anında ve soruları hazırlarken zorlandıkları, çalışmayı grupta yapmak, rapor yazma aşamasını kaldırmak, sunum aşamasına daha çok

zaman ayırmak gibi önerilerde bulundukları ve öğretmen adaylarının sözlü tarih yönteminin kullanımının devam etmesi yönünde görüş bildirdiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Sözlü Tarih, Öğretmen Adayları

ABSTRACT

EXPERIENCES OF SOCIAL STUDY TEACHERS WITH THE METHOD OF ORAL HISTORY

Demir, Elif

Master's Thesis, Social Studies Education Department

Advisor: Assit. Prof. Dr. Hakan Örtten

September 2022, xiii+ 105

In this study, it is aimed to determine the perspectives of social studies teacher candidates who have experienced the oral history method within the scope of Historical Evidence in Social Studies Teaching, Local and Oral History course, and to examine their views on the method in a versatile way. This research, which was carried out using basic qualitative research, one of the qualitative research designs, was conducted with 12 social studies teacher candidates, 9 girls and 3 boys, who took the course of Historical Evidence in Social Studies Teaching, Local and Oral History at Tokat Gaziosmanpaşa University Faculty of Education in the 2021-2022 academic year. has been carried out. Criterion sampling method, one of the purposive sampling methods, was used in the selection of the study group. A semi-structured interview form was used as a data collection tool in the research. The data were analyzed by content analysis and descriptive analysis methods. The opinions of the prospective teachers were given with direct quotations and the findings were interpreted. As a result of the research, it was found out that prospective social studies teachers developed different metaphors about oral history, they understood the concept of oral history with the words they said, none of the prospective teachers, except for one, had done oral history study before, that the oral history method would contribute positively to the learning and teaching process. They explained that it will help the development of communication and empathy skills, the difference from other methods used is that it is student-centered and done outside the school (class), and that they felt happy and excited while doing the study, that they had the most difficulty during the interview and while preparing the questions, doing the study with a group, writing a report. It was also found out that they made suggestions such as removing the stage of

presentation, allocating more time to the presentation stage, and that the prospective teachers expressed their views on the continuation of the use of the oral history method.

Keywords: Social Studies, Oral History, Prospective Teachers

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK SÖZLEŞME.....	i
JÜRİ İMZA SAYFASI.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLO LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR.....	xiii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Problem	1
Amaç	4
Önem.....	4
Sayıtlar	5
Sınırlılıklar	6
Tanımlar	6
BÖLÜM II	7
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	7
Sosyal Bilgiler ve Tarih	7
Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	8
Yerel Tarih	10
Sözlü Tarih	12
Sözlü Tarihin Tarihsel Gelişimi	14
Dünya’da Sözlü Tarih Çalışmaları	14
Türkiye’de Sözlü Tarih Çalışmaları	17
Sosyal Bilgilerde Sözlü Tarihin Yeri	19
Sözlü Tarih Uygulama Basamakları	22

Görüşme Öncesi	23
Amacın ve Konunun Belirlenmesi.....	23
Görüşme Yapılacak Kişinin Belirlenmesi	23
Görüşmede Sorulacak Soruların Hazırlanması.....	23
Görüşmede Kullanılacak Araç ve Gereçlerin Hazırlanması.....	24
Görüşme Anı	24
Görüşme Sonrası	26
Sözlü Tarih Yönteminin Yararları	27
Sözlü Tarih Yönteminin Sınırlılıkları	28
İlgili Araştırmalar.....	29
BÖLÜM III.....	37
YÖNTEM	37
Araştırma Modeli	37
Çalışma Grubu	37
Veri Toplama Araçları	38
Veri Toplama Süreci	38
Verilerin Analizi.....	39
Geçerlik ve Güvenirlik.....	39
BÖLÜM IV.....	43
BULGULAR.....	43
Birinci Alt Probleme Ait Bulgular	43
İkinci Alt Probleme Ait Bulgular	45
Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular	47
Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular	48
Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular	50
Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular	51
Yedinci Alt Probleme Ait Bulgular.....	53
Sekizinci Alt Probleme Ait Bulgular	55

Dokuzuncu Alt Probleme Ait Bulgular.....	57
BÖLÜM V	61
TARTIŞMA	61
BÖLÜM VI.....	66
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	66
Sonuçlar.....	66
Öneriler	68
KAYNAKÇA.....	69
EKLER.....	85
Ek 1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu;.....	85
Ek 2. Anket Çalışma İzni	87
Ek 3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sözlü Tarih Çalışması İçin Seçtikleri Konular.....	88
Ek 4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sözlü Tarih Çalışmalarından Örnekler	89
Ek 5. Yazarın Özgeçmişi.....	105

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sözlü Tarih Yöntemi ile İlgili Geliştirdikleri Metaforlar.....	43
Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sözlü Tarih ile İlgili Akıllarına Gelen Üç Kelime.....	45
Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Daha Önce Sözlü Tarih Çalışması Yapma Durumları.....	47
Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sözlü Tarih Yönteminin Öğrenme ve Öğretme Sürecine Etkisi Hakkında Görüşleri	48
Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına Göre Sözlü Tarih Yönteminin Kazandırdığı Beceriler.....	50
Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına Göre Sözlü Tarih Yönteminin Derslerde Kullanılan Diğer Yöntemlerden Farkı	52
Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sözlü Tarih Çalışması Yaparken Hissettikleri.....	53
Tablo 8. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sözlü Tarih Çalışması Yaparken Zorlandıkları Bölümler	55
Tablo 9. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sözlü Tarih Uygulama Sürecini Geliştirmeye Yönelik Önerileri	57
Tablo 10. Sözlü Tarih Yöntemiyle İlgili Ek Olarak Görüş Bildiren Öğretmen Adayları	59

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Sözlü Tarih Çalışması Uygulama Süreci.....	42
---	----

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

Akt: Aktaran

BİSAV: Bilim ve Sanat Vakfı

Çev: Çeviren

Ed: Editör

f: Frekans

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

Ö: Öğrenci

vb: Ve benzeri

BÖLÜM I

GİRİŞ

Problem

İlköğretimin birey hayatındaki önemi göz önünde bulundurulduğunda, sosyal bilimleri meydana getiren disiplinlerden faydalanarak bireylerin etkin vatandaş olmalarına yardımcı olacak birçok değer, tutum, bilgi, beceri ve davranışların bireylerin gelişim özelliklerine uygun olarak kazandırılması, sosyal bilgiler kavramının ortaya çıkmasına etken olmuştur (Karaduman, 2005; Yılmaz ve Kaya, 2011). Sosyal bilgilerin bu çok yönlü yapısı ve zengin içeriği birden çok öğretim yaklaşımının da ortaya çıkmasını sağlamıştır. Sosyal bilgiler öğretiminde üç farklı yaklaşım benimsenmiştir. Barr, Barth ve Shermis (2013) bu yaklaşımları şu şekilde sınıflandırmıştır:

Bunlardan birincisi vatandaşlık bilgisini aktarma olarak sosyal bilgilerdir. En eski ve yaygın yaklaşımdır. Bu yaklaşımın temeli kültürel mirasın devamı için gerekli olan bilgi, değer ve becerilerin kazandırılmasıdır. İkincisi ise sosyal bilimler olarak sosyal bilgilerdir. İyi vatandaş yetiştirmek için öğrencilerin dünyayı sosyal bilimcilerin algıladıkları gibi algılayıp karar verme sürecinde sosyal bilim adamları gibi hareket edebilmelerini sağlamaktır. Son olarak yansıtıcı inceleme alanı olarak sosyal bilgiler, öğrencilerin iyi düşünölmüş, mantıklı ve dikkatli kararlar verebilme becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte sosyal bilgilerle kazandırması hedeflenen bilgi, beceri, değer, tutum ve davranışlara yönelik birtakım görüşler ifade edilmiştir. Bunlardan bazıları ise şöyledir:

Doğanay'a (2008) göre demokratik sürece aktif katılım odaklı bir vatandaşlık anlayışını temel alan sosyal bilgiler, bireylerin toplumsallaşmasına önemli katkılar sağlamaktadır. Özür'e (2010) göre ise sosyal bilgiler genellikle bireylerin hayata hazırlandığı, kendi becerilerinin ve kapasitesinin farkında olan, yaşadığı topluma karşı sorumluluklarını bilen ve yerine getiren, kuracağı aile ve büyüteceği nesiller ile devletin varlık ve devamını en iyi şekilde devam ettirme çabası gösteren bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir. Kıcıır (2006) ayrıca bireylerde problem çözme, yorumlama, öneride bulunma ve karar verme gibi önemli becerilerin gelişmesine de yardımcı olabileceğini

söylemektedir. Sosyal bilgilerin bireye kazandırdığı bu becerilerin yanı sıra tarihi de eski zamanlara kadar dayanmaktadır.

Sosyal bilgiler kavramı bir eğitim programı olarak ilk defa Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkmıştır. Bu programla birlikte 1916 yılında kabul edilen sosyal bilgiler kavramı günümüze kadar ulaşmıştır. Fakat müfredat içerisinde bazen değişiklikler olmuştur (Bilgili, 2015, s. 26). Türkiye'de ise sosyal bilgiler dersi coğrafya, tarih ve vatandaşlık bilgisi konuları olmak üzere cumhuriyet döneminden itibaren programlarda bulunmaktadır. 1968 yılında ise ilk defa sosyal bilgiler adı ve programı olarak ilkokullarda uygulanmaya başlanmıştır (Bilgili, 2015, s. 27; Kan, 2010). Buna paralel olarak ortaokullarda ise 1973 yılında düzenleme yapılmıştır (Bilgili, 2015, s. 165). 1985 yılında, ortaokul seviyesinde sosyal bilgiler dersi programdan kaldırılmış ve yerine Millî Coğrafya, Millî Tarih ve Vatandaşlık Bilgisi dersleri yer almıştır. 1998 yılında ise sosyal bilgiler dersleri programa tekrar eklenmiş ve 4. sınıftan 7. sınıfa kadar öğretim kademelerinde okutulmaya başlanmıştır (Sağdıç, 2019). 20. yüzyılın sonundan itibaren, evrensel gelişmeler düşünüldüğünde, eğitimde program geliştirme çalışmaları hız kazanmış ve var olan programları da yeniden düzenleme yoluna gidilmiştir (Güngören, 2015). Ülkemiz, öğretme öğrenme anlayışlarında yaşanan değişim ve gelişmeleri eğitim sistemine aktarmak amacıyla 2004 yılından itibaren ilköğretim programlarından başlayarak öğretim programlarını yeniden düzenlemiştir (Akkuş, 2014). Yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programının en temel çıkış noktası işbirlikçi öğrenme, tematik öğrenme ve problem çözmeye vurgu yapan sosyal yapılandırmacılık anlayışlarına imkân tanınmasıdır (Güngören, 2015).

Yapılandırmacı yaklaşım öğrenme öğretme sürecinde bireysel farklılıkları gözetmekte ve her öğrencinin aynı olamayacağı görüşünü benimsemektedir (Salman, 2018). Aynı zamanda öğrenme sürecinde bireyi merkeze almakta ve yaratıcı, yansıtıcı, demokratik düşünme ve eleştiri yapma gibi becerilerin kazandırılmasını temel amaç olarak görmektedir (Eskici, 2013). Dolayısıyla bu yaklaşım ile birlikte bireysel farklılıklar önem kazanmaktadır.

Bireylerin öğrenme stilleri, deneyimleri ve yaklaşımları farklılık göstermektedir. Bu nedenle bireyler bir olay, olgu veya problem ile karşı karşıya kaldıklarında farklı düşünebilmekte ve çözüm önerileri üretebilmektedir (Özgen ve Alkan, 2014). Dolayısıyla bireysel farklılıkları gözetken, öğrencilerin aktif katılımını sağlayan öğretim yöntem ve

tekniklerinin kullanılması gerekmektedir (Karbeyaz ve Karamustafaoğlu, 2021). Yapılandırmacı yaklaşımın doğal sonucu olarak geleneksel öğretim yöntem ve teknikleri yerine öğrencilerin sürece dahil olduğu öğrenme yaşantılarını tercih etmek önemli görülmektedir (Malkoç, 2014). Bununla birlikte bu özellikleri destekleyen en önemli yöntemlerden biri de okul dışı öğretim faaliyetleridir. Modern eğitim öğretim için gerekli olan yapılandırmacı yaklaşım, okul dışı eğitim öğretim ile öğrenci merkezli olduğu için birebir uyumaktadır. Bu nedenle yapılandırmacı yaklaşım Türkiye’de uygulamaya başlandığından beri okul dışı öğretimin önemi de gittikçe artış göstermiştir (Türkmen, 2019).

Okul dışı öğrenme kişilere etkileşim ile ilgili somut yaşantılar sunarak kişilerin öğrenme süresince farklı bakış açıları kazanmasını sağlamaktadır (Öztürk, 2019). Okul dışı faaliyetler öğrencilerin birbirinden farklı olan ilgi ve ihtiyaçlarını tatmin etmek, derslerin etkinliklerini tamamlamak, iyi bir yurttaşlık eğitimi verebilmek için yapılan faaliyetlerdir (Karademir, 2013). Sosyal bilgiler dersinin neredeyse her konusu veya öğrenme alanı kuşkusuz okul dışı eğitim anlayışı içinde ele alınabilmektedir (Çapar, 2020). Özellikle somut öğrenmelere gereksinim duyan ilköğretim kademesinde bulunan öğrencilere bu yöntemin uygulanması hayli önemlidir (Öner, 2015). Okul dışı öğretim tarih öğretimi açısından bir çevre, yer, bölge, yapıyla ilgili yerinde görüp, dokunup, yaparak yaşayarak önemli bilgiler sunabilmektedir. Bu yüzden okul dışı öğretiminin tarih eğitiminde tercih edilmesi dersin daha ilgi çekici hale gelmesini sağlamaktadır (Türkmen, 2019). Sosyal bilgilerin doğasına ve amacına uygun bir öğretim yöntemi olmasından ötürü tarih konularının öğretiminde çoğunlukla uygulanması gerekli görülmektedir (Öner, 2015).

Sosyal bilgiler tarih, coğrafya ve vatandaşlık konularından oluşmakla birlikte içerisinde tarih yoğun olarak yer almakta ve mihenk ders olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla sosyal bilgiler derslerinde okul dışı öğretimi destekleyecek yerel ve sözlü tarih etkinliklerine yer verilmelidir. Öğretmen adaylarının ileride öğrencilere doğru uygulamalar yaptırabilmeleri adına sözlü tarih yöntemine ilişkin süreci deneyimlemeleri sağlanarak, gerekli bilgi ve beceri yönünden hazır olmaları önemli görülmektedir. Bu yüzden çalışmada, “sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih yöntemine ilişkin deneyimleri nelerdir?” Temel problemine dayalı olarak aşağıda bulunan alt problemlere cevap aranacaktır.

- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih yöntemiyle ilgili geliştirdikleri metaforlar nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih ile ilgili akıllarına gelen üç kelime nedir?
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının daha önce sözlü tarih çalışması yapma durumları nedir?
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih yönteminin öğrenme ve öğretme sürecine etkisi hakkında görüşleri nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre sözlü tarih yönteminin kazandırdığı beceriler nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre sözlü tarih yönteminin derslerde kullanılan diğer yöntemlerden farkı nedir?
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih çalışması yaparken hissettikleri ve tekrar sözlü tarih çalışması yapmak isteme durumları nedir?
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih çalışması yaparken zorlandıkları bölümler nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih uygulama sürecini geliştirmeye yönelik önerileri nedir?

Amaç

Bu çalışmanın temel amacı, Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Kanıt, Yerel ve Sözlü Tarih dersi kapsamında, sözlü tarih yöntemini deneyimleyen sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yönetime ilişkin bakış açılarını saptamak ve deneyimlerine ilişkin görüşlerini çok yönlü olarak incelemektir.

Önem

Sözlü tarih, görüşme yapılan kişilerin anılarına dayalı olarak ortaya çıkan bir yöntemdir. Yaşanmışlıklara farklı bir bakış açısıyla bakmayı sağlamaktadır. İnsanların ya da toplumların yaşadıkları fakat yazıya geçirilmemiş olaylar sözlü tarihin konu alanını oluşturmaktadır. Bu konular arasında savaşlar, doğal afetler, farklı mezhep ya da etnik gruplar, aile tarihi, bayramlar, gelenek görenekler vb. bulunmaktadır. Gökdemir'e (2011) göre kişilerin yaşamları boyunca görüp şahit oldukları ve hafızalarında sürekli olarak canlı tuttukları anılar, biyografik anlatılar tarafından yaşadığımız yüzyıla ait önemli tarihsel bilgiler içermesi yanında, sosyal, sosyo-psikolojik ve toplumsal alanlarda da

bilimsel çalışmalar için önemli katkılar sağlamaktadır. Böylelikle tarihin gün yüzüne çıkarılamamış yönleri açığa çıkmaktadır. Bu açıdan mikro tarih çalışmalarının artması tarihin bütününe verilecek bilginin daha da sağlamlaşmasına, tarihin yalnızca soyluların, belli bir zümrenin ya da liderlerin hayatlarının anlatıldığı bir konumdan çıkarılmasına destek olmaktadır (Kumru, 2009). Bu nedenle geçmişten günümüze sözlü tarih çalışmalarına verilen önem gittikçe artmış ve birçok konuda çalışma yapılmıştır. Sosyal bilgiler de tarih öğretimi açısından sözlü tarihe önem veren derslerden biri olmuştur. Bu nedenle literatüre bakıldığında İncegöl, (2010), Mert, (2019), Sarı, (2007) sözlü tarih çalışmalarının öğrenci başarısını artırdığını, Dere, (2017), S. Şahin, (2019), Sağlam ve Sayımlı, (2021), Yılmaz ve Ayaydın, (2020) ise sözlü tarih çalışmalarının öğrenme ve öğretme sürecini olumlu yönde etkilediğini tespit etmişlerdir. Cabul, (2019), Dere ve Alkaya, (2017), Dere ve Kızılay, (2017), Kaya, (2013), Yazıcı ve Mert, (2017) öğrencilerin yöntem ile ilgili olumlu bir bakış açısı izlediği sonucuna ulaşmışlardır. Sosyal bilgiler ve tarih öğretmenleri ile yapılan çalışmalara bakıldığında Beldağ ve Balcı, (2017), Gilan, (2021), Kandemir, (2017) ve Öz, (2018) öğretmenlerin sözlü tarih yöntemi ile ilgili temel bilgiye sahip olduğu ve yöntemin derslerde kullanımının olumlu katkı sağlayacağı görüşüne sahip olduklarını tespit etmişlerdir. Literatürde sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yapılan (Akbaba ve Kılcan, 2012; Aktın ve Tekir, 2018; Dere, 2018; Gedikler, 2020; Gedikler, 2021; Tural, 2017) sözlü tarih çalışmaları da bulunmaktadır. Öğrenciler ve öğretmenlerle yapılan çalışmaların yanında geleceğin öğretmenleri olacak adaylarında yöntem ile ilgili gerekli bilgi ve tecrübeyi kazanmaları adına şahsen bu süreci deneyimlemeleri sağlanmalıdır. Dolayısıyla sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih çalışmalarına ilişkin görüşlerinin, bakış açılarının, bu tarz çalışmalara katılma durumlarının belirlenmesi önemli görülmektedir. Bu nedenle çalışmaların hala yetersiz olması, bu konuda herhangi bir tez çalışmasının bulunmaması ve öğretmen adaylarının deneyimlerine ilişkin görüşlerinin çok yönlü olarak incelendiği bir çalışmaya rastlanmaması nedeniyle çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sayıtlar

1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih yöntemi ile ilgili görüşlerini ortaya çıkarmak için oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formunun hazırlanma aşamasında başvuru uzman görüşleri yeterlidir.

2. Bu çalışmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu öğretmen adaylarının sözlü tarih ile ilgili görüşlerini ortaya çıkarmada yeterlidir.

Sınırlılıklar

1. Bu çalışma 2021-2022 eğitim öğretim yılında Tokat ilinde Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Kanıt, Yerel ve Sözlü Tarih dersini alan öğretmen adayları ile sınırlıdır.
2. Bu çalışma, öğretmen adaylarının yarı yapılandırılmış görüşme formuna verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.

Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Kişinin kendisi ve ailesine, çevresinde bulunan diğer insanlara, devlete veya yasalara karşı ödev ve sorumluluklarının neler olduğu ve toplumsal çevreye nasıl uyum sağlayacağını öğretmesidir (Deveci, 2002).

Tarih: Geçmiş anılabilmek, bugünü açıklayabilmek ve geleceğe ışık tutabilmek için geçmiş dönemlerde yaşamış insan topluluklarının yaşam tarzlarını, sahip oldukları kültürlerini, birbirleri ile ilişkilerini yer ve zaman gösterip inceleyen, sebep, sonuç ve yorumları ile bugüne ulaştıran bilimdir (Bilgiç, 2012, s. 379).

Sözlü Tarih: Belli bir konu çerçevesinde, o konu ile ilgili bireylerle gerçekleştirilen ve kaydedilen uzun sohbetler sonucu ortaya çıkan bilgileri düzen içerisinde değerlendirip, incelemektir (Öztürkmen, 2002).

Yerel Tarih: Bir bölgenin, bir yörenin ya da bir ülkenin tarihinde var olan kendine özgü özelliklerdir (Somet, 2000, s. 5).

Okul Dışı Öğretim: Okul binası dışındaki alan, kurum, kişi ve kaynakları içermektedir (Şimşek ve Kaymakçı, 2015, s. 3).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Sosyal Bilgiler ve Tarih

Sosyal bilgiler, ABD’de olduğu gibi, Türkiye’de de vatandaşlık eğitim programının bir bölümü olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle, çocukların toplumsal yaşam ile ilgili temel değer, tutum, bilgi ve becerileri kazanması için, sosyal bilim alanlarına yönelik bilgi ve bulguların birleştirilmesi, belli bir amaca göre hazırlanmasıyla oluşturulmuştur (Şimşek, 2004). Yani sosyal bilgiler genel olarak vatandaşlık, coğrafya, tarih, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe ve hukuk konuları arasında ilişki kurarak oluşturulan ve hayat boyu devam edecek vatandaşlık becerileri sunan bir eğitim programıdır (Akkuş ve Meydan, 2013).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı içerisinde ağırlıklı olarak yer alan tarih, sosyal bilgiler dersini oluşturan önemli disiplinlerden biridir. Ayrıca sosyal bilgiler dersi içerisinde tarihin yoğun olarak bulunması dersin amaçları ve vizyonu ile bu ders aracılığıyla öğrencilere kazandırılması hedeflenen değer, bilgi ve becerilerin çoğunlukla tarihin konusu ile uyum sağlamasından kaynaklanmaktadır (Turan, 2016, s. 108). Yalnızca iyi vatandaş yetiştirme konusunda değil, konuların seçilmesi ve bilimsel anlayışın öğretilmesinde de tarihten önemli ölçüde yararlanmaktadır (Bilgili, 2015, s. 165). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı içerisine dahil edilen tarih bilimi yaşanan yöredeki tarihi belgeleri ve geçmişi ele almaktadır. Bu belgeleri araştırırken diğer sosyal bilimlerden de faydalanmaktadır (Çolak, 2010).

Tarih eğitimi ilköğretimden itibaren başlayıp, yükseköğretime kadar süren, sosyal bilgilerden ve diğer sosyal bilimlerden ayrı düşünülemeyen bir alandır (Çolak, 2010). Yapılandırmacı yaklaşıma dayalı sosyal bilgiler öğretiminde, tarih konuları öğretilirken, tarihi olaylara ya da geçmiş zamanlara dair bilgilerin öğrencilere direk verilmesi ya da ezberletilmesi değil tarihsel düşünme ve anlama becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir (Yılmaz ve Şeker, 2011). Bu durum tarihçileri ve eğitimcileri yeni arayışlara sürüklemiştir. “Tarih dersi öğrencilere nasıl sevdirmeli?” ve “Konular nasıl öğretilmeli” sorularına cevap aramışlardır. Tarih öğretiminde yeni teknikler, yeni metot ve yaklaşımlar uygulanmaya çalışılmıştır (Gökkaya ve Yeşilbursa, 2009). Bu yeni

alışmalar ğrenci merkezli eğitimi ön plana çıkarmıştır. Bununla birlikte öğrencilerin aktif olacağı okul dışı ğretim faaliyetlerine vurgu yapılmıştır.

Okul Dışı Sosyal Bilgiler ğretimi

Son zamanlarda artan ğrenci merkezli eğitim anlayışları öğrencilerin öğrendiklerinin kalıcı olmasını sağlayarak onları destekleyecek ortamlarda bulunmaları gerektiği üzerinde durmaktadır. Bu görüşe göre, öğrenciler öğrenmeyi yalnızca okulda değil, hayatın her yerinde gerçekleştirebilirler (Mutlu ve şimşek, 2019). Öğrencilerin günlük hayatlarında problem yaşamamaları için öğrendikleri bilgileri hayata aktararak ve tecrübe kazanarak gerçek kişiliklerini ortaya çıkarmaları gerekmektedir (Mert, 2020). Yaparak yaşayarak öğrenmenin en iyi okul dışı öğrenme ortamlarında olduğu varsayılmaktadır. Çünkü okul dışı öğrenme ortamları öğrencilerin, gerçek olay ve nesnelerle birebir etkileşim kurarak öğrenmelerini sağlamaktadır (Bakioğlu ve Karamustafaoğlu, 2020). Okul dışı öğrenme ortamları, okul dışında yer alan ve öğrenme ortamı olarak kullanılabilen olan mekanlar şeklinde açıklanmaktadır (Ocak ve Korkmaz, 2018). Kubat (2018) ise okul dışı öğrenme ortamlarını öğrencilerin okuldaki öğrenmelerini sağlamlaştıran ve öğrenilen teorik bilgilerin gerçek yaşamla ilişkili olduğunu gösteren öğrenme ortamları şeklinde tanımlamaktadır. Karademir'e (2013) göre de ders ve kazanımlara katkı sağlayabilmek için yapılan ve okul duvarları dışında yürütülen uygulamalardır. Tanımlara bakıldığında okul dışı öğrenme okulun dışında, farklı ortamlarda eğitim-ğretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi olarak ifade edilebilir.

Dünyada okul dışı öğrenme etkinliklerinde farklı ortamların uzun süredir kullanılmasına karşın Türkiye'de ise son zamanlarda eğitim-ğretim süreçlerine dahil edilmeye başlanmıştır (Aydemir, 2021). İlkokul ve ortaokul seviyesinde okul dışı ğretim faaliyetlerinin önemli olduğu derslerden biri de sosyal bilgilerdir (ner ve ztrk, 2019). Sosyal bilgiler derslerinin, toplumsal hayatın içinde yer alan neredeyse bütün alanlara yönelik bilgi ve becerileri kapsaması nedeniyle okul dışı öğrenme ortamları pek çok açıdan tercih edilmektedir (ztrk, 2019). Sosyal bilgiler eğitiminde yapılandırmacı yaklaşımın kullanılması ile Sosyal Bilgiler ğretim Programı, ğrencilerin tarihi olayları ezberlemelerini değil düşünme ve anlama becerilerini bireylere kazandırmayı hedeflemektedir (Gl ve Yorulmaz, 2016). Bu sebeple tarihi konuların ğretiminde ilgilerini artıracı olan farklı yöntemlerin kullanılması gerekmektedir. Okul dışı tarih

öğretimi bu yöntemlerden biridir (Öner, 2015). Bununla birlikte öğrencilerin tarihi bilgileri daha kolay ve eğlenceli bir şekilde öğrenmesi sağlanabilir.

Öğretim programında içerik bilgilerin ezberlenmesi değil de kültürel ve tarihi mirasımızın öğrenciler aracılığıyla benimsenip farkındalığın içselleştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda farkındalığın oluşması yine okul dışı öğrenme nedeniyle mümkün olabilecektir (Öztürk, 2019). Yapılandırmacılık olarak ifade edilen bu anlayış, öğrenmeyi bireyselleştirmeye birlikte öğrenme ortamlarının bilişsel, devinişsel ve duyuşsal özelliğe uygun hale getirilmesini gerektirmektedir. Bu manada sosyal bilgiler öğretiminde geleneksel olan yaklaşımlardan uzaklaşarak öğrenmenin kalıcılığını artıracak durumlar, ortamlar ve semboller kullanılması önemli bir hâl almaktadır (Malkoç ve Kaya, 2015). Okul dışındaki bilgiye erişebildiğimiz her yer, kaynak, ortam, kurum okul dışı eğitimi ve öğretimi bize göstermektedir. Türkiye’de de okul dışı eğitim açısından oldukça zengin ortam, kurum, müze, mekân ve kaynaklar bulunmaktadır. Bu yüzden eğitimi sınıf içinden ziyade okul dışı mekanlara taşımanın hem öğrenci ve öğretmen hem de konu ve dersler açısından daha büyük yarar sağlayacağı düşünülmektedir (Türkmen, 2019).

Diğer bir ifadeyle okul dışı öğrenme mekanları, öğrencilerin farklı öğrenme tarzlarına imkân tanımakta ve her öğrencinin kendi yeteneği yönünde bilgiyi yapılandırmasını sağlamaktadır (Kubat, 2018). Okul dışı eğitim tek bir alanda değil, birden fazla alanda etkin olan bir eğitim yöntemidir. Öğrencilerin yalnızca akademik anlamda değil aynı zamanda bilişsel, kişisel, psikolojik gibi farklı alanlarda da ilerleme kaydetmelerine (Ceylan, 2021) ve öğrencilerin inanç, değer, tutumları üzerine olumlu etkiler oluşturmalarına yardımcı olmaktadır (Özyıldırım ve Durmaz, 2022). Demirdirek’de (2019) buna ek olarak okul dışı etkinliklerin öğrencilerin sosyal ilişkilerinin gelişmesi, ilgi ve yeteneklerinin artırılması, boş zamanlarının değerlendirilmesi konusunda çok büyük önem arz ettiğini vurgulamaktadır. Bu sebeple eğitim ortamının yalnızca sınıf içerisine kapatılmaktan kendini kurtarabilmesi ve öğrencilerin sahip olduğu yeteneği ortaya çıkarabilmesinde tetikleyici bir faktör olabilmesi adına okul dışı öğrenme faaliyetlerinin ayrı bir yere sahip olduğu varsayılmaktadır (Kaya, 2021). Özellikle tarih konularının öğretimini tekdüzelikten kurtarıp daha eğlenceli ve öğretici hale gelmesine yardımcı olmak için okul dışı tarih öğretimine ihtiyaç duyulmaktadır (Öner, 2015). Sosyal bilgiler derslerinde tarih konularının ağırlığı düşünüldüğünde okul dışı etkinliklerle

birlikte öğretimin daha etkili olacağı aşikârdır. Bu noktada tarih eğitiminin yalnızca okul duvarları içinde değil okul dışında da sürdürülmesi gerekmektedir. Bu bakımdan okullarda son dönemlerde yaygınlaşan sözlü ve yerel tarih etkinlikleri okul dışı tarih öğretimi destekleyen en önemli faaliyetlerden biridir.

Yerel Tarih

İnsanların yeryüzündeki eylemlerinin hikayesine ve bu hikayelerin araştırılması ve anlatılmasına tarih denilmektedir (Alkan, 2011, s. 35). Yerel tarih ise bir bölgenin geçmişten bugüne tarihi gelişimi ve bu gelişim ile birlikte o bölgede meydana gelen tarihi izlerden oluşmaktadır (Işık, 2002). Akçalı'da (2013) dar bir coğrafi bölgenin incelendiği, ulusal tarih içerisinde yok sayılan insani ve yerel unsurları dahil ederek tarihin kişiselleştirilmesini ve insanların içinde bulundukları sosyal grupla hem gelişmesine hem de anlaşılmasına yardım eden bir tarih türüdür şeklinde tanımlamaktadır. Yani yerel tarihle birlikte bir bölgenin sahip olduğu sıradan olay ve özelliklere de yer verilmiştir.

Geçmişten bugüne tarih denildiğinde genellikle ilk akla gelenler savaşlar, antlaşmalar, barışlar, önemli devlet adamları ile devletlerin kuruluş ve yıkılış hikayeleridir (Öztaşçı, 2017). Oysaki geçmişte, bütün bunlardan fazla ve hatta çok daha farklı hikayeler bulunmaktadır. Yerel tarih bu fazla ve farklı hikayelerin ortaya çıkarılmasıyla ilgilenmektedir (Çavdar, 2001, s. 5). Yerel tarih, geçmişi ve tarihi duyduğumuzda aklımıza gelen imparatorluklar, milletler, devletler, tarihi olaylar, önemli şahsiyetler ve devlet adamlarının üstünde geçmiş ve tarihin içinde sıradan insanları ön plana çıkarmaktadır (Aydın, 2019). Bununla beraber tarihin molozları olarak ifade edilen gündelik yaşam ve sıradan insana dair unsurları tarihin bir bölümü sayan yerel tarihe yönelik ilgi sürekli artmaktadır (Öztaşçı, 2017). Ayrıca bu ilginin çok eski bir geçmişe sahip olduğu da görülmektedir.

Yerel tarih çalışmalarının ilk örnekleri coğrafi keşifler yoluyla keşifler ya da seyyahların gezip gördükleri yerlerin topografya haritalarını çizmesiyle başlamıştır (Ulutaş, 2018, s. 10). Yerel tarih için dönüm noktası ise II. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanmıştır (Eyrice, 2005). Bu sebeple yerel tarihin gelişmesi İngiltere'deki geçmişi kadar, Annales Ekolü'nün faydaları ve 1960'lı yıllardan sonra tüm Kuzey Amerika'da ve Avrupa'da tarih alanında ortaya çıkan yaklaşım ve yöntemlerden kaynaklanmıştır (Akçalı, 2013).

Türkiye’de ise; yerel tarih çalışması olarak sayılabilecek ilk çalışmalar, 19. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Trabzon, Bağdat, Şam, Bursa gibi şehirlerle ilgili bazı çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca kent tarihi yönünden değerlendirilen eserlerin sayısında Cumhuriyet dönemiyle beraber artış meydana gelmiştir (Eyrice, 2005). 1950’lerden sonra yaşanan yörenin geçmişinin tarihi yönden araştırılması, yaşatılması, öğretilmesi ve korunması için yeni yaklaşımlar oluşturulmuş ve yerel tarih gündeme gelmiştir (Bilicioğlu, 2017). 1991’de yerel tarih grupları meydana gelmiştir. 2001’de ise yerel tarih gruplarının konu ile ilgili tecrübelerini paylaştıkları konferanslar yapılmıştır (Yalçın, 2019). Günümüzde ise yerel tarih çalışmaları Tarih Vakfı tarafından 1999’da başlattığı Rockefeller Vakfı aracılığıyla desteklenen yerel tarih grupları projesi bağlamında yaşanan yörenin tarihi yapısına, kültürel mirasına sahip çıkan, yaşadığı yöreyi merak eden, farklı meslek grup ve uzmanlık alanından oluşturulmuş topluluklar tarafından sürdürülmektedir (Ulutaş, 2018).

Yerel tarih denildiğinde ilk olarak sınırı belirli bir coğrafi alan, mekân olarak bir sabitlik düşünülmektedir (Işık, 2008). Yerel tarihi ulusal ve genel tarih çalışmalarından ayıran temel özellik, sınırlı bir mekâna ya da alana dair olma niteliğidir (Dağ, 2020). Yerel çevreler farklı toplumlar, olaylar ve insanlarla şekillendirilmektedir. Yerel tarih çalışmaları kendi çevremizi sorgulayabilme ve sürekli gördüğümüz yerler ve yerel çevremizle ilgili kendi düşüncelerimizi geliştirme imkânı sunmaktadır (Harnett, 2009, s. 153). Dolayısıyla yöre insanların tarihi geçmişi, hayat tarzı, siyasi rekabetleri, meydana getirdikleri siyasi oluşumlar ve oluşturdukları yapısal izler yerel tarihin ilgilendiği konular arasında yer almaktadır (Işık, 2002). Başka bir ifadeyle temel konulara yönelerek belirli bir yörede yaşayan toplumların kökenlerini, toplumsal, ekonomik, siyasi ve kültürel yaşam biçimlerini ve gelişimlerini konu edinmektedir (Bilicioğlu, 2017). Yakın çevreyle ilgili tarihle uğraştığı için yaşadığımız çevrede bulunan çok sayıda kaynak, yerel tarihin öğretilmesinde kullanılmaktadır (Yılmaz, 2019). Somel (2000) yerel araştırmalar için kullanılabilecek kaynakları öznel ve nesnel kaynaklar olmak üzere ikiye ayırmıştır. Öznel kaynakların, yerelin görüşünü taraflı olarak yansıttığını belirtmiş ve yerel ünlülerin hatıralarını, yerel gazeteleri, şarkıları, şiirleri-cönkleri, röportaj kaynaklı sözel tarih ürünlerini bu kategoriye dahil etmiştir. Nesnel kaynakları ise objektif araçlar olarak ifade etmiş ve eski resim ve fotoğrafları, yayınlanmamış kişisel mektupları, tarafsız nitelikli belgeleri (okul diploması, sertifika gibi), belki kısmen yerel gazetelerin sadece haber aktaran sayfalarını, teknik araç-gereçleri, mimari yapıları, kültürel gelenekleri (yerel

deyimler, atasözleri, yerel örf ve adetler), plastik ve estetik objeleri de (kitap kapağı, elbise, ayakkabı vb.) nesnel nitelikli yerel kaynaklar olarak sınıflandırmıştır. Yani yerel tarih çalışmaları ile birlikte birçok konuda herhangi bir bölgenin tarihi ile ilgili çok sayıda kaynağa ulaşmak mümkündür.

Bir bölgenin ya da yerin tarihiyle ilgili ilk başvuru kaynakları o yere yönelik yazılı kaynaklar ve arşiv malzemesidir. Bölgeye dair net bilgilere ulaşabilecek yazılı kaynakların yetersiz ya da eksik olduğu zamanlarda sözlü tarih tamamlayıcı bir rol oynamaktadır. Yerel tarih çalışmalarında sözlü tarih etkin bir şekilde yer almaktadır (Anahtarcıoğlu, 2019).

Sözlü Tarih

Yazılı kaynaklar, tarihçilerin geçmiş hakkındaki bilgiye ulaşmada en büyük yardımcılardır. Ancak bununla birlikte tarihçilerin tercih ettiği başka kaynaklarda vardır. Bunlardan biri de geçmişten günümüze tarihçilerin kullandığı sözlü kaynaklardır (Akçalı ve Aslan, 2012). Sözlü kaynaklar incelenen dönemlerde ya da araştırılan hadiselerde izleyici ya da aktör olarak birinci dereceden rol almış genelde yaşları ilerlemiş insanların kendi dilleriyle anlattıkları anlatılardan oluşur (Bilim ve Sanat Vakfı [BİSAV], 2006). Yazılı kaynakların unuttuğu veya önemsemediği bilgilere sözlü kaynaklar aracılığı ile ulaşılır. Bu da, sözlü tarih disiplinin devreye girmesini sağlar. Sözlü tarih, tarihi daha iyi anlayabilmek için geçmişteki olaylara tanık olan kişilerin hatıralarına başvuran tarihsel bir yöntemdir. Bu yöntem folklor, dedikodu, kulaktan dolma bilgilerden veya söylentiden çok daha fazlasıdır. Çünkü, sözlü tarihçiler bulgularını doğrulamaya, analiz etmeye ve doğru bir tarihsel bağlama yerleştirmeye çalışmaktadır (Busby, 2011). Geçmiş tarih kadar eskiye dayanan sözlü tarih var olan ilk tarih türüdür (Thompson, 1999, s. 19). Bu yüzden geçmişten bugüne sözlü tarih hakkında çok sayıda tanım ve yorumlama yapılmıştır.

Sözlü tarihe önemli katkılar sağlayan Thompson'a (1999) göre; sözlü tarih, insanların çevresinde oluşmuş bir tarih türüdür ve tarihin içine hayatı dâhil eder, kapsamını genişletir. Kahramanlarını yalnızca liderlerden değil geneli oluşturan ve o ana kadar tanınmayan kişiler arasından da seçer. Tosh'a (1997) göre ise sözlü tarih denen sözlü hayat öyküleridir; yani bir tarihçinin görüşme yaptığı bireylerin ilk elden hatıralarından oluşmaktadır.

Caunce'da (2001) sözlü tarihi, kişisel anıların kaynak olarak kullanıldığı, tarihçilerin yararlandığı belgeleri tamamlayan, alternatif bir tarih olarak açıklamıştır. Akademik olarak ise genellikle ilk elden yazılı belgelere destek olmak ve eksik olan kısımlarını tamamlamak için kullanılan bir yöntemdir (Gökdemir, 2011, s. 200).

Sözlü tarih, tarihsel bilgiye ulaşmak için bazı bilgilere sahip kişilerle soru cevap şeklinde görüşmeler yaparak, görüşmelerde görüntü ve ses kayıt cihazlarıyla bu tarihsel bilgileri kayıt altına alma uğraşısıdır (Öney, 2019). Bu yönüyle tarih disiplinine yeni bir bakış açısı kazandırıp var olan yazılı bilgilerin sorgulanmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda tarihsel bir kaynak olarak kabul ettiği insan hafızasını ve insanların geçmişe dair anlattığı öykülere yönelik tarihsel bilgiler üretmektedir (Küpüç, 2014).

Sözlü tarih bir çeşit tarih araştırma yöntemi olmakla birlikte, esas olarak sözlü kaynakları değerlendirip tarih yazma ya da sözlü kaynakları tarih yazımında kullanma işidir (BİSAV, 2006). Aynı zamanda geçmişteki olayların yaşayan belleği olarak aktarılan ve geçmişî tanıklar aracılığıyla sözlü şekilde ifade eden bir bakış açısıdır (Cabul, 2019). Yani sözlü tarih, tarihi olaylara farklı bir gözle bakabilmek için kişilerin hatıralarına başvurarak bilgi toplama uğraşısıdır. Bu açıdan sözlü tarih, kişilerin tecrübelerini ele alıp onların tarih yazımının bir parçası olmasını sağlamaktadır (Yazıcı ve Mert, 2017).

Her bireyin yaşam öyküsünün tarihin bir parçası olduğundan yola çıkan sözlü tarih, disiplinler arası yönü ile psikoloji, antropoloji, sosyoloji, sosyal psikoloji, etnoloji, coğrafya, folklor gibi beşerî bilimlerin bütün imkânlarından faydalanmaktadır (Metin, 2002). Sözlü tarihin birçok bilim ile ilişkili olması konu aralığının da genişlemesini sağlamaktadır. Bu durum aynı zamanda tarihin bir parçası olan her türlü insanında sözlü tarihe dâhil olmasını sağlamıştır. Sözlü tarih yöntemi ile yaşananların yanı sıra unutulmuş olanlar, uyum sağlamış olanların yanı sıra karşı çıkanlar, ön planda olanların yanı sıra geri planda kalanlar ortaya çıkarılabilmekte, tarih, bireylerin hafızasında kalanlar sayesinde tekrardan ifade edilebilmektedir (Işık, 2014). Çünkü sözlü tarih sıradan yaşamları, sıradan öyküleri, köylülerin, ilkokul mezunu ev kadınlarının, işçilerin tecrübelerini tarihe katmaktadır. Bununla birlikte tarihin malzemesinin yalnızca siyasetçilerin, büyük kumandanların, devlet adamlarının oluşturmadığını ortaya çıkarmaktadır (Öztürk, 2010). Ayrıca bölgesel veya ulusal düzeyde Cumhuriyet döneminin farklı mesleki grupları; bakırcılık, ipek dokumacılığı kaybolmaya yüz tutmuş

zanaatlar ile küçük yerleşim yerlerinin yerel tarihi de sözlü tarih çalışmalarına konu olabilmektedir (Küpüç, 2014).

Yapılan tanımlardan ve yorumlamalardan hareketle sözlü tarih, tarihin daha iyi anlaşılabilmesi için yazılı kaynaklarda yer almayan olaylar veya konular hakkında bilgi sahibi insanlarla görüşerek bu kişilerin hayat hikâyelerine, anılarına ve deneyimlerine başvurulmasıdır. Aynı zamanda geçmiş ve tarihte yazılmamış olanı gün yüzüne çıkarmak için sözlü kaynaklarında tarih yazımında kullanılmasına vurgu yapan bir yöntemdir.

Sözlü Tarihin Tarihsel Gelişimi

Dünya’da Sözlü Tarih Çalışmaları

Tarih ve söz arasındaki ilişkinin çok eski dönemlere dayandığı söylenmektedir. Yıllar boyunca da sözlü gelenekler tarihçilerin faydalandığı en önemli kaynaklar olmuştur. Yani tarihin var olması sözün kayda geçirilmesiyle başlamıştır (Küpüç, 2014). Örneğin; Herodotos ve Thukidides yazılarının büyük kısmını sözlü alıntılarının kayıt altına alınmasıyla oluşturmuşlardır (Akçalı, 2007).

Yazı öncesi topluluklarda da sözlü geleneğin var olduğunu gösteren örneklerle rastlanmaktadır. Mesela Antik Yunan’da, İlyada’nın ilk yazılı halinden önceki altı yüzyıl boyunca terk edilmiş şehirlerin isim listelerindeki kesinliğin ve eski zırhların detaylarının anlatılışının sözlü olarak korunmuş olması, klasik dönem arkeologları ve araştırmacıları aracılığıyla onaylanmaktadır (Thompson, 1999, s. 23). Sözlü tarihin kendi tarihi vardır ve modern bir hareket olarak kökleri yüzyıllar boyunca birçok yerde bulunmuştur (Sharpless, 2008, s. 7). Sözlü gelenekler yoluyla birçok ülkenin sözlü tarihi gelişmiş ve gelenekler korunarak ileriki yıllara aktarılmıştır.

Sözlü tanıklıktan, Ortaçağ’ın tarihçileri ve kronikleri de oldukça faydalanmışlardır. Rönesans ile birlikte yazılı kaynaklar gittikçe artmışsa da eski teknikler belge araştırmasında değerli olarak görülmüş ve kullanımda kalmıştır (Tosh, 1997, s. 191). Çok eski İngiliz tarihçileri de sözlü geleneklere dayanmış ve en çok dolaysız olarak sözlü geleneklerin tanıklığından emin olmuşlardır. Yani sözlü geleneklerle nesilden nesile aktarılan tarihi birikimler değerli görülmüş ve tarihçilerin ana

malzemesi olmaya devam etmiştir. Tarihi kanıtların bulunduğu 18. yüzyıla kadar bu sözlü gelenek sürdürülmüştür (Sarı, 2007).

19. yüzyıla gelindiğinde ise tarih bir akademik disiplin haline gelmiş sözlü kaynak kullanımı tam anlamıyla bırakılmıştır (Tosh, 1997, s. 191). Yazılı kaynakların değerli hale gelmesiyle sözlü tarih ikinci plana atılmış ve onun yerine otoritelerin kayıt ve dokümanlarına dayanan tarih yazımı başlamıştır. Önyargılı olan bu kayıtlar elit ve güçlü toplulukları anlatmaya yönelmişlerdir. Bu durum tarih yazımında onların etkin olmasından kaynaklanmış ve sıradan insanların yıllarca tarihin dışında kalmasına neden olmuştur (Akçalı ve Aslan, 2012). Nitekim tarih yazımının seçkinlerin elinde olması olaylara dar bir gözle bakılmasına ve tarih biliminde, önemli bir boşluğa neden olacaktır.

1920’li senelere ulaşıldığında sözlü tarihte bir hareketlenme meydana gelmiştir. Esasında bu hareketlenme kısmen zorunluluktan kaynaklanmıştır. Bu durumun nedeni yazıya dayalı tarih anlayışının yeterli gelmemesidir (Küpüç, 2014). 1929’da ise sözlü tarihe yönelik ilk çalışma ekonomik bunalım sonrası Amerika’da Keynesçi ekonomi doktrini kapsamında işsiz kalan gazeteci ve araştırmacılara bir iş alanı oluşturmak için “Federal Yazarlar Projesi” dâhilinde yapılmıştır. Bu proje ile birlikte gazeteciler ve yazarlar Amerika’da bulunan sırada insanların hayatlarına dair bilgileri toplayarak Amerika’nın 19. yüzyıl sosyal tarihine ilişkin önemli bir arşivi meydana getirmişlerdir (İncegöl, 2010). Böylelikle zorunluluktan doğan sözlü tarih tekrardan yazılı tarihi desteklemek için başvurulmuş önemli bir alan olmuştur.

Bu yeni keşif ile birlikte sözlü tarih çalışmalarına ilişkin modern teknolojileri de kullanarak yapılan ilk girişimler II. Dünya Savaşı’nın neden olduğu insani ve maddi tahribin boyutlarını anlamak ve ölçmek için gerçekleştirilmiştir. Sözlü tarih siyasi nitelikli bu girişimlerle birlikte kendi araçlarını ve metodunu belirleme çabasına girmiştir (Sarı, 2007). Bu kapsamda sıradan insanların; fabrikada çalışanların, demiryolu işçilerinin, kadınların, çiftçilerin ve balıkçıların geçmişleri ve hayatları sözlü tarih aracılığı ile incelenmiştir (Demircioğlu, 2005, s. 52). Yani tarihin dışında tutulan sıradan insanlar tarihe yeniden dâhil edilmiştir. Olaylar birinci ağız kişilerden dinlenerek yazılı belgelere katkı sağlanmıştır.

Sözlü tarih, II. Dünya Savaşı’nda Amerika savaş tarihini yazabilmek için de kullanılmıştır. Cephele mücadele eden askerlerin taze hafızalarının, tarihçiler,

araştırmacılar ve silahaltındaki yazarlar tarafından kaydedilmesiyle oluşan görüşmelere araştırmacı Joseph Gould 1942 yılında sözlü tarih adını vermiştir. Gould ile beraber gelen bu metot tarihin yalnızca imparatorluklar, krallar ve devletlerden oluşmadığı tarihte sıradan insanların, halkında var olduğunu söyleyerek tarihe yeni bir bakış açısı kazandırmıştır (İncegöl, 2010). Mesela İtalyanlar İkinci Dünya Savaşı yıllarında Mussolini döneminin faşist yönetimi üzerine sözlü tarih çalışmaları yaparken, Almanya’da ise İkinci Dünya Savaşı yıllarında Yahudilerin hayatları ve Nazi baskısı altında yaşadıkları dönem ile ilgili yaşam öykülerini kaydetmeye başlamışlardır (Gökdemir, 2011, s. 205). O dönemde yaşayan insanların anıları toplanarak ileride oluşacak belge boşlukları doldurulmak istenmiştir.

Tarihsel önemi olabilecek birikimleri gelecekteki araştırmalarda kullanabilme, teybe kaydetme ve saklama konusunda disiplinli ve sistematik uğraşları ilk başlatan kişi Allan Nevins olmuştur. Bu yüzden tarihçiler çoğunlukla Nevins’in 1948 yılında Columbia Üniversitesi’ndeki çalışmasını sözlü tarihin başlangıcı olarak kabul etmişlerdir (Sarı, 2007). Sözlü tarih metoduna ilişkin ilk metodolojik yayınlar 1960’larda Amerika’da yayımlanmıştır (Gökdemir, 2011, s. 203). 1960’lı yılların sonlarından itibaren özellikle de yakın dönemin sosyal tarihine ışık tutabilmesi sebebiyle sözlü tarihten Batı Ülkeleri ve Britanya gitgide daha çok faydalanmışlardır. Afrika tarihçileri de 1950’li yıllardan beri sözlü geleneği gittikçe artan bir güven ile incelemişlerdir (Tosh, 1997, s. 190). Latin Amerika’da darbeler dönemi ve İngiltere’de işçi tarihi ile başlayan sözlü tarih, aslında kendi kuramını ve yöntemini 1950’li yıllardan sonra araştırma süreciyle oluşturmuştur (Öztürkmen, 2002). Bilhassa Almanya ve son dönemlerde Sovyetler Birliği’nde, bu yöntem yakın tarihin tekrardan oluşmasının yolu olmuştur (Iggers, 2011, s. 117). 1966 yılına kadar yaklaşık 90 sözlü tarih bürosu açılmıştır. The Oral History Review adlı bir dergi sözlü tarih birliği haber bültenleri ve biyografiler yayınlamıştır. Atölye çalışmaları yapılmış ve konferanslara sponsorluk edilmiştir (Sarı, 2007). 1960’lardan bu yana sözlü tarih alanındaki çalışmaların kapsamı ve derinliğinin bir sonucu olarak, daha önceki yıllarda sahip olmadığı geniş akademik kabul ve inandırıcılık kazanmıştır (Shopes, 2011, s. 457). Zamanla sözlü tarihin önemi daha da artmış ve tarih yazımı için tercih edilen önemli yöntemlerden biri olmuştur.

Türkiye’de Sözlü Tarih Çalışmaları

Geçmişten günümüze sözlü gelenekler Türk kültürünün bir parçası olmuş ve Türk tarih yazıcılığında sözlü geleneklerden daima yararlanılmıştır. Türk tarih yazıcılığında menkıbelere ve destanlara geniş yer verilmesinin yanı sıra, toplumun belleğinde de masal, hikâye, kıssa, fıkra, destan geleneğinin güçlü olması sözlü anlatımın kültürel geleneğe dönüşmesini sağlamıştır (Sarı, 2007). Bu durum ülkemizde sözlü tarih geleneğinin köklü bir geçmişe sahip olmasını sağlamıştır.

Esasında Osmanlı göçmen dairelerinin uluslararası çalışma komitelerinin mağdur kişilerle gerçekleştirdikleri birebir görüşme raporları Türkiye’de sözlü tarihe yönelik ilk çalışmalar olarak kabul edilmektedir (Küpüç, 2014). 1970’li ve 1980’li dönemlerde meydana gelen Ermeni terörü ile devam eden Ermeni iddialarına karşı Ermeni katliamlarını şahsen yaşamış ya da tanık olmuş insanlardan ulaşılan sözlü bilgilere dayalı birtakım çalışmaların olduğu görülmektedir (Metin, 2002). Sözlü kaynak kullanımının Türkiye’de 1980 sonrası dönemde artması o dönemde yakın tarihe olan ilginin artmasıyla bağlantılıdır. Özellikle de çok partili siyasal hayatı ve 1950’li yıllardan sonra hızla değişen sosyal tarihi çeşitli açılarıyla inceleyip bireysel tanıklıklara başvurulmuştur (Metin, 2002). Bu dönemdeki çalışmalar ilgi ve ihtiyaçtan kaynaklanmakla birlikte ilerleyen dönemlerde daha fazla çalışmaya yer verilmiştir.

Sözlü tarih metodu birçok araştırmacı için tanıdık bir metot olmakla birlikte sözlü tarih kavramının Türkiye’de araştırmacıların ilgisini çekmesi 1990’lara rastlamıştır (Öztürkmen, 2002). Bu dönemden itibaren Türkiye’de sözlü tarih çalışmaları önem kazanmış ve giderek yaygınlaşmıştır. Aile tarihini, kurum tarihini, yerel tarihi araştırırken sözlü tarih çalışmaları kullanılmıştır (Küpüç, 2014). Mesela Tarih Vakfı’nın çıkarmış olduğu Toplumsal Tarih ve New Perspectives of Turkey İstanbul isimli dergilerde birçok sözlü tarih çalışması yayınlanmıştır. 1980 sonrası dönemin tarih dergilerinden Tarih ve Toplum dergisinde ve 1998’de yayınlanmaya başlayan Yerel Tarih Dergisi’nde çok sayıda sözlü tarih ile ilgili çalışmalara yer verilmiştir (Sarı, 2007). Hiç kuşkusuz en büyük gelişmeler ise Tarih Vakfı aracılığıyla gerçekleştirilmiş.

Tarih Vakfı, tarih yazımı için sözlü tanıklıklara ulaşılması ve derlenip projelerde kullanılması, eğitim ve uygulamasının yapılması gibi çalışmalara yer vermektedir. Yapılan çalışmalar içinde önemli sözlü projeler vardır. Bunlardan biri Akdeniz Sesleri

diğeri ise Tarihe Bin Canlı Tanık projeleridir (Kara, 2019). Tarih Vakfının sözlü tarih çalışmalarına asıl katkısı ve asıl önemli başarısı sözlü tarih ile ilgili telif ve tercüme yayınlarıdır. İlk olarak Paul Thompson'un Geçmişin Sesi (1999) ve Esra Danacıoğlu'nun Geçmişin İzleri (2001) olmak üzere John Tosh'un Tarihin Peşinde (1997), David E. Kyving ve Myron A. Marty'in Yanıbaşımızdaki Tarih (2000) ve Stephen Caunce'ın Sözlü ve Yerel Tarihçi (2001) kitapları sözlü tarih ile ilgili bu vakıf yayınlarının çıkarmış olduğu önemli eserlerdir. Bunun yanı sıra Tarih Vakfı tarafından birçok organizasyon da düzenlenmiştir.

Tarih Vakfı tarafından sözlü tarih ile ilgili çeşitli atölye çalışmaları da yapılmıştır. 1993 Haziran ayında Kültür Bakanlığı ile birlikte gerçekleşen ilk atölye çalışması Türkiye'de sözlü tarih çalışmalarının başlangıcı olarak görülmektedir. Gerçekleşen bu birinci atölye çalışması Türkiye'de sözlü tarih ile ilgili neler yapıldığına dair bilgileri içermektedir. Bu organizasyona konuşmacı olarak Prof. Dr. Paul Thompson yanı sıra önemli Türk tarihçiler de katılmıştır (Küpüç, 2014). Ayrıca 1994 Eylül ayı başında İstanbul'da Kadın Kütüphanesi'nde düzenlenen Kadınların Sözlü Tarihi isimli atölye çalışmasında, İngiliz Sözlü Tarihçi ve Sözlü Tarih dergisi editörlerinden Joanna Bornat bu alandaki yöntem ve tartışmaları anlatmıştır (Somersan, 2007, s. 376). Bu gelişmelerle birlikte günümüze gelindiğinde yıllar içinde bazı değişiklikler olmuştur.

2000'li yıllarla birlikte Türkiye'de sözlü tarih çalışmalarında anlatı metinlerine daha sık yer verildiği ve metnin yorumlanmasının daha kısa tutulduğu gözlenmiştir. Yani geçmişe ait sözlü ifadeleri bugünkü okura yazı ile sunup, değerlendirmeyi kendisine bırakma şeklinde gelişmiştir (Öztürkmen, 2002). Ülkemizde geçmişten günümüze sözlü tarihe olan ilgi artsa da hâlâ istenilen ilgiyi görememektedir. Bunun nedenleri şöyle ifade edilmiştir:

- Sözlü tarihin çalışma yöntemi hakkında yeterince eğitim verilmemesi,
- Sözlü tarih çalışmalarında sahada çalışmanın bazı zorluklarının bulunması,
- Sözlü görüşmelerin ayarlanması ve uygulanmasının çok uzun sürmesi,
- Kayıt cihazının maddi yükü, kaydedilen görüşmelerin deşifresinin çok uzun sürmesi,
- Tarihçilerin bu tarz çalışmalar için istekli olmaması gibi sebeplerden ötürü ülkemizde sözlü tarih istenilen gelişmeyi gösterememiştir (Özer, 2012).

Sosyal Bilgilerde Sözlü Tarihin Yeri

Toplumlar hâkim oldukları sözlü kültürü, değerleri ve kültürel miras öğelerini aktarırken eğitimden yaralanmışlardır (Tural, 2017). Eğitim programlarında yapılan değişikliklerle birlikte ülkemizde sözlü tarihin eğitimde uygulanması son yıllarda artmaya başlamıştır (Yılmaz ve Ayaydın, 2020). Bununla birlikte bu alanda yapılan çalışmalar önem kazanmıştır.

Sözlü tarih yöntemi bilgi edinme araçlarından biri olmasının yanında eğitimde tercih edilebilen bir akademik beceri geliştirme yöntemi olarak da kullanılabilir. İlkokul seviyesindeki yaşları küçük çocukların bile uygulayabileceği bu yöntem öğrencilerin kendilerini tarihçi gibi hissetmelerini sağlayabilmektedir (S. Şahin, 2019). Aynı zamanda sözlü tarih, öğrencilere çeşitli şekillerde fayda sağlama potansiyeline sahiptir ve birçok ortamlarda kullanılabilir (Ligon, Ehlman, Moriello ve Welleford, 2009). Okullarda uygulanan sözlü tarih projelerinin öğrencilerin özgüven, teknik ve iletişim becerilerinin gelişmesi yönünden faydalı olduğu bilinmektedir (Kumru, 2009).

Yakından uzağa ilkesine bağlı olarak sözlü tarihin öğrencinin kendini anlamasından yola çıkarak dünyayı anlamasına katkı sağlaması beklenmektedir (Sağlam ve Sayımlı, 2021). Bu yüzden okul dışı tarih öğretiminin bir parçası olarak görülen sözlü tarih etkinliklerinin, okullarda öğrencilerin ilk sözlü tarih görüşmelerini büyükanne ve büyükbabaları ile yapmaları gerektiği savunulmaktadır (Sarı, 2002). Böylece eğitim dış dünyaya taşınmış olacak ve öğrencilerin gerçek yaşamla bağ kurması sağlanacaktır.

Sözlü tarih, bir öğretim yöntemi olarak birçok ülkede tarih ve sosyal bilgiler derslerine dâhil edilmiştir. Türkiye’de ise 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’ndan sonra eğitim uygulamalarında dikkat çekmeye başlamıştır (Dere, 2018). Sosyal bilgiler, sözlü tarih ile yakın ilişkisi nedeniyle toplumsal ve bireysel gelişime destek olan ve yön veren önemli derslerden biri olmuştur (Tural, 2017). Özellikle tarih konularının öğretiminde önemli katkılar sağlamıştır.

Türkiye’de sosyal bilgiler öğretimi içeriğinde tarih konuları önemli bir ağırlık oluşturmaktadır. Yaşları küçük çocuklara verilen tarih bilgilerinin zihinde canlandırılmasını, zamana yerleştirilmesini, gelişmelerin dönemin şartlarına göre anlamlandırılmasını ve günümüzü anlamak için katkı sağlamasını başarmak özel bir

uğraşla mümkün olmaktadır (Gedikler, 2021). Değişim ve sürekliliği algılama becerisinin öğrencilere kazandırılması ile öğrenciler geçmiş, bugün ve gelecek ilişkisini anlayabilmekte ve yaşanan farklılıkları ve benzerlikleri kavrayabilmektedir. Değişim ve sürekliliği algılama becerisi kazandırılmadığında ise öğrenciler tarih ve sosyal bilgiler derslerini öğrenmekte zorlanmaktadır (Sayımlı, 2017). İşte bu aşamada sözlü tarih metodu, sosyal bilgiler dersinin daha ilgi çekici olması için tercih edilen yöntemlerden biridir (Cabul, 2019). Sözlü tarih yönteminin okullarda öğretim aracı olarak kullanılması, öğrencilerin ezber dersi tarihi anlamasına, bunu, kendi çalışmaları ile zenginleştirmelerine ve bu sürece katkıda bulunabilmeleri adına büyük önem taşımaktadır (Somersan, 2007, s. 379). Ayrıca sürece katkı sağlarken öğrencilerin sosyal bilgilerin temelini oluşturan toplum ile bağ kurmasına yardımcı olmaktadır.

Bir toplumun en önemli kaynağı şüphesiz o toplumda yaşamını sürdüren bireylerdir. Sosyal bilgiler dersi de toplumda yaşayan çok sayıda kişiden kaynak olarak yararlanmaktadır. Yerleşim biriminin en yaşlı bireyleri, konu alan uzmanları, çeşitli meslek sahipleri (ressam, çiftçi, avukat), kaynak kişi olarak kullanılmaktadır. Bu kaynak kişiler ziyaret edilebileceği gibi sınıfa da davet edilip görüşme yapılabilir (Sarı, 2006). Sosyal bilgiler dersinde sözlü tarih çalışmaları yapmak, öğrencileri kişisel ve tarihsel olarak insanlarla ilişkilendirmenin etkili bir yoludur (Dutt-Doner, Allen ve Campanaro, 2016). Dolayısıyla sosyal bilgiler dersinde farklı konular öğretilirken sözlü tarih çalışmalarından faydalanılabilir (Yılmaz ve Ayaydın, 2020).

Sosyal bilgiler dersinde uygulanan sözlü tarih çalışmalarıyla öğrencilerde çok sayıda davranış değişikliği gerçekleşmektedir. Ayrıca öğrencilerin çeşitli becerileri kazanmasını da sağlamaktadır. Sözlü tarih çalışmaları ile öğrencilere kazandırılması düşünülen beceriler şu şekilde sıralanabilir:

1. Öğrencilerin, herhangi bir konu ile ilgili araştırma becerisi gelişir.
2. Öğrencilerin araştırma yapacakları konu ile ilgili soru sorma becerileri gelişir.
3. Öğrenciler başka ortamlarda bulunacağı için kişilik ve sosyal becerileri gelişir.
4. Öğrenciler çalışmayı iş birliği içinde birlikte yaptıklarında ortak çalışma becerileri gelişir.
5. Değişim ve süreklilik kavramlarının öğrenilmesinde faydalı olur.
6. Öğrencilerin araştıracakları konu ile ilgili noktaları karşılaştırma yapabilmelerini sağlar.

7. Yaşam ile okul arasında bağ kurmalarına yardımcı olur.
8. Öğrencilerin herhangi bir konu ile ilgili gözlem ve eleştirel düşünme becerileri gelişir (Örten, 2008).

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan ve öğrencilere kazandırılması hedeflenen amaçlar sözlü tarih kapsamında incelendiğinde ise 4. ve 5. maddelerde doğrudan olmasa da sözlü tarihe değinildiği görülmektedir.

4. maddede, millî bilincin oluşması için kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Mert (2019), bu madde ile Türk tarihini ve kültürünü öğrenmek isteyen bir bireyin sözlü ve yerel tarih etkinlikleri yaparak, birinci elden kaynaklara ulaşip kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesinin amaçlandığını ifade etmiştir.

5. maddede, ise çevre ile insan arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri üzerinde durulmuştur. Mert (2019), bu maddeden yaşadığı çevrenin coğrafi özelliklerini öğrencilerine kazandırmak isteyen bir öğretmenin öğrencileri yakın çevresinde bulunan doğal mekânlara götürebileceği, burada yer alan tanınan ve bilgili kişilerden bölgenin coğrafi yapısı ve insanların bu yapı üzerindeki etkileriyle ilgili bilgiler alınabileceğini söylemiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın uygulanma aşamasında da dikkat edilmesi gereken hususlar belirtilmiş ve 7. maddede sosyal bilgilerde okul dışı ortamlardan yararlanmaya önem verilmesi gerektiği ve uygun konularda yerel ve sözlü tarih etkinlikleri yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Ayrıca 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda hepsi doğrudan olmamakla birlikte sözlü tarihe yönelik kazanımlarda yer almaktadır. 4. sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanında 1. Kazanım; Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelerden faydalanarak aile tarihi çalışması yapar (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). Bu kazanım ile öğrencilerin kendi aile tarihini araştırmaları ve aile soy ağaçlarını çıkarmaları hedeflenmiştir. Böylece öğrencilerin ailesini daha yakından tanımasına, geçmiş ve bugünü karşılaştırmalarına olanak sağlamaktadır. 2. Kazanımda ise ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırıp örnekler verir. Bu kazanımın açıklaması; Yakın çevresinde yer alan bir cami, türbe, müze, köprü, kervansaray, medrese gibi tarihî bir

mekân gezisi ya da yerel tarih veya sözlü tarih çalışmaları yapar şeklindedir (MEB, 2018). Kazanımın bu açıklamasında direk olarak sözlü ve yerel tarihe vurgu yapılmıştır. 3. Kazanım; Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır şeklinde ifade edilmiştir (MEB, 2018). Bu kazanım ile öğrencilerin değişim ve sürekliliği algılayabilmelerini sağlamak ve çevrelerinde var olan pek çok şeyin değişime uğradığını fark ettirmek amaçlanmıştır. Bu durum öğrencilerin geçmiş ile bugün arasındaki bağlantıyı daha rahat anlamalarını sağlamaktadır.

5. sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanında yer alan 5. Kazanım; Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir. Bu kazanımın açıklaması ise; Gündelik hayatta yerleşmiş kültürel unsurların sürekliliği ve değişimi üzerinde durulur şeklindedir (MEB, 2018). Bu kazanım öğrencilerin, ailesi ve yakın çevresinden kişilerle görüşme yaparak gündelik hayatın önemli parçaları olan yerleşik kültürel unsurların dünden bugüne değişim ve sürekliliğini sözlü tarih çalışması yaparak algılayabilmelerine olanak sağlamaktadır (Dere, 2018).

7. sınıfta ise İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında yer alan 1. Kazanım; Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur. 3. Kazanım ise örnek incelemeler yoluyla göçün sebep ve sonuçlarını tartışır şeklinde ifade edilmiştir (MEB, 2018). Bu kazanımlarla öğrenciler dış ya da iç göç tecrübesi yaşamış insanlarla sözlü tarih görüşmesi yaparak yerleşmeye etki eden faktörlerin tarihsel değişimini öğrenilebilir (Dere, 2018).

Sözlü Tarih Uygulama Basamakları

Sözlü tarih çalışmaları üç aşamadan oluşmaktadır. Bunlardan ilki temel hazırlıkların yapıldığı görüşme öncesidir. Bu aşamada çalışma yapılacak konu seçilmekte, görüşme yapılacak kişiler belirlenmekte ve görüşmede sorulacak sorular hazırlanmaktadır. İkinci aşama ise görüşmenin yapıldığı aşamadır. Burada, belirlenen kişiyle yüz yüze görüşme gerçekleştirilmekte ve hazırlanan sorular sorulmaktadır. Ayrıca görüşmeler kişinin izniyle kayıt altına alınmaktadır. Son aşama ise görüşme sonrasıdır. Bu aşamada görüşmede elde edilen bilgiler, fotoğraflar, görüntüler ve ulaşılan belgeler incelenerek bir araya getirilmekte ve rapor oluşturulmaktadır.

Görüşme Öncesi

Amacın ve Konunun Belirlenmesi

Sözlü tarih çalışmalarında ön hazırlık aşamasının önemli bir yeri vardır. Bu aşamada ilk olarak çalışmanın amacını ve kapsamını belirlemek gerekmektedir. Burada amaç net bir şekilde belirlendikten sonra sıra konu seçimine gelmektedir. Sözlü tarih çalışmalarında konu aralığı oldukça geniştir. Karpat’a (2009) göre kaynak kişi ile yapılan görüşmede ev içi ritüeller, aile ile ilgili temel bilgiler, genel toplumsal ilişkiler, yemekler, ilgi alanları, etkinlikler, siyaset, din, çalışma, sosyal ve toplumsal sınıflar, çocukluk keyifleri, evlilik, ev hayatı, eğitim gibi hayat hikâyelerinden toplumsal yapıyla ilgili bilgilere ulaşılabilir. Burada üzerinde durulması gereken noktalardan biri de ele alınacak konu veya tema üzerine arka plan araştırması yapmaktır (Stradling, 2003, s. 206). Doğru bilgilere ulaşmada ise kaynak kişinin belirlenmesi önemlidir.

Görüşme Yapılacak Kişinin Belirlenmesi

Sözlü tarih çalışması yapılırken görüşme yapılacak kişilerin seçimine dikkat edilmelidir. Çünkü görüşme için seçilen kişilerin olay ile ilişkisi açısından araştırılacak konu ile ilgili bilgi verebilecek seviyede olması gerekmektedir (Kumru, 2009). Sözlü tarih çalışmalarında, görüşülecek kişinin kişisel özellikleri dikkate alınmalı ve bu insanın öğrenciyle kaynaşabilecek, konuşkan biri olması gerekmektedir (Demircioğlu, 2005, s. 58). Görüşme yapılacak kişi belirlendikten sonra iletişime geçilmeli, kişi çalışma ile ilgili bilgilendirilmeli ve randevu isteğinde bulunulmalıdır. Belirlenen kişiler görüşme yapmak için zorlanmamalıdır. Görüşmeye gitmeden önce belirlenen kişi ile ilgili araştırma yapılmalıdır. Görüşme yapılacak kişi herkes tarafından bilinen biri, bir yazar veya yeterli miktarda kişisel belgeye sahipse, bir yaşam öyküsü için gereken bilgiler önceden elde edilebilir (Thompson, 1999, s. 174). Gerekli bilgiler elde edildikten sonra buna paralel olarak görüşmede kullanılacak sorular hazırlanmalıdır.

Görüşmede Sorulacak Soruların Hazırlanması

Amaca ve konuya karar verdikten sonraki kısım ise görüşülecek kişiye sorulacak soruların hazırlanmasıdır. Sözlü tarih çalışmalarında soru hazırlarken dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

1. Görüşme yapılacak kişinin anlayabileceği bir dil tercih edilmelidir (Dere, 2017).

2. Görüşmeler tek bölümden oluşmalıdır. İki veya daha fazla bölümden oluşan sorularda sadece bir bölüme odaklanan kişi diğer soruya cevap vermeyecektir (Dere, 2017).
3. Görüşme soruları hazırlanırken, soruların açık uçlu, anlaşılır ve açık olmasına dikkat edilmelidir (Tonbul, 2010).
4. Sorular görüşülen kişinin evet-hayır gibi kısa cevap vermelerine neden olacak nitelikte olmamalıdır (Tonbul, 2010).
5. Ayrıntılı konuşmaya ve açıklama yapmaya yönlendirecek ne, neden, nasıl gibi ifadeler kullanılarak sorular genişletilmeye çalışılmalıdır (Uygun, 2003).
6. Hazırlanan sorular özelden genele doğru sıralanmalıdır. Soruların özelden genele doğru sıralanması görüşmeciden istenilen bilgilere daha düzenli ulaşılmasını sağlamaktadır (Güçlü, 2013).
7. Görüşmede yol gösterici ve yönlendirici sorulardan kaçınılmalıdır (Thompson, 1999).
8. Görüşme yapılan kişinin düşünmesine yardımcı olmak için ne/ nerede/ ne zaman/ nasıl/ neden/ kim (5N1K) soruları sorulmalıdır (Akbar, 2012).

Görüşmede Kullanılacak Araç ve Gereçlerin Hazırlanması

Son olarak görüşme için gerekli araç gerecin hazırlanması gerekmektedir. Görüşme öncesinde kaydın yapılacağı fotoğraf makinesi, ses kayıt cihazı, kaset gibi malzemeler hazırlanmalı ve çalışıp çalışmadıkları kontrol edilmelidir (Baranoğlu, 2014). Uygulama sürecinin doğru bir şekilde ilerleyebilmesi için bu çalışmalar görüşme öncesinde gerçekleştirilmelidir.

Görüşme Anı

İyi bir sözlü tarih çalışması yapmak için en önemli ve ilk şart, iyi bir görüşme gerçekleştirmektir. Bu yüzden sözlü tarih yöntemiyle ilgilenenlerin yaptıkları görüşmelerde iyi bir plan ve hazırlık yapmaları ve çok dikkatli olmaları gerekmektedir (Gazel, 2009, s. 164). Görüşme yapılacak kişiye ne zaman doğduğu, nerede yaşadığı, babası annesi ve kendinin ne iş yaptığı vb. sorular sormak, görüşmenin daha fazla tarihsel kullanıma sahip olmasını sağlayacaktır (Thompson ve Perks, 1993). İyi bir soru listesinin yanı sıra kullanılacak mekânda büyük önem arz etmektedir.

Görüşme aşamasında, görüşme yapılacak mekâna vaktinde gidilmelidir. Mekân olarak görüşme yapılacak kişinin kendini rahat hissedebileceği bir yer tercih edilmelidir. Genellikle görüşmeciler için en iyi yer kendi evleridir (Thompson, 1999, s. 181). Görüşmenin yapıldığı alanda rahatsızlık verecek veya ses kaydını engelleyecek araç gereçleri alandan uzaklaştırmak ya da farklı bir alana geçmek kaydın niteliğini etkilemektedir (Kaya, 2013). Bu yüzden görüşmeye başlamadan mekân en iyi şekilde hazırlanmalıdır.

Görüşmeye başlamadan görüşme yapacak kişi, kendini görüşmeciye tanıtmalıdır (Tonbul, 2010). Sağlıklı ve geniş bilgiler aktarabilmesi için görüşme yapılacak kişinin rahatsız ve gergin olamaması gerekmektedir. Bu yüzden buluşmada sohbete başlayınca ilk birkaç dakika görüşme konusunun dışında gündelik birtakım konuların konuşulması kaynak kişinin rahatlamasını sağlayacaktır (Somel, 2000, s. 18). Daha sonra görüşmenin amacı tekrardan açıklanmalıdır. Görüşme yapılacak konu biraz daha ayrıntılı bir şekilde açıklanmalıdır (Uygun, 2003). Görüşme yapmaya konuşulacak konu ile ilgili bilgi sahibi olarak gitmek; görüşme yapacak kişiyi, merakını gidermek isteyen bir röportajcı durumundan uzaklaştırarak, hafızasındaki sorulara cevap aramaya ve bilgiye ulaşmaya yönlendirmektedir (Işıksoy, 2010).

Ayrıca gerekli araç ve gereçlerde hazırlanmalıdır. Görüşmeden önce bu kayıt cihazlarının hazırlığı yapılırken sohbete devam edilmelidir. Böylece görüşme yapılacak kişinin rahatlaması sağlamaktadır (Güçlü, 2013). Teyp kullanırken önemli olan şey görüşülen kişinin dikkatini teypten uzaklaştırmaktır, ayrıca teyp hususunda panikleyip araştırmacının kendi dikkatini de dağıtmaması gerekmektedir (Thompson, 1999, s. 180). Araştırmacı görüşme anında kayıt cihazı haricinde kendi de özellikle olay, yer ve kişilere özgü kısa notlar almalıdır, bu durum çalışma yönünden yararlı olmaktadır (Ö. Şahin, 2019). Hazırlanan soruları görüşmede en iyi şekilde sormak şüphesiz çok önemlidir (Thompson, 1999, s. 175). Hazırlanan sorular sıralı bir şekilde sorulmalı ve cevap için sabırlı olunmalıdır.

Görüşmede önemli olan görüşme yapacak kişinin karşısındaki kişiye ilgili davranması, sürekli müdahale etmeden konuşmasına müsaade etmesi, gerekli durumlarda neyin konuşulacağına dair yol gösterici olmasıdır. Görüşme için gerekli olan karşılıklı saygı, iş birliği ve güven kavramlarıdır (Thompson, 1999, s. 185). Bu süreçte iyi bir dinleyici olmak gerekmektedir. Görüşmeyi yapan kişi dikkatle dinleyip dinlediğini

gösteren sorular sormalıdır. Görüşme yapılan kişiyle göz teması kurulmalı, vücut diline ve duruşa dikkat edilmelidir (Akbar, 2012). Araştırmacı, düzgün şekilde ifade edemediği cümleler olduğunda endişe etmemelidir çünkü bu tür ufak hatalar görüşme yapılan kişinin rahatlamasına yardımcı olmaktadır (Özbaş, 2021). Her zaman görüşme yapılan kişi ile yalnız olmak daha iyidir. Bu durum tam gizliliği sağlayarak güven ortamı oluşturacak, açık kalpli bir görüşmeye yol açacaktır (Thompson, 1999, s. 181).

Sessizlik olduğunda görüşme yapan kişi kendini rahatsız hissetmemelidir. Sessizlik kişinin bir şeyleri hatırlamak için uğraşıyor olmasından veya duygulanması üzerine gerçekleşiyor olabilir (Akbar, 2012). Görüşülen kişi hayatından bölümler anlatırken bazen sevindiği anlar bazen de üzüldüğü anlar olabilmektedir. Böyle anlarda görüşülen kişiye daha nazik davranmak gerekmektedir (Baranoğlu, 2014).

Görüşme Sonrası

Görüşmeden sonra ilk olarak görüşmenin içeriği ile görüşülen kişinin karakterine yönelik yorumlar, teyp kapatıldıktan sonra söylenen sözler ve söylenmemiş olabileceği düşünülen ifadeler hemen kaydedilmelidir (Thompson, 1999, s. 190). Daha sonra alınan görüntü ve ses kayıtları fazla gayret ve zaman harcanmasına neden olsa da bu kayıtların kesinlikle deşifre edilmesi ve transkripsiyonlarının yapılması gerekmektedir (BİSAV, 2006). Görüşmeleri kâğıda dökerken temel kural, duraklamaları, tekrarlamaları, vurgulamaları, ünlemleri ekleyerek ve konuşma temposunu ve belli bir şiveye ait kelimeleri verip, orijinal konuşmayı mümkün olduğunca doğru bir şekilde metin haline getirmektir (Thompson ve Perks, 1993). Kelime ve gramerlerin sırası söylenilen haliyle yazıya geçirilmelidir. Eğer bir sözcük ya da ifade anlaşılamiyorsa boşluk bırakılarak bu durum belirtilmelidir (Thompson, 1999, s. 202). Deşifre aşamasından sonra ise analiz aşaması gelmektedir. Bu aşama oldukça önemlidir. Analiz aşamasında yapılması gereken en önemli şey, görüşülen kişinin ne derece tutarlı ve ifadelerinin ne derece güvenilir olduğudur. Görüşme yapılan kişinin kendi içinde tutarlı olup olmadığını anlamak için bazen görüşmenin kaydını birkaç defa dinlemek gerekebilir (BİSAV, 2006). Bu aşamada dikkatli olmak sürecin doğru bir şekilde tamamlanması açısından oldukça önemlidir.

Sözlü Tarih Yönteminin Yararları

Daha çok sosyal bilgiler ve tarih derslerinde kullanılan sözlü tarih etkinliklerinin faydaları şöyle sıralanabilir:

1. Öğrenciler öğrendikleri ile hayatları arasında bağ kurabilmeleri ve okulda öğrendiklerini içselleştirebilmeleri için okul dışı öğrenmeye ihtiyaç duymaktadır. Bu doğrultuda sözlü tarih, öğrencilerin okul dışı öğrenmelerine imkân sağlamaktadır (Sağlam ve Sayımlı, 2018).
2. Sözlü tarihin öğrencilere kazandırabileceği en önemli kazanım, geçmişi bilerek bugünü anlamak ve geleceği şekillendirmektir (Sağlam ve Sayımlı, 2018).
3. Sözlü tarih çalışmaları küçük yaşlardaki çocukların yaşlı yetişkinler ile sağlıklı bir bağ kurmasına yardımcı olmaktadır (Dere ve Emeksever, 2018).
4. Sözlü tarih çalışmalarıyla öğrencilerin kanıt temelli öğrenme deneyimi kazanmaları sağlanmaktadır (Sağ, 2018).
5. Sözlü tarih çalışmalarıyla öğrenciler tarihe yönelik soğuk ve uzak bakış açılarının dışında bir duygu geliştirip, yaşayan kültürlerine ulaşabileceklerinin farkına varmaktadırlar (Aydoğan, 2021).
6. Sözlü tarih, öğrencilerin somut olmayan kültürel mirası fark etmelerine ve kendi hayatlarında da yer alan farklılıkların önemli değerler olduğunu algılayarak, kültürel miras bilinci geliştirmelerine imkân tanımaktadır (Aydoğan, 2021).
7. Sözlü tarih, ilk olarak tarih derslerinde olmak üzere hayat bilgisi, sosyal bilgiler, eğitim, çevre vb. alanlarda olduğu gibi başka disiplinlerin araştırma amaçlarına yönelik farklı niteliklerde de tercih edilebilecek bir yöntemdir (Uygun, 2011).
8. Grupla yapılan sözlü tarih çalışmalarıyla öğrencilerin iş birliği içinde araştırma ve öğrenme aktiviteleri zenginleştirilmiş olacaktır (Uygun, 2011).
9. Sözlü tarih yönteminin eğitimde kullanılmasıyla sınıf vazgeçilmez öğrenme ortamı olmaktan ve ders kitabı tek kaynak olmaktan çıkar, öğrenme alanının genişlemesine ve çeşitli veri kaynaklarına ulaşılmasına yardımcı olmaktadır (Uygun, 2011).
10. Sözlü tarih, öğrencilerin ders kitaplarında genelde önemsenmeyen kişiler ve gruplar ile ilgili bilgiler edinmesini sağlamaktadır (Stradling, 2003).
11. Sözlü tarih öğrencilere bir tarihçi gibi düşünme ve davranma yeterliliği kazandırmaktadır (Aktın ve Tekir, 2018).

12. Sözlü tarih öğrencilerin soyut olduğu için anlayamadıkları tarih konularını somutlaştırarak tarih ile doğrudan bağ kurmasını sağlamaktadır (Tuncel ve Dolanbay, 2018, s. 372).
13. Sözlü tarih yöntemi ile öğrenciler tarihi olayları ezberlemek yerine onları anlamlandırıp üzerinde tartışabilmekte ve yorumlayabilmektedir (Tuncel ve Dolanbay, 2018, s. 372).

Sözlü Tarih Yönteminin Sınırlılıkları

Sözlü tarih yöntemi gelişimi boyunca güvenilirliği bakımından tarihçilerden birçok eleştiri almıştır. Sözlü tarih ile ilgili eleştirilerin bir kısmı şöyle sıralanabilir:

- Bireysel olarak kişilerin geçmişlerine yönelik çalışmalar çok dar bir alanda toplanmaktadır.
- Kişilerin geçmişleri ile ilgili bilgiler ekonomik, demografik ve sosyal değişimlerin analizinde rahat bir şekilde kullanılamamaktadır.
- Kişiler geçmiş ile ilgili anılarından bahsederken yanılabilmekte ve yanlış bilgiler aktarabilmektedir.
- Sözlü tarih yöntemine dair çalışmalar kişisel görüşleri içermektedir (Roper, 1996; akt. Altınok, 2019).

Yani hafızaya birden güvenmek geçmişteki bir olayı yorumlarken tarihçi de bazı önemli yanılgılara neden olabilir. Bu nedenle sözlü tarihçi görüşme yapmaya giderken karşısındaki insanın kendisini olayın merkezine yerleştirip anlatabileceğini ve yeniden yorumlayabileceğini düşünerek gitmelidir (Işık, 2009). Daha sonra elde edilen bilgilerin kontrolü yapılmalıdır.

Sözlü tarihçiler, kişilerin anıları ile ilgili bilgilerin güvenilirliğini kontrol etmenin birçok yolu olduğunu söylemişlerdir. İlk olarak sözlü tarih çalışması yapılan kişilerin, görüşmelerde söyledikleri bilgilerin, diğer kaynaklar yoluyla kontrol edilebileceğini ve görüşmelerde aynı konu ile ilgili farklı örneklem gruplarının tercih edilmesinin, bu tarz çalışmalarda ulaşılan bulguların güvenilirliğini arttıracaklarını açıklamışlardır (Demircioğlu, 2005, s. 54).

İlgili Araştırmalar

Önemi gittikçe artan sözlü tarih yöntemi birçok çalışmada kullanılmıştır. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır;

Kılıç (2018) “Hayat bilgisi dersi dün, bugün, yarın temasında sözlü ve yerel tarih etkinliklerinin değerlendirilmesi” yüksek lisans tezinde dün, bugün, yarın teması kapsamında 3. Sınıf hayat bilgisi dersin de gezilere dayalı yerel tarih ve sözlü tarih etkinlikleri gerçekleştirmiş, öğretmen ve öğrencilerin bu etkinliklere yönelik duygu ve düşüncelerini incelemiştir. Araştırma nitel bir çalışma olup yedi hafta sürmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu, İstanbul Beykoz’da öğrenim gören 63 öğrenci ve 2 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda, öğrencilerin gezilere dayalı yerel tarih ve sözlü tarih etkinliklerini her zaman yapmak istedikleri fakat yerel tarihe dayalı etkinlikleri daha çok sevdiği, öğretmenlerin ise bu tür etkinliklere bazı sebeplerden yer vermedikleri fakat derslerinde uygulamak istedikleri sonucuna ulaşmıştır.

Beldağ ve Balcı (2017) “Sosyal bilgiler öğretiminde sözlü tarih yönteminin kullanımı: nitel bir çalışma” isimli makalelerinde çalışma grubunu Rize’de ilkököl ve ortaokulda görev yapan 10 sosyal bilgiler ve 10 sınıf öğretmeninden oluşturmuştur. Araştırmanın sonunda öğretmenlerin sözlü tarih yöntemi ile ilgili yeterli bilgiye sahip oldukları sonucuna ulaşılmış ve öğretmenler sözlü tarih uygulamasının öğrencilerin değer, bilgi ve beceri kazanmasında etkili olacağını ifade etmiştir.

Dere (2017) doktora tezinde “Sosyal bilgiler derslerinde bir öğrenme ve öğretme yöntemi olarak sözlü tarih” yöntemini incelemiştir. Sosyal bilgiler dersinde sözlü tarih uygulaması yapmak, uygulama ilkelerini belirlemek ve yapılan araştırmalar hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğrencilerin görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonunda öğrencilerin görüşmeleri yorumlamayı, analiz etmeyi, görüşme tekniklerini öğrendiği, sözlü tarih raporu yazmayı öğrendiği ve sorumluluk bilincinin arttığını tespit etmiştir. Öğrenciler sözlü tarih yönteminden zevk aldıklarını ama sürenin kısa tutulması gerektiğini söylemişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin de sözlü tarih yöntemini etkili bulduğu, öğrencilerin sorumluluk alma, proje yapma, birlikte öğrenme, bilimsel araştırma yapma ve iletişim becerileri gibi becerileri kazandıkları sonucuna ulaşmıştır.

Akçalı ve Aslan (2012) yazdıkları makalelerinde “Tarih öğretiminin iyileştirilmesi yolunda alternatif bir yöntem sözlü tarih” konusunu ele almıştır. Çalışmada sözlü tarihin tanımından, gelişiminden, günümüzdeki algılanışından bahsetmiştir. Ayrıca sözlü tarihin, tarih eğitimi, tarihçilik, toplum açısından değeri ve yöntem olarak eleştiri konularını değerlendirmiştir.

Mert (2019) “Sosyal bilgiler öğretiminde sözlü ve yerel tarih uygulamalarının öğrencilerin kavramsal başarılarına ve farkındalık oluşturmalarına etkisi” yüksek lisans tezinde sosyal bilgiler öğretiminde yerel ve sözlü tarih çalışmalarının öğrencilerin kültür ve miras öğrenme alanına ilişkin farkındalık oluşturmalarına ve kavramsal başarılarına etkisini incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubu Rize Çayeli’nde öğrenimine devam eden 4. sınıf öğrencilerinden oluşmuştur. Araştırmada hem nitel hem nicel araştırma yöntemlerinden karma yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda yerel ve sözlü tarih uygulamalarının öğrencilerin başarılarını arttırdığı ve yerel ve sözlü tarih uygulamalarının kavramsal başarıyı arttırmada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tural (2017) makalesine “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih çalışmalarına ilişkin tutumları” nı konu edinmiştir. Çalışmada nicel araştırma desenlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma grubu 158 öğretmen adayından oluşmuştur. Çalışmanın sonunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih etkinliklerine ilişkin tutumlarında tarihsel aktarım yönünde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gözlemlenmiştir. Tarihi roman okuma değişkeni açısından ise kitap okuyanların lehine anlamlı bir farklılık olduğunu bulmuştur.

Gedikler (2020) “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih uygulama becerilerini geliştirmeye yönelik bir uygulama” Gedikler (2021) “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih çalışmasından edindikleri kazanımlara ilişkin görüşlerinin incelenmesi” makalelerinde çalışma grubunu sosyal bilgiler öğretiminde tarihsel kanıt, yerel ve sözlü tarih derslerini alan sosyal bilgiler öğretmen adayları oluşturmuştur. Çalışmalarda sözlü tarih yönteminin öğretmen adaylarına öğretici deneyimler kazandırdığı ve önemli kazanımlar edindirdiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Çalışmaların sonunda öğretmen adaylarına sözlü tarih uygulamalarına yönelik etkinliklerin arttırılmasını önermiştir.

Cabul (2019) “Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde sözlü tarih deneyimleri geçmişten günümüze bayramlar” yüksek lisans tezinde sosyal bilgiler 5. sınıf öğrencilerinin kültür ve miras öğrenme alanında yer alan bayramların geçmişten günümüze değişim ve sürekliliğini sözlü tarih açısından incelemiştir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda bayramların olumsuz açıdan değişime uğradığı, bayramlarda birlikte olma, ziyaret, el öpme, şeker toplama gibi kültürel öğelerin etkililiğini yitirdiği, bayram öncesi temizlik, bayram hazırlığı, bayram için tatlı ve yemek yapma geleneklerinin devam ettiği sonucuna ulaşmıştır.

Aktın ve Tekir (2018) “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih yapmakla ilgili deneyimleri” ni ele aldıkları makalelerinde yerel ve sözlü tarih çalışmalarıyla ilgilenen sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarih yapmak ile ilgili tarihsel anlamalarını, deneyimlerini, görüş ve bakış açılarını çok boyutlu ve derinlemesine incelemişlerdir. Araştırma durum çalışması deseninden, çalışma grubu on öğretmen adayından oluşmuştur. Çalışmanın sonunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarına sözlü tarih çalışmalarının bir tarihçi gibi düşünme ve çalışma becerileri kazandırdığı, sözlü tarih çalışmalarının öğretmen adaylarının, genel kültürlerinin, tarihsel bilgilerinin ve yerel tarihe olan ilgi ve meraklarını arttırdığı, araştırmaya konu olan insanlarla empatik bir bağ geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Dere ve Dinç (2017) “Sosyal bilgiler derslerinden kalanlar: 1960’dan günümüze kadar sosyal bilgiler dersini alanların hatıraları” nı inceledikleri makaleleriyle alana katkıda bulunmuşlardır. Araştırma grubu sosyal bilgiler dersini alan 15 kişiden oluşmuştur. Görüşmede ders kitapları, uygulanan öğretim yöntem ve teknikleri, sosyal bilgilerin isimleri, sosyal bilgiler öğretmenleri, müfredat konuları, ölçme ve değerlendirme yöntemleri, kullanılan materyaller ve dersin kaynak kişilere katkıları ile ilgili hatıraları incelemişlerdir. Araştırmanın sonucunda katılımcıların sosyal bilgiler öğretmenlerini diğer konulardan daha iyi hatırladığı, sosyal bilgiler derslerinde geçmişten bugüne en çok soru cevap ve düz anlatım tekniği kullanıldığı, öğrenci başarısının sözlü ve yazılı sınavlarla değerlendirildiğini tespit etmişlerdir.

Kandemir (2017) “Tarih öğretiminde sözlü tarihin yeri ve kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri” ni incelediği yüksek lisans tezinde çalışma grubunu Doğu Anadolu Bölgesinde bir ilde çalışan 10 tarih öğretmeni oluşturmuştur. Çalışmanın sonunda tüm

öğretmenlerin derslerinde sözlü tarih çalışmalarına yer verdikleri, tarih öğretmenlerinin sözlü tarih hakkında gerekli bilgiye sahip oldukları, tarih öğretiminde sözlü tarih çalışmalarının kullanılmasının yararlı olacağı ve bu çalışmalara uygulamada yer verilmesinin tarih öğretimi açısından olumlu sonuçlar doğurabileceğini ifade etmiştir. Ayrıca sözlü tarih çalışmalarının öğrencilerin tarih dersine yönelik tutumlarını olumlu yönden etkileyeceği ve sözlü tarih çalışmalarına yer verilmesinin diğer yöntemlere göre faydalı olacağı sonucuna ulaşmıştır.

Temir (2015) “Yaşayan tarih yetişkinlerimiz” isimli yüksek lisans tezinde 70 yaşın üzerindeki kişilerin yakın tarih konusunda bildiklerini analiz etmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim kullanmış ve 70 yaş üstü 40 kişi ile görüşmüştür. Araştırmanın sonucunda yetişkinlerin gazete gibi yazılı basını takip etmedikleri, tarihi radyo ve televizyon gibi görsel ve işitsel iletişim araçlarından öğrendikleri sonucuna ulaşmıştır.

Arslan (2013) “Sözlü tarihin ortaöğretim öğrencileri üzerindeki yansımaları” makalesinde Tunceli ili merkez ortaöğretim son sınıf öğrencilerine içinde bulunduğu sosyal çevre ve ailesi tarafından verilen sözlü tarih bilgilerinin etkilerini incelemiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda resmi tarih ile Tunceli’deki sözlü tarih arasında bazı konularda farklı bazı konularda ise birbirine zıt anlatıların olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Kabapınar ve İncegül (2016) “Değişim ve süreklilik bağlamında oyun ve oyuncağa bakmak bir sözlü tarih çalışması” makalelerinde öğrenciler 50 yaş üstü yetişkinlerle görüşmeler yaparak tarihsel süreç içerisinde oyun ve oyuncağın değişimini ve sürekliliğini araştırmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin sözlü tarih yöntemini gerçekleştirme boyutunu incelemiştir. Araştırmada eylem araştırması deseni kullanılmıştır. Çalışma grubunu 60 kişilik 5. sınıf öğrencilerinden oluşmuştur. Araştırmada öğrencilerin süreçten keyif aldıkları ve büyük bölümünün sözlü tarih sürecini uygulayabildikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Öztürk (2017) “Denizli ili emekli sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretmenliği mesleğine yönelik deneyimleri” ni incelediği yüksek lisans tezinde Denizli’de bulunan 11 emekli öğretmenle görüşmüştür. Çalışmada emekli öğretmenlerin mesleki deneyimlerini etkileyen unsurların genellikle etkilendikleri öğretmenleri ve

eğitim aldıkları okullar olduğu, öğretmenlik yaptıkları dönem, ailevi durumlar, okulun teknik imkânları ve öğrenci profilleri emekli öğretmenlerin mesleki deneyimlerinin ise daha az etkileyen unsurlar olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Çurku (2020) “Kronolojik düşünme ile değişim ve sürekliliği algılama becerilerini kazandırmada sözlü tarihin rolü: Van düğünleri örneği” doktora tezinde geçmişten bugüne Van düğünleri ile ilgili sözlü tarih çalışmasının öğrencilere kronolojik düşünme, değişim ve sürekliliği algılama becerisi kazandırmaya etkisini incelemiştir. Çalışmanın sonunda öğrencilerin sözlü tarih çalışmasını sevdikleri tespit edilmiştir. Kronolojik olarak geçmiş ve bugünü karşılaştırebildikleri, değişim ve süreklilik becerisi açısından ise neyin değişip neyin aynı kaldığını anlayabildikleri belirlenmiştir.

Dere ve Kızılay (2017) “Aile tarihinin araştırılmasında sözlü tarihin kullanımı ilkokul öğrencilerinin tecrübeleri” isimli makalelerinde sözlü tarih çalışması yaparak aile tarihlerini öğrenip, ailesinin soy ağacını çıkarıp hikâyesini yazan öğrencilerin deneyimlerini incelemiştir. Çalışma grubu 4. sınıfta öğrenim gören 30 öğrenciden oluşmuştur. Çalışmanın sonunda öğrencilerin ailesini ve yakın çevresini daha yakından tanıdığı, değişim ve sürekliliği algıladıkları, karşılaştırma yaptıkları ve yöntemi kullanmaktan hoşlandıkları sonucuna ulaşmıştır.

Kaya (2013) “Sosyal bilgiler dersinde kullanılabilecek bir öğretim yöntemi olarak sözlü tarih amaç, içerik, uygulama” yüksek lisans tezinde öğrencilerin teoriden uygulamaya sözlü tarih yöntemini deneyimlemesi ve küçük bir tarihçi gibi belirlenen konularda bakış açısı ve bilgi oluşturmalarını amaçlamıştır. Çalışmada eylem araştırması modeli kullanılmıştır. Çalışma grubunu 7. Sınıfta öğrenim gören 24 öğrenciden oluşmuştur. Araştırmanın sonucunda öğrenci velilerinin sözlü tarih çalışmalarını beğendikleri ve sözlü tarih yönteminin iletişim becerisi başta olmak üzere birçok beceriyi kazandırdığı, öğrencilerin de velilerinden hareketle sözlü tarih çalışmalarında istekli olduğu, meslek seçimi ve sözlü tarih hakkında bilgi sahibi olduğu ve meslek seçiminde meydana gelen değişim ve sürekliliği algıladıkları sonucuna ulaşmıştır.

Yılmaz ve Ayaydın (2020) yazdıkları makalelerinde “Göç konusunun sözlü tarih yöntemiyle işlenmesine yönelik bir araştırma” konusunu ele almışlardır. Çalışmada sözlü tarih yöntemini kullanılarak öğrencilerin göç konusunu anlamalarını, öğrenmelerini, göç edenlerle empati yapmalarını ve göçlerin neden-sonuçlarını öğrenmelerini

amaçlamışlardır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması kullanılmıştır. Çalışma grubu 7. sınıfa devam eden 30 öğrenciden oluşmuştur. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin göç konusunda bilgilerinin arttığı, göç nedenlerinden ekonomik nedenlerin yanında kültürel ve dini nedenlere de yer verdikleri, göç edenlerin yaşadıkları ve çektikleri zorluklara yönelik bilgilerinin arttığı ve göç edenlerle empati kurma eğilimlerinin arttığı sonucuna ulaşmışlardır.

Polat (2018) “Sosyal bilgiler öğretiminde sözlü tarih çalışmasına bir örnek: Tokat merkez mahalle isimleri” yüksek lisan tezinde Tokat ili merkezde bulunan mahalle isimlerinin anlamlarını sözlü tarih uygulamalarıyla incelemiştir. Bu kapsamda sosyal bilgiler 7. sınıf öğrencilerine yaşadıkları mahallelerin anlamlarını sormuştur. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda 39 mahallenin isminin anlamlarının belirlendiği, 7. sınıf öğrencilerinin sözlü tarihe ilişkin bilgilerinde eksiklikler olduğu, bazı öğrencilerin sokak ve cadde isimlerini yaşadıkları mahalle olarak ifade ettikleri sonucuna ulaşmıştır.

Sağlam (2010) “1970-1975 dönemi ilkokul öğrencilerinin eğitim deneyimleri sözlü tarih yöntemiyle bir çalışma” doktora tezinde 1970-1975 döneminde eğitim gören ilkokul öğrencilerinin eğitim deneyimlerini incelemiştir. Toplumsal cinsiyet ve merkez-çevre ekseninde değerlendirme yapmıştır. Çalışmanın sonucunda geçmiş ile ilgili detayları hatırlayanların çoğunun orta ve üst gelirli ailelerin çocukları olduğu, köy kasaba ve gecekonduya yaşayan yokluk içinde okuyanların ise hatırlamakta güçlük çektiğini ifade etmiştir. Görüşme yapılan kişilerin okulda gördüğü dersleri, okula giydiği kıyafeti, dersin işlenişini, sınıfta oturuş biçimlerini ve okula gidiş gelişlerini hatırladıkları, büyük kısmının öğretmenlerini önemsedikleri, olumsuz hatırlayanların ise dayak yediği ya da eğitim açısından verim alamadıkları, çoğunun öğretmenden korkmayı olumlu gördüğü sonuçlarına ulaşmıştır.

Thompson (1999) “Geçmişin sesi” adlı eserinde sözlü tarihe yön verecek bir çalışma ortaya koymuştur. Sözlü kaynakların nasıl toplanması gerektiği ve araştırmacıların bunlardan nasıl faydalanabileceği ile ilgili bilgiler vermiştir.

Johnson (2007) “Öğretmen adaylarının sözlü öykülerin toplanması ve gerçekleştirilmesine dahil edilmesi” isimli makalesinde bir sosyal bilgiler yöntemleri dersinde sözlü hikayelerin toplanması ve performansların oluşturulmasını incelemiştir.

Süreç, öğretmen adaylarının sözlü tarih görüşmeleri yapmasını, keşfedilecek materyali seçmesini, hikayeler oluşturmalarını ve gerçekleştirmelerini ve temsillerini akranlarıyla paylaşmasını içermektedir. Araştırmaya çeşitli akademik seviyelerden 11 öğretmen adayı katılmıştır. Katılımcıların yüzde 18'i (n = 2) yaşlı, yüzde 45'i (n = 5) genç ve yüzde 36'sı (n = 4) ikinci sınıf öğrencisidir. Hepsi on dokuz ile yirmi iki yaşları arasındadır. Katılımcıların yüzde seksen biri (n = 9) kadındır.

Lattimer ve Kelly (2013) “Kenyalı orta öğretim öğrencilerini bir sözlü tarih projesine dahil etmek: kurtuluş olarak eğitim” adlı makalelerinde öğrenci merkezli, özgürleştirici pedagojilerin uygulanabilirliğini ve etkisini araştırmak için bir vaka çalışması yaklaşımı kullanmıştır. Araştırma, bir Kenya ortaokulundaki öğrencilerle bir Sözlü Tarih Projesinin uygulanmasına odaklanmıştır. Çalışma, öğrenci merkezli, özgürleştirici pedagojilerin uygulanabilir olduğunu ve öğrenciler ve öğretmenler üzerinde dönüştürücü bir etkiye sahip olabileceğini, ancak uzun vadeli başarıyı sağlamak için sistematik ve sürekli eğitim desteğine ve profesyonel gelişime ihtiyaç olduğunu göstermiştir.

Suh, Butler ve Yaco (2015) “Sözlü tarihi bir sosyal bilgiler dersine entegre etmek: öğrenilen dersler” isimli makalelerinde ABD’de ulusal olarak tanınan bir sözlü tarih projesi olan Virginia Eğitim Projesinin Kaldırılması (DOVE) hakkında genel bir bakış sunmuş ve projenin temel sosyal bilgiler yöntemleri dersine nasıl entegre edildiğini tartışmışlardır. Yazarlar, sözlü tarih projelerinin son versiyonları ve akran geribildirimleri de dahil olmak üzere, öğretmen adaylarının bu kurs için oluşturdukları ödevlerin bir analizini sunmuştur. Yirmi dört öğrenci, Virginia’da okullarda ırk ayrımının kaldırılması konusunda 13 video projesi oluşturmuştur. Bireysel öğrenciler tarafından iki proje oluşturulmuştur. Nihai ürünlere ve öğrenci geri bildirimlerine ilişkin analizimiz, sözlü tarih projesi yapmanın öğretmen adaylarının okul ayrımı konusunda yeni bilgiler edinmelerine ve öğrenmelerini gerçek dünya sorunlarıyla ilişkilendirmelerine yardımcı olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte, öğretmen adayları aynı zamanda, bireysel hikayeleri ve diğer tarihsel kanıtları bir araya getiremeyerek, zaman dilimine ilişkin kendi anlatılarını yaratmada zorluklar yaşamıştır.

Yang, N-S. Chen ve A.S. Chen (2002) yazdıkları makalelerinde “Öğrenci tarafından oluşturulan web tabanlı bir sözlü tarih projesi” konusunu ele almışlardır. Çalışmada 11-16 yaş arası öğrencilerin bilgisayar aracılığıyla sözlü tarihe yönelik

duyuşsal tutumları ve bilişsel algıları incelenmiştir. Proje, öğrencilerin yaşlılarla önceden planlanmış görüşmeler yoluyla tarihi bilgileri derlemek için iş birliği yaptığı ve ardından tarihi bir konuyla ilgili web siteleri oluşturduğu bağımsız bir çalışma projesi olarak kurulmuştur. Çalışma, otantik tarihsel araştırma için bir araç olarak sözlü tarihin anlaşılmasına katkıda bulunmuş ve web tabanlı teknoloji ile gerçek tarih görevlerini gerçekleştiren Tayvanlı öğrencilerin deneysel çalışmalarına bir temel sağlamıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci, verilerin analizi ve geçerlik güvenirlik başlıklarına yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu çalışmada, nitel araştırma desenlerinden olan temel nitel araştırma kullanılmıştır. Temel nitel araştırma tüm uygulama ve disiplin alanlarında görülebilmektedir. Dolayısıyla temel nitel araştırmayı kullanan araştırmacı, bireylerin dünyalarını nasıl inşa ettikleriyle, hayatlarını nasıl yorumladıklarıyla, tecrübelerine ne anlam yükledikleriyle ilgilenmektedir (Merriam, 2018, s. 22). Tüm amaç, kişilerin deneyimlerini ve yaşamlarını nasıl anlamlandırdıklarını ortaya çıkarmaktır. Temel nitel araştırmada veriler; gözlemler, görüşmeler veya dokümanlar aracılığıyla toplanmaktadır (Merriam, 2018, s. 23).

Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih yöntemine ilişkin bakış açılarını saptamak ve deneyimleri hakkında görüşlerini ortaya koymak için bu yöntemin kullanılması uygun görülmüştür.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2021-2022 eğitim öğretim yılında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde, Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Kanıt, Yerel ve Sözlü Tarih dersini alan 9 kız, 3 erkek olmak üzere 12 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışma grubunun seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, bir araştırmada gözlem birimleri belli niteliklere sahip nesneler, durumlar, kişiler ya da olaylardan oluşturulabilir. Bu durumda örneklem için seçilen ölçütü karşılayan birimler (olaylar, nesneler vb.) örnekleme alınır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013, s. 91). Dolayısıyla araştırmada belirlenen ölçüt öğretmen adaylarının Tarihsel Kanıt, Yerel ve Sözlü Tarih dersini alıyor olmasıdır.

Veri Toplama Araçları

Nitel araştırmalarda veri toplama yöntemleri görüşme, gözlem, doküman toplama ve inceleme olarak ele alınmaktadır (Buran, 2015, s. 43). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerine yer verilen bu çalışmada da nitel araştırmalarda sıkça kullanılan görüşme tercih edilmiştir. Görüşme yapıldığı kişi sayısına ve soruların yapısına göre farklı gruplandırılmaktadır. Bunlar; yapılandırılmış görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme ve yapılandırılmamış görüşmedir (Buran, 2015, s. 47). Bu çalışma da veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler farklı amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilen daha resmi ve sıra izleyen görüşmelerdir (Yalçınoglu, 2013, s. 142). Aynı zamanda yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, nitel araştırmalarda sıkça kullanılan, araştırmacı tarafından önceden belirlenen veya görüşme sırasında ortaya çıkan konulara yönelik soruların sorulduğu bir veri toplama yöntemidir (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2013, s.113).

Çalışmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunun sorularının hazırlanması için literatür taraması yapılmış ve 15 sorunun yer aldığı bir form oluşturulmuştur. Görüşme formu hazırlandıktan sonra 2 alan uzmanından ve 1 sosyal bilgiler öğretmeninden görüş alınmıştır. Uzman görüşleriyle birlikte soru sayısı 10'a indirilmiştir. Bunun sonucunda yarı yapılandırılmış görüşme formuna son şekli verilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Çalışmaya ilk olarak konu belirlenerek başlanmış ve sözlü tarih yöntemi üzerinde karar kılınmıştır. Daha sonra çalışmanın yapılabilmesi için 2021-2022 eğitim öğretim yılında Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Kanıt, Yerel ve Sözlü Tarih dersini alan öğretmen adayları çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Öğretmen adayları ders kapsamında gerekli bilgileri edindikten sonra çalışma ile ilgili bilgilendirilmiştir. Araştırmaya derse devam eden 12 öğretmen adayı katılmıştır. Daha sonra görüşme yapılabilecek konular ile ilgili bir liste hazırlanmıştır. Listede yer alan kişilerle ön görüşmeler yapılarak izinler alınmıştır. Sonra ise konu listesi öğretmen adaylarıyla paylaşılarak çalışmak istedikleri konuyu ister kendileri isterlerse de listeden özgür bir şekilde seçmelerine fırsat verilmiştir. Öğretmen adaylarına konu seçimi için yaklaşık bir hafta süre tanınmıştır. Konu seçiminden sonra ise görüşme için örnek sorular

hazırlamaları istenmiş ve bunun için de bir haftalık süre verilmiştir. Öğrencilere konu seçimlerinde, soru hazırlama gibi aşamalarda rehberlik edilmiştir. Aynı zamanda bu süre zarfında öğretmen adayları görüşme yapacakları kişilerle ön görüşmeler gerçekleştirmiştir. Daha sonra görüşmelerini yapmak için yaklaşık üç hafta süre verilmiştir. Sözlü tarih çalışmalarını tamamladıktan sonra rapor olarak sunmaları istenmiştir.

Öğretmen adayları çalışmalarını tamamladıktan sonra ise araştırmanın veri toplama aracı olarak geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak 12 öğretmen adayıyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler 10 öğretmen adayıyla Eğitim Fakültesinde izin alınarak bir yüksek lisans dersliğinde gerçekleştirilirken, diğer iki görüşme ise biri katılımcı öğretmen adayının evinde diğeri telefon görüşmesi şeklinde yapılmıştır. En uzun görüşme 19 dk sürerken en kısa görüşme ise 8 dk sürmüştür. Bu süre zarfında öğretmen adaylarının da izniyle görüşmelerin ses kaydı alınmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilen veriler içerik analizi (1., 4., 6., 7., 8., 9. ve 10. sorular) ve betimsel analiz (1., 2., 3. ve 5. sorular) yöntemleriyle çözümlenmiştir. İçerik analizi, yazılı, sözel ve diğer materyallerin içerdiği mesajı, anlam ya da dilbilgisi yönünden sistematik ve nesnel olarak sınıflandırma, çıkarımda bulunma ve sayılara dönüştürme aracılığıyla sosyal gerçeği araştıran bilimsel bir yaklaşımdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001, s.22). İçerik analizi, metin veya metinlerden meydana gelen grubun içindeki belli kavramların veya sözcüklerin yapısını ortaya çıkarmaya yönelik yapılır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2013, s. 240). Betimsel analiz ise verilerin olduğu gibi resmedildiği, betimlendiği, gösterildiği, anlatıldığı bir araştırmadır (Sönmez ve Alacapınar, 2016, s. 272). Çözümleme yapıldıktan sonra elde edilen kodlar ve ifade edilme sayısı tablolar halinde verilmiştir. Ayrıca veri kaynaklarından doğrudan alıntılara yer verilerek tablolar desteklenmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Rastgele bir alandaki uygulama ya da kuram üzerinde herhangi bir etkide bulunabilmek adına tüm araştırmaların dikkatle planlanıp uygulanmaları; uygulayıcılara, diğer araştırmacılara, okuyuculara haklı ve doğru sayılacak kavrama ve sonuçlar ortaya

koyulması gerekmektedir (Merriam, 2018, s. 200). Nitel araştırmalarda geçerlik gl bir yönüdür; çünkü alanda geçen zamanın çok olması, ayrıntılı yoğun bir çalışma ve betimlemede araştırmacıların katılımcılara yakınlığı ile birlikte çalışmanın doğruluğu ya da değeri artmaktadır (Creswell, 2013, s. 250). Geçerliği test edilmeyen nitel araştırmalardan doğru sonuçların elde edilmesi mümkün değildir. Bu sebeple ulaşılan sonuçların doğruluğu, geçerliliği ve farklı alanlarda da uygulanabilmesi için nitel çalışmaların belli bir süreçten geçmesi gerekmektedir (Güler ve diğerleri, 2013, s. 359). Araştırma yapılan olay ya da olgu üzerine birbiri ile ilişkili bir görüntü oluşturabilmek için araştırmacıların ulaştığı verileri ve elde ettiği sonuçları doğrulamasına yardım edecek birtakım ek yöntemler (katılımcı teyidi, meslektaş teyidi, eşitileme vb.) kullanılması sağlanmalıdır (Yıldırım ve şimşek, 2011, s. 256).

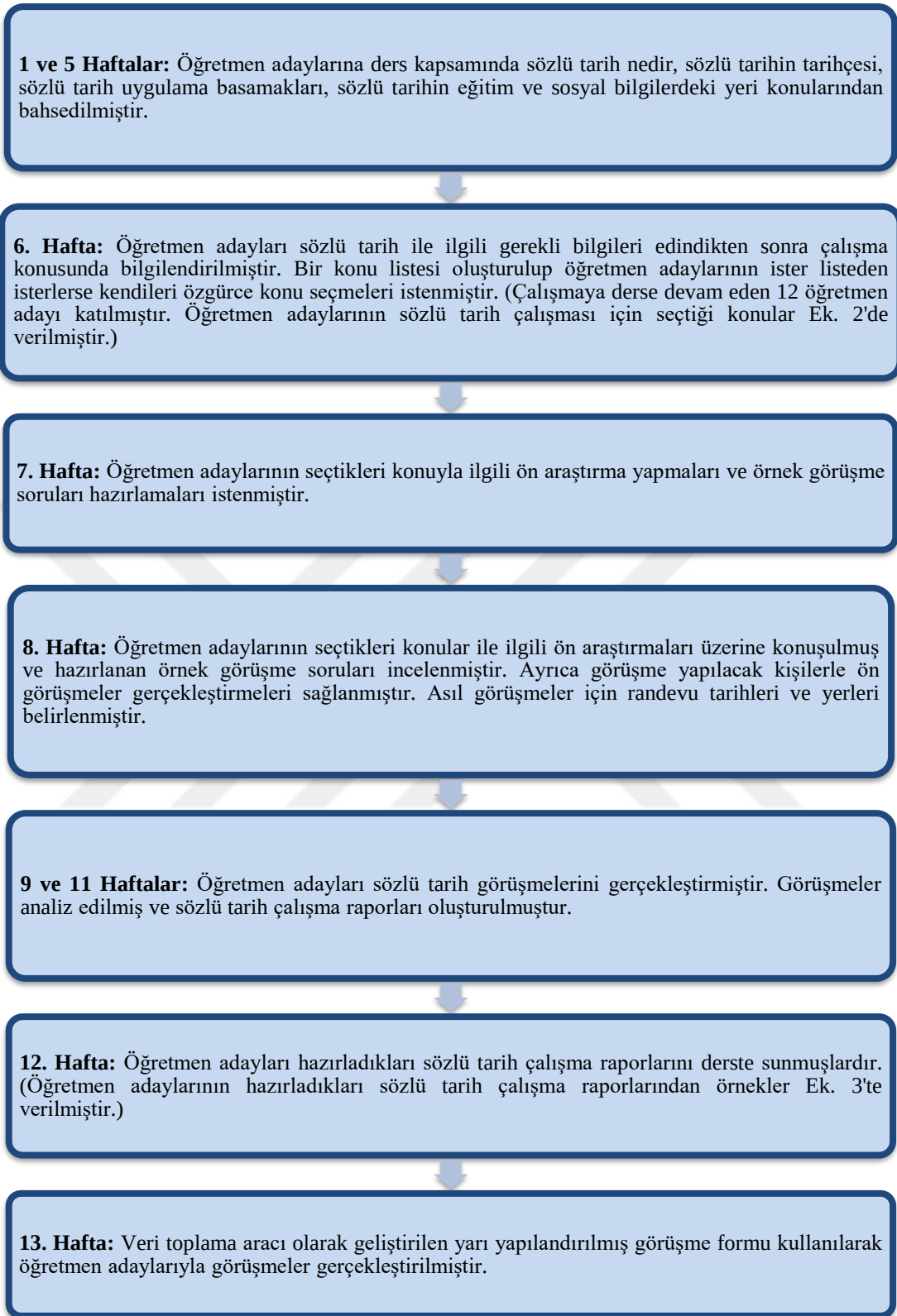
Güvenirlik ise veriler yoluyla ulaşılan örneklerin aynı araştırmacı ya da başka gözlemciler tarafından başka zamanlarda hangi derecede aynı kategoriye dahil edildiğidir. Ulaşılan bulguların değişmezliği ve istikrarı anlamı da taşımaktadır (Güler ve diğerleri, 2013, s. 361). Nitel araştırmalarda, araştırmacılar tarafından kapsamlı ve doğru bilgiler verilmesi, ayrıntılı alan kayıtlarının alınması, alan notlarının doğruluk için katılımcılar aracılığıyla incelenmesi, resimlerin çekilmesi, görüntü ve ses kayıtlarının alınması, katılımcılardan alıntılara yer verilmesi ve alıntıların ek yapmadan doğrudan verilmesi güvenirliği artırmaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2013, s. 245). Ayrıca güvenirliğe yönelik odak noktası, yazıya geçirilmiş verilerin analizi için çoklu kodlayıcıların kullanılmasıyla ilgili olan, kodlayıcılar arasında görüş birliğinin olmasıdır. Nitel araştırmalarda, güvenirlik genelde veri setlerinin birçok kodlayıcının cevaplarındaki kararlılık anlamına gelmektedir (Creswell, 2013, s. 253). Dolayısıyla doğru bilgiyi elde etme hususunda gerekli tedbirlerin alınması (geçerlik) ve çalışma boyunca verileri ayrıntılı ve açık bir şekilde yani başka bir araştırmacının yorumlamasına imkân verecek şekilde tanımlamak (güvenirlik) nitel araştırmalarda yerine getirilmesi gereken önemli noktalar (Yıldırım ve şimşek, 2011, s. 274).

Bu çalışmada da inandırıcılığı artırmak adına bazı önlemler alınmış olup ilki yarı yapılandırılmış görüşme formunun oluşturulmasında iki alan uzmanı ve bir sosyal bilgiler öğretmeninden görüş alınmasıdır. Tutarlılığı sağlamak adına veri toplama aşamasında katılımcıların izniyle ses kaydı alınmış ve veri kaybı nlenmiştir. Ayrıca elde edilen veriler tablolar hazırlanarak frekanslarıyla sunulmuştur. Ulaşılan sonuçları desteklemek

adına öğretmen adaylarının görüşlerinden doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Etik açıdan uygun olmayacağı için çalışmaya katılan öğretmen adaylarının gerçek isimlerine yer verilmemiş, bunun yerine Ö1, Ö2, Ö3 gibi takma adlar kullanılmıştır. Ayrıca araştırma sonunda yapılan kodlamaların geçerlik ve güvenilirliğini artırmak için uzman görüşüne başvurulmuş, ulaşılan sonuçlar karşılaştırılmıştır. Kodlayıcılar arasındaki güvenilirlik aşağıda yer alan formüle göre hesaplanmıştır:

Güvenirlik= (Görüş birliği sayısı X 100) / (Toplam görüş birliği + görüş ayrılığı sayısı) (Miles ve Huberman, 2016 akt. Aktın ve Tekir, 2018).

Yapılan kodlamalarda güvenirliliğin en az %80 uyum düzeyinde olması gerektiği önerilmektedir (Miles ve Huberman, 1994 akt. Creswell, 2013). Bu çalışmada güvenilirlik formül kullanılarak %93 olarak belirlenmiştir.

Şekil 1. Sözlü Tarih Çalışması Uygulama Süreci

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından elde edilen veriler analiz edilmiş ve tablolar şeklinde ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

Birinci Alt Probleme Ait Bulgular

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih yöntemi ile ilgili geliştirdikleri metaforlar frekansları ile birlikte Tablo. 1’ de verilmiştir.

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sözlü Tarih Yöntemi ile İlgili Geliştirdikleri Metaforlar

Kategoriler	Metaforlar	f
Bilgi verme	Kitap (Hikâye kitabı, Ansiklopedi)	2 (Ö5, Ö10)
Geçmişle bağ kurma	Köprü	1 (Ö8)
	Tarihi eser	1 (Ö9)
Yaşamla ilgili olma	İnsan	1 (Ö11)
	Aile	1 (Ö12)
Görsellikle ilgili olma	Video kayıtları	1 (Ö4)
	Belgesel	1 (Ö7)
Anılara dayalı olma	İnsanların anılarını gösteren bir makine	1 (Ö1)
	Nesne	1 (Ö6)
Kıymetli nesne	Hazine	1 (Ö2)
Kişilerle bağ kurma	Gönüllülük	1 (Ö3)

Tablo 1 incelendiğinde, metaforlar ile ilgili toplamda 7 kategori oluşturulduğu görülmektedir. Bunlar; “bilgi verme”, “geçmişle bağ kurma”, “yaşamla ilgili olma”, “görsellikle ilgili olma”, “anılara dayalı olma”, “kıymetli nesne”, “kişilerle bağ kurma” şeklindedir. Geçmişle bağ kurma, yaşamla ilgili olma, görsellikle ilgili olma, anılara dayalı olma kategorilerinde 2 metafor bulunurken bilgi verme, kıymetli nesne, kişilerle bağ kurma kategorilerinde ise 1 metafor yer almıştır. Ayrıca bu metaforlardan tekrar edilen “kitap” (f:2) olmuştur. “İnsanların anılarını gösteren bir makine”, “hazine”, “gönüllülük”, “video kayıtları”, “nesne”, “belgesel”, “köprü”, “tarihi eser”, “insan” ve

“aile” ise tabloda birer kez görülen metaforlar olmuştur. Sözlü tarih ile ilgili oluşturulmuş metaforlar ve gerekçeleri aşağıda verilmiştir.

“Sözlü tarihi hikâye kitabına benzetirim; çünkü insanlar geçmişte yaşanmış olayları, aynı bir hikâye gibi anlattığı için bana bi hikâye kitabını anımsatıyor yani hikâye kitabına benzetirdim.” (Ö5)

“Sözlü tarihi ansiklopediye benzetirim; çünkü geçmiş, yaşantılar ve bize yön veren bi ansiklopedi gibi kitaplara benzetiyorum mesela.” (Ö10)

“Sözlü tarihi insanların anılarını gösteren bir makineye benzetirim; çünkü benim yaptığım çalışmada, çalışma yaptığımda Ahmet Dede bana bir olayı anlatırken kendi anılarından bahsederek anlatmıştı.” (Ö1)

“Sözlü tarihi hazineye benzetirim; çünkü bize geçmişe dair kıymetli bilgiler verdiği için ve bu bilgiler tarih için çok değerli olduğu için sözlü tarihi hazineye benzetirim.” (Ö2)

“Sözlü tarihi gönüllülüğe benzetirim; çünkü insanların yüreğine dokunup onlarla yeni bir yolculuk yapıyoruz aslında.” (Ö3)

“Sözlü tarihi video kayıtlarına benzetirim; çünkü resim, görsellik var, sözlü bir şeyler var, hareket var bu yüzden biraz daha videoya benzetirim.” (Ö4)

“Sözlü tarihi nesneye benzetirim; çünkü nesnelerin dile gelmiş hali diyebiliriz, kendi geçmişini, tarihini canlı bir şekilde aktarabilmesi yönünden bir nesne, canlı, konuşan bir nesneye benzetebilirim.” (Ö6)

“Sözlü tarihi belgesele benzetirim; çünkü belgesel bize bilgilendirici hem geçmişe dayalı, anısı var, fotoğrafı var, kanıtı var. O yüzden sözlü tarihle ilişkilendiriyorum. Belgesel benim için.” (Ö7)

“Sözlü tarihi köprüye benzetirim; çünkü bir tarih var elimizde, biliyoruz. Ondan sonra ama böyle onu bilen birileri de var. Ona yaşanmış, tanıklık etmiş birileri var ve onu bize aktarıyorlar. Bence bu köprüdür, sözlü tarih.” (Ö8)

“Sözlü tarihi tarihi esere benzetirim; çünkü geçmişten hani insanlarla geçmişte yaşadığı şeylerle alakalı konuşmalar yapıyoruz bize o zamandan şeyler anlatıyorlar yani doğal

olarak bence buda bi nevi tarihi eser olmuyor mu aynı şeye geliyor bence, aynı havayı veriyor, aynı hissi veriyor.” (Ö9)

“Sözlü tarihi insana benzetirim; çünkü insana baktığımızda şeyi anlayabiliriz gelenek, görenek gibi sözlü tarihte de aynı şekilde birçok şeyi anlarız.” (Ö11)

“Sözlü tarihi aileye benzetirim; çünkü yani bizden büyük bir kişilerle görüşme yaptık yani onların yaşantılarını, deneyimlerini öğrenmiş olduk bu yüzden daha çok aileye benzettim.” (Ö12)

İkinci Alt Probleme Ait Bulgular

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih yöntemi ile ilgili akıllarına gelen 3 kelime söylemeleri istenmiştir ve bununla ilgili frekanslar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sözlü Tarih ile İlgili Akıllarına Gelen Üç Kelime

Kategoriler	Kelimeler	f
Zamansal ifadeler	Anı (Hatıra)	5 (Ö2, Ö3, Ö5, Ö7, Ö12)
	Geçmiş	3 (Ö5, Ö9, Ö10)
	Gelecek	1 (Ö8)
	Zaman	1 (Ö1)
	Bilinmezlik	1 (Ö1)
	Yön vermek	1 (Ö10)
Yaşam ile ilgili ifadeler	Yaşantı	2 (Ö10, Ö11)
	Deneyim	2 (Ö8, Ö12)
	Kültür	2 (Ö9, Ö11)
İletişim ile ilgili ifadeler	Röportaj	4 (Ö2, Ö3, Ö4, Ö12)
	Bilgi	1 (Ö5)
	Belge	3 (Ö1, Ö7, Ö8)
Bireysel ifadeler	İnsan	3 (Ö2, Ö4, Ö7)
	Canlı	1 (Ö6)
	Kişisel	1 (Ö6)

Duygu ifadeleri	Empati	1 (Ö3)
	Samimi	1 (Ö9)
Mekân ile ilgili ifadeler	Köy	1 (Ö4)
Farklı olması ile ilgili ifadeler	Özgün	1 (Ö6)

Tablo 2 incelendiğinde, söylenen kelimelerin 7 farklı kategori altında toplandığı görülmektedir. Bu kategoriler “zamansal ifadeler”, “yaşam ile ilgili ifadeler”, “iletişim ile ilgili ifadeler”, “bireysel ifadeler”, “duygu ifadeleri”, “mekân ile ilgili ifadeler”, “farklı olması ile ilgili ifadeler” şeklinde olmuştur. En fazla zamansal ifadeler kategorisi ile ilgili kelime söylenmiştir. Ayrıca öğretmen adayları sözlü tarih ile ilgili toplamda 19 kelime ifade edilmişlerdir. Bu kelimelerden en çok söylenen “anı(hatıra)” (f:5) ve “röportaj” (f:4) olmuştur. En az ise “diğer (zaman, bilinmezlik, empati, köy, bilgi, canlı, kişisel, özgün, gelecek, samimi, yön vermek)” (f:1) kelimeler belirtilmiştir.

Katılımcılardan Ö1, sözlü tarih ile ilgili aklına gelen kelimeleri “*Kanıt, kanıt yok diye düşünebiliriz yani sözlü yani kesinlik aslında kesin bir bilgi yok... başka zaman olabilir tarih olduğu için, bilinmezlik olabilir*” şeklinde açıklarken, Ö2, “*Anılar diyebilirim çünkü geçmişe dair konuşuyoruz, bahsediyoruz. Röportaj diyebilirim çünkü röportaj yapıyoruz ve yaşça büyük kişilerle konuştuğumuz için yaşlı biri diyebilirim*” şeklinde ifade etmiştir. Ö3 ise “*Röportaj, köy, bir de köyden bir kişi yani insan canlandı gözümün önünde*” ve Ö5 “*Geçmiş, insanın geçmişi olay yani o döneme ait olaylar... Başka da bilgi çünkü insanlar bu sözlü tarih çalışmasında bir şeyler geçmişe dair bir şeyler öğreniyor yani bilgi olabilir*” şeklinde açıklamıştır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarından Ö7, “*Fotoğraflar, anılar, ondan sonra yaşlı birinin olması, bilgili biri falan*” şeklinde ifade ederken Ö8, “*Belgeler var, bi yaşanmış kişinin tecrübesi olan insanın işte deneyimleri var. Onun anlattığı var, onun ağzından anlattığı. Üçüncüsü de samimi ya böyle insan nasıl desem böyle insan öğreniyor*” şeklinde belirtmiştir. Ö12 ise “*İlk önce röportaj geliyor çünkü röportaj yapmıştık bu yüzden o geliyor. Sonra geçmiş anılarından konuştuğumuz için geçmiş anılar geliyor. Bide şeyleri yani görüşme yaparken büyüklerin deneyimlerini öğrendiğimiz için deneyim geliyor*” ifadelerini kullanmıştır.

Diğer öğretmen adayları ise sırasıyla Ö3, “*Röportaj, empati, hatıra*”, Ö6, “*Canlı, kişisel-özel diyebiliriz, özgün*” şeklinde açıklarken Ö9, ise “*Kültür, geçmiş ve gelecek*”

geliyor aklıma ilk o şekilde” Ö10, “Daha önce de dediğim gibi geçmiş, yaşantılar ve yön veren bir kavram”, Ö11, “Bir toplumun şey gelenek, kültür, yaşayış biçimleri falan” şeklinde ifade etmiştir.

Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih çalışması yapma durumlarına ilişkin frekanslar Tablo. 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Daha Önce Sözlü Tarih Çalışması Yapma Durumları

Temalar	f
Yapmayanlar	11 (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12)
Yapanlar	1 (Ö6)

Tablo 3 incelendiğinde, 12 sosyal bilgiler öğretmen adayından 11’inin daha önce sözlü tarih çalışması yapmadığı, sadece bir öğretmen adayının sözlü tarih çalışması yaptığı görülmektedir.

Bu bağlamda Ö6, daha önce üniversitede bir derste sözlü tarih çalışması yaptığını *“Yine yapmıştım. Ortaokul, lise pek hatırlamıyorum. Üniversitede bir derste yapmıştım. Sosyal bilgiler öğretimi dersinde. Yine kendi köyüm, yaşadığım köyün kültürüne yönelik bir çalışmaydı, orda da annemle çalışmıştım”* şeklinde ifade ederken, Ö7 ise sözlü tarih çalışmasını ilk defa üniversitede duyduğunu şu görüşle ifade etmiştir. *“Hayır yapmadık. Sözlü tarih çalışmasını bu bölüme geçince duydum ilk defa ve burada yaptım. Onun dışında hiç yani baya da şaşırdım çünkü böyle rapor falan filan... lisede falan hiç bu tarz ödevler verilmedi bize. Fotoğraf istiyor, kanıt istiyor, görüşme istiyor, sosyallik istiyor o yüzden yapmadım”*.

Araştırmaya katılan diğer öğretmen adaylarından Ö3, *“Aslında ben gönüllülük faaliyetlerinde yer aldığım için zaten sık sık gidiyoruz böyle görüşmeler yapmaya”* diyerek benzer faaliyetlerde bulunduğunu belirtirken, Ö4 ise *“Daha önce böyle bir şey röportaj falan zaten hiç ciddi bir şey yapmamıştım... Okulda öyle resmi yapmadım ama hayatta karşımıza çıkan şeyler”* şeklinde açıklamıştır. Ö8’de *“Aslında sosyal bilgilerde*

sözlü tarih değil de bir ülkeyi falan araştırıyorduk hiç böyle konuşmadık. Yok yapmadık” ifadelerini kullanmıştır.

Diğer öğretmen adayları da daha önce sözlü tarih çalışması yapmadıklarını şu görüşlerle ifade etmişlerdir. Ö1, “Hayır” Ö2, “Hayır daha önce böyle bir çalışma yapmadım”. Ö5, “Yok yapmadım”. Ö9, “Yok yapmadım yani, hatırlamıyorum şu an”. Ö10, “Yok daha öncesinde yapmadım”. Ö11, “Yapmadım”. Ö12, “Yok hayır bu ilk görüşmemdi benim”.

Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih yönteminin öğrenme ve öğretme sürecine etkisi hakkında görüşlerine ilişkin frekanslar Tablo. 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sözlü Tarih Yönteminin Öğrenme ve Öğretme Sürecine Etkisi Hakkında Görüşleri

Temalar	f
Aktif katılım	7 (Ö1, Ö2, Ö4, Ö6, Ö7, Ö10, Ö12)
Kalıcı öğrenme	6 (Ö2, Ö4, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11)
İlginin artması	6 (Ö1, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö11)
Öğretimin kolaylaşması	3 (Ö2, Ö6, Ö9)
Geçmiş ile gelecek arasında bağ kurma	3 (Ö8, Ö10, Ö12)
Diğer	1 (Ö3, Ö5, Ö6, Ö8, Ö9, Ö9)

Tablo 4 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih yönteminin öğrenme ve öğretme sürecine etkisi hakkında belirttikleri görüşlerin “aktif katılım” (f:7) üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. En az söylenen görüşler ise “diğer (gezi-gözlem imkânı, doğru bilgiler öğrenme, sosyal çevreyi keşfetme, vatandaşlık duygusu ve milli bilinç uyandırma, saygı ve hoşgörü duyguları kazandırma, soru hazırlandığı için yaratıcılığı geliştirme)” (f:1) şeklinde olmuştur.

Bu bağlamda öğretmen adaylarının aktif katılım ile ilgili görüşleri şöyledir: Ö1 “Bir kere aktif oluyor yani aktifleşiyor öğrenci, daha sonrasında da konuyla ilgili bildiği

bir şeyler öğrendikçe daha çok öğrenesi geliyor” şeklinde ifade ederken Ö2 “...bu yöntem ile birlikte öğrenciler merkezde oluyorlar ve derse daha aktif katılım sağlıyorlar” ifadelerini kullanmıştır. Ö5 “Çünkü soru-cevap şeklinde olduğu için hem öğrenci hem de öğretmen yani sınıfta sınıf ortamında anlatılan derste daha etkin bir şekilde katılım yapmış olur” derken Ö6 “Aktif olarak etkileyeceğini düşünüyorum çünkü çocuk içinde olacak ister istemez kendi de bu süreç içerisinde kendi de farklı duygularla kendini geliştirebilir o dersin içine, çalışmanın içine daha çok aktif olacaktır” açıklamasını yapmıştır.

Ö7 ise “... toplumla konuşuyorsun, toplumda merak ettiğin birileriyle muhatap oluyorsun yani bu dersin içine girmek gibi bir şey birebir yaşıyorsun” ifadelerini kullanarak bu görüşü desteklemiştir. Diğer öğretmen adayları da Ö10 “...sözlü tarih çalışması yaparak ya ben bu konuda bilgi biliyordum bu konuda bilgim var deyip kendini aktif hale getirebilir” ve Ö12 “Bu konuda sonra mesela kendileri çabasıyla öğrenmesi gerektiklerini sadece belli başlı bilgilere dayanmamaları gerektiğini öğrenmiş olabilirler” şeklinde ifade etmişlerdir.

Kalıcı öğrenme görüşlerine ilişkin ifadeler ise şöyledir; Ö2 “Sosyal bilgiler dersi tarih konuları ağırlıkta olan bir ders ve bu konuların çocuklara öğretilmesi bazen güç olabiliyor ve sözlü tarih yöntemi ile de öğretim daha eğlenceli ve kalıcı hale geliyor” şeklinde açıklarken Ö4 “...direk röportajın içinde olduğu için, kendisi yaptığı için daha akılda kalıcı olur, etkili olur yani bu şekilde katkı sağlayabilir” ifadelerini kullanmıştır. Ö7 “Öğretme derse katılma açısından kalıcı benim için çünkü birebir iletişim halindesin hem duysal, gözlemsel, iletişim hepsi bir arada olunca unutmazsın öğrendiklerini” şeklinde açıklarken Ö8 “Şimdi bir şeyin bi yazıda kalan teorik kısmı vardır. Bir de pratikte kalan kısmı vardır. Pratik her zaman teoriden önce gelir ve daha akılda kalıcıdır” şeklinde belirtmiştir. Ö9 “... hani birinci ağızdan insanlardan dinlemenin de etkisi bi kitaptan okumaktan ya da bir şeyden izlemekten daha etkili olabilir diye düşünüyorum” derken Ö11 “Hani toplumun yaşayışı, örf, adet her şeyle bağdaştırabiliriz onu bence öğrenciler toplumla daha iç içe olur öğrenme daha kalıcı olur” şeklinde açıklamıştır.

Ö4 “...biraz daha ciddiye alabilir o ders daha ön plana gelebilir öğrenci için” ifadeleriyle öğrencinin ilgisinin artabileceğinde bahsederken Ö6’ da “İlk öncelikle çocuğun ilgisini çekebileceğini düşünüyorum” şeklinde bu görüşü desteklemiştir. Ö7

“Derse katılım şöyle yani daha verimli olur belki bu çalışmayı yaptıktan sonra ilgisi artabilir” derken Ö8 “Bir kere her şeyden önce ders öğrencinin ilgisini çeker” ifadelerini kullanmıştır.

Diğer görüşlere ilişkin ifadeler ise şöyledir; Ö2 “Mesela sınıfta da dinliyoruz, öğreniyoruz ama sözlü tarih yöntemi ile birlikte öğrenciler kendi çabalarıyla öğrendikleri için daha kolay oluyor öğrenmeleri... ifadeleriyle öğrenmenin kolaylaşmasına vurgu yaparken Ö9 ise “...sosyal bilgiler konularının daha iyi öğrenilmesini sağlayabilir” şeklinde bu görüşü desteklemiştir. Ö8 “İnsan geçmişini biliyor ya daha ne olsun. Geleceğimize yön verebiliyor” ifadelerini kullanırken Ö10 ise geçmişle gelecek arasındaki bir bağlantı yaşadığımız dönemdeki farklılıkları anlamamıza yardımcı olur” şeklinde açıklamıştır. Ö5 “Bence öğrencilerin daha doğru bilgiler öğrenmesini sağlayabilir çünkü o dönemde geçmişte yaşanmış olayların o dönemde o olaylara şahit olmuş kişiler tarafından bilgi alındığı için öğrencilerin daha doğru bilgiler elde edilmesini sağlayabilir” ve Ö9 “Hani saygı, hoşgörü gibi şeyleri de onlara katabilir” şeklinde görüşlerde bulunmuşlardır.

Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre sözlü tarih yönteminin kazandırdığı becerilere ilişkin frekanslar Tablo. 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına Göre Sözlü Tarih Yönteminin Kazandırdığı Beceriler

Temalar	f
İletişim becerisi	5 (Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö10)
Empati becerisi	4 (Ö2, Ö3, Ö7, Ö11)
Anlama becerisi	2 (Ö1, Ö2)
Araştırma ve sorgulama becerisi	2 (Ö2, Ö6)
Soru sorma becerisi	2 (Ö5, Ö12)
Konuşma becerisi	2 (Ö5, Ö9)
Diğer (eleştirel düşünme ve dinleme becerisi)	1 (Ö6, Ö9)
Kazandırmaz	1 (Ö8)

Tablo 5 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının toplamda 8 beceri üzerinde durduğu görülmektedir. Bu beceriler arasında en çok söylenen “iletişim becerisi” (f:5) ve “empati becerisi” (f:5) olmuştur. En az ise “diğer (eleştirel düşünme ve dinleme becerisi)” (f:1) olmuştur. Ayrıca öğretmen adaylarından biri (Ö8) sözlü tarihin kazandırdığı beceriler hakkında yorum yapmamıştır.

Bu bağlamda sözlü tarihin kazandırdığı beceriler ile ilgili görüşler şu şekildedir: Ö1 “İletişim becerisi olabilir. Anlattıkları döneme gitme becerisi olabilir yani onları anlama becerisi gibi, o zamana gitme o zamanı düşünme gibi diyim” şeklinde ifade ederken, Ö2 “Öğrencilerin iletişim becerileri geliyor. Empati becerileri geliyor. Daha sonra araştırma ve sorgulama becerileri geliyor diyebilirim. Anlama becerileri geliyor” şeklinde açıklamıştır. Ö3 ise “Onlara karşı bakış açımız daha da farklılaşıyor yani onların ne yollardan geçtiğini öğreniyoruz bence” ifadelerini kullanarak empati becerisine vurgu yapmıştır. Ö4 “İletişim kuruyoruz evet daha normal iletişimden biraz daha farklıymış” derken Ö5 “Öğrencilerin soru sorma becerisini geliştirebilir. Yani bu şekilde. Düşünme becerisini de geliştirmiş olur, iletişim, konuşma” ifadelerini kullanmıştır.

Araştırmaya katılan diğer öğretmen adaylarından Ö6 “Araştırma, eleştirel düşünme, merak birçok duyguyu aslında barındırabilir ve doyurabilir aynı zamanda” derken Ö7 “Empati kurabiliyorsun, merak duygusunu birebir sorduğun için daha hani o an aklında ne varsa soruyorsun ve hemen cevap alıyorsun” ifadelerini kullanmıştı. Ö9 ise “Bence konuşma becerileri, dinleme becerileri sonra mesela bunlar için soru hazırlaması gerekecek buda bence farklı şekillerde yaratıcılığını geliştirir” şeklinde açıklamıştır. Diğer öğretmen adayları ise sırasıyla Ö10 “Bence öğrencilerde iletişim becerisini kazandırır. Öğrencilerin daha çok kendine güvenmesini, insanlarla iletişime geçerek daha bilgili ve konuşmasını bilen bireyler olarak devam etmesini sağlar”, Ö11 “Empati becerisi gelişir ondan sonra karşısındakiyle nasıl iletişim halinde olacağını çok iyi bir şekilde anlar”, Ö12 “...soruları hazırladıkları için soru sorma yetenekleri gelişebilir” ifadelerini kullanmışlardır.

Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre sözlü tarih yönteminin diğer yöntemlerden farkına ilişkin frekanslar Tablo. 6 ‘da verilmiştir.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına Göre Sözlü Tarih Yönteminin Derslerde Kullanılan Diğer Yöntemlerden Farkı

Temalar	f
Öğrenci merkezli olması	5 (Ö1, Ö5, Ö6, Ö7, Ö10)
Okul (sınıf) dışında yapılıyor olması	5 (Ö1, Ö2, Ö3, Ö9, Ö11)
Uygulamalı olması	2 (Ö8, Ö11)
Diğer	1 (Ö3, Ö4, Ö4, Ö8, Ö9, Ö12)

Tablo 6 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih yönteminin diğer yöntemlerden farkına ilişkin belirttikleri görüşlerin “öğrenci merkezli olması” (f:5) ve “okul (sınıf) dışında yapılıyor olması” (f:5) görüşleri üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. En az ifade edilen görüşler ise “diğer (hayat odaklı olması, bilgilerin kesin doğruluğunun bilinmemesi, öğrencinin daha rahat hissetmesi, inandırıcılığının yüksek olması, sorgulayarak öğrenilmesi)” (f:1) olmuştur.

Bu bağlamda katılımcılardan Ö1 “Daha çok bireysel ve öğrenci, sadece öğrenci yani diğer yöntemlerde öğretmenlerinde etkisi oluyor ama daha çok öğrencinin bir çalışması gibi yani” şeklinde öğrenci merkezli olmasına dikkat çekerken Ö5 “Daha çok öğrenci ön planda...Daha çok öğrenci merkezli” şeklinde bu görüşü desteklemiştir. Ö6 ise “Çocuğun aslında kendi yönlendirdiği bir öğretim süreci olduğunu düşünüyorum hani öğretmen, öğretici harici çocuk kendi öğretici ve öğrenci konumunda yine tamamen kendi yönlendiriyor, kendi öğreniyor, kendi öğretiyor” ifadelerini kullanmıştır. Ö7 “... sözlü tarih öğrencinin yüzde yüz katılımı olduğu için öğretmen faktörü neredeyse yok. O yüzden daha etkili yani diğer yöntemlerden farkı yüzde yüz öğrenci olması. Tamamen öğrenci” derken Ö10 “Bence burada öğrencinin daha aktif olduğunu düşünüyorum. Öğrenci merkezli” şeklinde açıklamıştır.

Okul (sınıf) dışında yapılıyor olması ile ilgili ifade edilen görüşler şöyledir; Ö1 “Okul dışında olduğu için yani okulda değiliz, diğer yöntemlerde çoğunlukla okuldayız. Okul dışı olabilir” şeklinde ifade ederken Ö2 “Yani diğer yöntemler sınıfta kullanılırken sözlü tarih sınıf dışında kullanılıyor” şeklinde açıklamıştır. Ö3 ise “sınıf dışı eğitim gibi bir şey yani bu sınıf dışında da öğreniyoruz” ifadelerini kullanmıştır. Ö9 “Çoğunu sınıf içinde öğretmenle birlikte yapıyorlar ve hani çok bence alanı çok genişlemiyor ama bunda hem alan çok geniş oluyor hem canlı kanlı biriyle konuşuyor...Bu yüzden sınıf

içinde olan bir şeyden daha etkili olabilir bence diğer yöntemlerden” derken Ö11 “okul dışında daha çok aktif olduğu için öğrenci birebir o olayın içinde oluyor” şeklinde ifade etmiştir.

Uygulamalı olması görüşüne ilişkin ifadeler ise şöyledir: Ö8 “*Ya şahitlik etmiş biri var. Teoride kalmıyor pratikte*” şeklinde açıklarken Ö11 ise “*Yaparak yaşayarak öğrenme diyoruz ya sürekli yine bir uygulama safhasına geçmiş oluyor*” ifadelerini kullanmıştır. Birer kez söylenen görüşlere ilişkin ifadelerden bazıları ise şöyle Ö3 “*Yani bu daha çok hayat odaklı bence*” şeklinde açıklarken Ö4 ise “*Sözlü tarihte net bir bilgi yok yani orası mesela benim yaptığım kişi bir hikâye şeklinde anlattı... belki tam doğrumu doğru değil mi net bir şey yok yani hikâye şeklinde anlattı*” diyerek sözlü tarihte bilgilerin kesin doğruluğunun bilinmemesine vurgu yapmıştır. Ö8 “*Bide inandırıcılığı daha fazla çünkü o yaşamış etmiş biliyor. Yani şimdi derslerde, kitaplarda bir şeyler var ama onlar işte kitap yazısı onun gibi değil, onun anlattığı gibi değil. Mesela savaşa katılan birini düşünelim işte onun bi savaşı anlatışını düşünelim bide kitaptaki savaşın anlatılışını düşünelim. İşte orda duygu düşünce pek yok*” ifadelerini kullanarak sözlü tarihin inandırıcılığına vurgu yapmıştır.

Yedinci Alt Probleme Ait Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih çalışması yaparken hissettiklerine ilişkin frekanslar Tablo. 7’de, tekrar sözlü tarih çalışması yapmak isteme durumları ise açıklama kısmında verilmiştir.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sözlü Tarih Çalışması Yaparken Hissettikleri

Temalar	f
Mutlu oldum	10 (Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11)
Heyecanlandım	6 (Ö2, Ö4, Ö6, Ö7, Ö10, Ö12)

Tablo 7 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iki duygu üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Sözlü tarih çalışması yaparken daha çok “mutlu oldum” (f:10) ifadesi kullanırken “heyecanlandım” (f:6) şeklinde açıklamalarda da bulunmuşlardır. Bazı öğretmen adayları hem mutlu hem de heyecanlı olduklarını ifade

etmişlerdir. Ayrıca 12 sosyal bilgiler öğretmen adayının tamamı tekrardan sözlü tarih çalışması yapmak istediklerini ifade etmişlerdir.

Mutlu oldum ifadesini kullanan katılımcılardan Ö1 “*Mutlu oldum çünkü gerçekten yaşadığım yere dair hiçbir bilğim yokmuş yani öncesine dair hiçbir bilğim yokmuş*” şeklinde açıklarken Ö3 “*Zaten bu çalışmayı yapmakta yani enstrümanlara da olan bakış açımı değiştirdi yani şu an bağlama çalışıyorum ama bağlamadan saz uda geçmek daha kolaymış mesela onu öğrendim ve kendime yeni hedefler koydum. Mutlu oldum yani*” ifadelerini kullanmıştır. Ö5 ise “*Keyifliydi daha çok mutlu oldum. Keyifliydim çünkü bazı merak ettiğim konu hakkında ilginç bana ilginç gelen şeyler vardı. Ara sıra güldük, eğlendik yani keyifliydi benim açımdan*” şeklinde açıklamıştır. Ö8 ise mutlu olduğunu “*Valla ben bilgilendim bu beni mutlu etti*” sözleriyle ifade etmiştir. Ö9 “*Mutlu oldum çünkü tarihsel yani tarihi sevdiğim için tarihsel şeyleri de seviyorum tarihle alakalı şeyleri*” derken Ö11 “*...güzel geçti yani yaptığım için mutluydum gayet...Ya zaten şey bu süs eşyalarıdır, altın işlerini ben çok severim merakta ediyordum hani bu bir nevi benim için bir fırsat oldu diyebilirim ve ben çok mutluyum*” ifadelerini kullanmıştır.

Ö4 ise heyecanını şu sözlerle ifade etmiştir; “*Heyecanlandım ciddi bir iş ilk defa böyle bir şey yapıyordum heyecanlıydım ayrıyeten bide biraz önce dediğim gibi küçük bir tarih bilimci olarak kendimi bi sürekli televizyonda gördüğümüz röportaj yapan kişiler gibi hissettim ciddiydi, iyiydi yani*”. Ö10 ise “*İlk başta dedim yani heyecandan konuşamadım da daha sonradan biraz açıldım o şekilde*” ifadelerini kullanmıştır.

Hem mutlu hem de heyecanlı olduğunu söyleyen öğretmen adaylarının görüşleri ise şöyledir; Ö2 “*Çok heyecanlandım çünkü daha önce böyle ders kapsamında böyle bir şey yapmamıştım ve görüşürken de çok heyecanlandım. Eğlenceliydi benim için, mutlu oldum yani aynı zamanda*” şeklinde açıklarken Ö6 “*Mutlu oldum, merakım, ilgim daha da arttı ben kendim ileriki çalışmalarda farklı bölgeleri tanıma arzum ortaya çıktı denilebilir. Heyecanlı ve mutluydum*” ifadelerini kullanmıştır. Ö7 ise “*...heyecan aynı şekilde mutlu evet mutlu hissettim. Yani öğrenince insan mutlu oluyor bir şeyleri, bana katkısı olduğu için iyi hissettirdi*” derken Ö12 “*Ben şey İlhan Beyle görüşürken baya heyecanlıydım...Yeni bilgiler öğrenmek hele hele büyüklerin konuşmalarını dinlemek insana keyif veriyor, huzur veriyor bir şekilde ben bunu hissettim daha çok çünkü onların*

deneyimlerini öğrenmek daha güzeldi. Ne biliyim ben çok mutlu olmuştum yani çok güzeldi görüşmeler şeklinde açıklamıştır.

Öğretmen adaylarının tekrar sözlü tarih çalışması yapmak istediklerine dair bazı görüşler şöyledir: Ö2 “Yapmak isterim. Böyle arkasında sayısız eser bırakmış bir yazarla yapmak isterim. Hani onları nasıl yazmış, neyden ilham almış bunları anlatmasını, bunları öğrenmeyi çok isterim” ifadelerini kullanırken Ö6 “Yapmak isterim yine gelenekler sanırım genel olarak ilgimi çekiyor gelenekler, yaşam tarzları, farklı davranışlar geçmişe yönelik bir de farklı bölgelerin kültürlerini, geçmiş kültürlerine yönelik çalışmalar yapabilirim sanırım” şeklinde açıklamıştır. Ö9 ise “Yani isterim. Hangi konuda yapmak isterim. Sanırım yani böyle bir şehir yani genel anlamda bütün bir Türkiye’yi düşünerek söylüyorum. Herhangi bir şehirdeki böyle eski bir cami ya da tarihi bir yerde orayla ilgili uzun zamandır uğraşmış biriyle yapmak isterdim muhtemelen uzun zamandır ilgilenmiş biriyle” şeklinde ifade etmiştir.

Sekizinci Alt Probleme Ait Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih çalışması yaparken zorlandıkları bölümlere ilişkin frekanslar Tablo. 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sözlü Tarih Çalışması Yaparken Zorlandıkları Bölümler

Temalar	f
Görüşme anında	5 (Ö1, Ö6, Ö8, Ö10, Ö11)
Soruları hazırlarken	4 (Ö2, Ö5, Ö7, Ö9)
Görüşme yapılacak kişiyi belirlerken	3 (Ö4, Ö10, Ö12)
Ses ve görüntü kaydı için ikna ederken	3 (Ö8, Ö10, Ö11)
Diğer	1 (Ö1, Ö2, Ö3)

Tablo 8 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih çalışması yaparken zorlandıkları bölümlere ilişkin belirttikleri görüşlerin “görüşme anında (f:5) ve soruları hazırlarken (f:4) görüşleri üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. En az ifade edilen görüşleri ise “diğer (görüşmeleri analiz ederken, konuyu belirlerken, görüşme yerini bulurken)” (f:1) olmuştur.

Bu bağlamda Ö1 “Görüşme sırasındaysa görüştüğüm kişiler çok yaşlı olduğu için konudan konuya geçildi ben toparlamakta biraz sıkıntı yaşadım” şeklinde görüşme anında zorlandığına dikkat çekerken Ö6 “Kavramlar bazı şive veyahut bir nesneyi görünür şekilde, somut şekilde olmayıp onu karşısındaki kişinin anlattığıyla benim canlandırmam ne kadar yakın ne kadar uzak onda zorlanmış olabilirim” ifadelerini kullanarak görüşme anında anlatılanları anlamakta zorluk çektiğini belirtmiştir. “Ö8 Bazı sorulara cevap vermekte çekindiler. Yani korkuyorlar insanlar medyadan, basından bide yani her an her yere çıkabilirler” şeklinde ifade etmiştir. Ö10 ise “Onlarla konuşmam pek kolay olmadı, biraz çekindiler ve söyledikleri şey bir yerden sonra kısıtlı kalıyor. Yani hep aynı noktaya çıktığı taktirde, hani daha eskiye gitmeye ya da aile yapısına girmeyi tercih etmiyorlar yüzeysel olarak anlatıyorlar” ifadelerini kullanmıştır. Ö11 de “...hani sen şimdi şey soruları bana anlatıyorsunuz ya ben böyle düşünerek cevap veriyorum ben de o anda zorlanmıştım işte...bir nevi anlatmaya çalışıyorum nasıl cevaplama gerektiğini sadece 3-5 cümle ile geçiştiriyordu o biraz zor oldu” şeklinde görüşme anında zorlandığını belirtmiştir.

Soruları hazırlarken görüşüne ilişkin ifadeler ise şöyledir: Ö2 “Soruları hazırlarken soru akışını acaba bunu mu önce sorsam yoksa diğerini mi önce sorsam, sadece orda zorlanmıştım” derken Ö5 “Ben açıkçası biraz soruları hazırlarken zorluk yaşadım çünkü daha böyle derin bilgiler öğrenmek istiyordum ve bu bilgileri öğrenmek için ne tarz sorular sorabilirim onu çok düşünmüştüm” ifadelerini kullanmıştır. Ö7 “En zorladığım bölüm soru hazırlama bölümüydü çünkü soruların çeşitleri, sayısı önemli ve soruların mantıklı olması önemli, sonuçta bu bir rapor ve bütün sorulara cevap bulmamız lazım” şeklinde açıklarken Ö9 ise “Soruları hazırlamak, aklıma çok yaratıcı sorular gelmedi. Yani hep aynı soruları soruyormuşum gibi hissettim. Kalıp soruları sormuş gibi hissettim” şeklinde ifade etmiştir.

Görüşme yapılacak kişiyi belirlerken ifadesi ile ilgili Ö4 “...ilk başta şeyde yani konuşacağın kişiyi belirlemek biraz zorlayıcı oluyor” derken Ö12 “En çok zorlandığım bölüm şeydi ilk başta Ö... Hanımla çok zorlandım...görüşme yapmak istediğimi söyledim kabul etti. Aradan 3-4 gün geçti ve haber gelmedi...öğrendiğimde bana covid olduğunu görüşme yapamayacağını söyledi. Konumu sorularımı değiştirip ertesi gün görüşme yapmak zorunda kaldım” şeklinde açıklamıştır. Ses ve görüntü kaydı için ikna ederken görüşü ile ilgili Ö8 “Valla o ses kaydı ve o görüntü alma konusu biraz zordu” ifadesini

kullanırken Ö10 “insanlarla iletişimim açısından biraz sıkıntı yaşadım hani nerde yayınlanacak, siyasi bir şey mi başım belaya gidecek mi gibi düşüncelere kapıldılar... Sonrasında bu yüzden ses kaydı alamadım” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Katılımcılardan Ö1 “...üç kişiyle görüştüğüm için biri bir soru soruyorum diyelim bir kişi çok farklı anlatırken bir kişi çok farklı anlatıyor...Onları o cümleleri toparlamak da onları sadeleştirmekte ya da bir araya getirmekte zorlandım yani zorluk çektim” ifadelerini kullanarak analiz aşamasında zorlandığını belirtmiştir. Ö2 “...konumu belirlerken çok kararsız kaldım” ve Ö3 “Atölyeyi bulma anım çok zordu” ifadelerini kullanmıştır.

Dokuzuncu Alt Probleme Ait Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih uygulama sürecini geliştirmeye yönelik önerilerine ilişkin frekanslar Tablo. 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sözlü Tarih Uygulama Sürecini Geliştirmeye Yönelik Önerileri

Temalar	f
Çalışmayı grupla yapmak	2 (Ö2, Ö8)
Rapor yazma aşamasını kaldırmak	2 (Ö7, Ö11)
Sunum aşamasına daha çok zaman ayırmak	2 (Ö4, Ö12)
Diğer	1 (Ö1, Ö3, Ö5, Ö6, Ö9, Ö10)

Tablo 9 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “çalışmayı grupla yapmak”, “rapor yazma aşamasını kaldırmak”, “sunum aşamasına daha çok zaman ayırmak” görüşlerini eşit miktarda (f:2) ifade ettikleri görülmektedir. En az ifade edilen görüşler ise “diğer (çalışma süresini kısaltmak, çalışma süresini uzatmak, soruları hazırlarken yardım almak, sohbet havasında cevapları almak, çalışma ile ilgili daha fazla bilgi edinmek, görüşme yapılacak kişiyi seçerken dikkat etmek)” (f:1) olmuştur.

Bu bağlamda öğretmen adaylarının çalışmayı grupla yapmak ile ilgili görüşleri şöyledir: Ö2 “...yani ilk yapılacağı zaman grupla yapılırsa daha iyi olur diye düşünüyorum. Çünkü hani heyecanlanabiliyoruz mesela soruyu sorarken farklı bir soruda sormam gerekiyor ama o an heyecanlandığım için soramıyorum. Belki yanımdaki arkadaşımın

aklına gelir o sorar, o destekler o şekilde daha etkili iyi güzel sohbet geçeceğini düşünüyorum. Yani ilk yapıldığında grupla yapılırsa daha iyi olur diye düşünüyorum” şeklinde ifade ederken Ö8 ise “...böyle yanımda bir grup olsaydı birkaç kişi daha olsaydı grupça gitseydik belki de oradan alışveriş falan yapsaydık bize daha çok yardımcı olabilirlerdi diye düşünüyorum ben” ifadelerini kullanmıştır.

Rapor aşamasını kaldırmak görüşü ile ilgili Ö7 “Uygulama sürecinde bana kalsa hiç rapor falan yazıyla uğraşmak istemem. Direkt video şeklinde hem kanıtı hem görseli hem birebir her şeyiyle beraber şey olur yani sözlü tarih çalışması olur” ifadelerini kullanırken Ö11 ise *...rapor haline getirme mevzusu beni baya darladı...Ya direkt böyle şey adam ile yaptığım görüşmeyi temize çekerdim de yapım aşamasında nasıl yaptım, nasıl ettin, nasıl gittin bunlar beni yoruyor” şeklinde açıklamıştır.*

Sunum aşamasına daha çok zaman ayırmak görüşünü belirten katılımcılardan Ö4 “...bu ödevi düzgünce bir çıktısını falan alıp kitap şeklinde sınıfta düzgünce anlatıp daha akılda kalıcı olurdu ya birkaç kişi anlattı bende sınıfta anlattım ama daha ciddi bir ortamda daha ciddi bir şekilde biraz daha uzun sürede çalışılmış bir ödev olsaydı daha güzel olabilirdi” derken Ö12 “...çalışmayı yaptıktan sonra bir tane konferans düzenleyip yani yine şey görüşme yaptığımız kişilerin ses kayıtlarını falan alıyoruz ama bunları gizli tutarak kendi öğrendiklerimizi, çalışmayı nasıl gerçekleştirdiğimizi, nasıl keyif aldığımıza dair mesela böyle bir konferans düzenleyerek başka öğrencilerin ve öğretmenlerinde duymasını sağlayarak derslerde kendilerinin de kullanmasına dair önerilerde bulunabilir diye düşünüyorum ben” ifadelerini kullanmıştır.

Katılımcılardan Ö1 “...birkaç gün içinde yapıp, mesela sunum yaptığımda öğrendiklerim daha taze ve daha iyi konuşup daha iyi sunabilirdim diye düşünüyorum. Zamanın kısaltılması benim önerim olabilir” şeklinde açıklarken Ö9 “Konuyla alakalı böyle daha açıklayıcı örnekler daha fazla şeye ulaşılabilirse bence çok daha iyi sonuçlar elde edilebilir bence” ifadelerini kullanmıştır. Ö10 ise “...konuşulacak kişiler bence daha halkın arasında kişiler ama daha bilgili kişiler olabilirlerdi yani konuşmaya çekinmeyecek daha önceden bir iş mi denir yok bir mesleği olan insanlarla konuşmak daha iyi olurdu” şeklinde açıklamıştır.

Ayrıca sözlü tarih yöntemiyle ilgili ek olarak görüş bildiren sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bu konudaki görüşleri ve frekansları Tablo. 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Sözlü Tarih Yöntemiyle İlgili Ek Olarak Görüş Bildiren Öğretmen Adayları

Temalar	f
Kullanılmaya devam edilmeli	7 (Ö2, Ö3, Ö6, Ö8, Ö9, Ö10, Ö12)
Diğer	1 (Ö1, Ö11)

Tablo 10 incelendiğinde, 12 sosyal bilgiler öğretmen adayından 9 öğretmen adayının ek görüş bildirdiği, 3 öğretmen adayının (Ö4, Ö5, Ö7) ise bildirmediği görülmüştür. Ek görüş bildiren öğretmen adayları sözlü tarih yöntemi ile ilgili “kullanılmaya devam edilmeli” (f:7) görüşü üzerine yoğunlaşmıştır. En az ifade edilen görüşler ise “diğer (sözlü tarih ön plana çıkarılmalı ve diğer yöntemlerden daha eğlenceli)” (f:1) olmuştur.

Bu bağlamda kullanılmaya devam edilmeli görüşü ile ilgili Ö2 “*sadece bu derste değil çoğu derste kullanılması gerektiğini düşünüyorum. Daha yaygınlaşması gerektiğini düşünüyorum. Daha değer görmesini hani derslerde kullanımı artarsa öğrenmenin de daha kolay, etkili olacağını düşünüyorum*” derken Ö3 “*Bence sözlü tarih çalışması her ders için olmalı çünkü her ders kendine göre çok önemli bence bu ders diğer dönemde bu şekilde devam etsin yani ben çok beğendim*” şeklinde ifade etmiştir. Ö6 ise “*Etkili bir yöntem bence canlı bir yöntem en azından, devam etmesi ve farklı şekillerde denenmesinin, geliştirilmesinin iyi olacağını düşünüyorum sosyal bilgilerde farklı bölümlerde de olabilir*” ifadelerini kullanmıştır.

Katılımcılardan Ö8 “*Kesinlikle sosyal bilgilerde kullanılmalı. Daha çok pratiğe yatkın olduğu için tüm derslerde pratik teorinin önüne geçmeli ki bir şeyler olsun ya ben böyle düşünüyorum*” şeklinde açıklarken Ö9 “*sözlü tarih çalışması bence daha fazla yapılmalı ki çocuklar hem yani böyle büyüklerinden bir şeyler dinlemeye hani daha hevesli hale gelsinler. Hem de tarih açısından tarihi sadece çok eski dönemler değil de yakın zamanlarda ilgilerini çekmesini sağlayabiliriz. Bu sayede sözlü tarihle bence yani bu yüzden daha fazla olmasını dilerim*” sözleriyle ifade etmiştir. Ö10 ise “*Bence kullanılmaya devam edilmeli. Öğrencilerin gelişmesi açısından ve yaşadıkları coğrafyayı anlamak açısından devam ettirilmeli uygulamadan kaldırılmamalı diye düşünüyorum*” derken Ö12 “*derslerde mesela ne kadar şey yapsak da kendi bilgilerimizi öğrendiklerimizi aktarsak da bir öğrencinin kendi çabasıyla öğrenmesiyle bizim öğrettiklerimiz arasında çok fark var olur diye düşünüyorum. Bu yüzden de öğrencileri*

bu konuda daha çok teşvik ederek daha çok çalışma yapmalarına şey ön ayak olabiliriz diye düşünüyorum ben” ifadelerini kullanmıştır.

Sözlü tarih ön plana çıkarılmalı görüşü ile ilgili Ö11 “...sözlü tarih şey sosyal bilgilerde biraz pasif kalıyor, daha çok böyle önemli bir yere getirilebilir. Ne biliyim hani ben hak ettiği yerde olduğunu düşünmüyorum çünkü az öncede konuşmuştuk hani bir insan öğrenme aktivitesinin ne kadar içinde olursa öğrenmesi daha kalıcı, daha güzel olur. Ben bu açıdan sözlü tarihin pasif kaldığını düşünüyorum” derken diğer yöntemlerden daha eğlenceli görüşü ile ilgili Ö1 “Bence sözlü tarih bu arada diğer yani yerel tarih ya da kanıtları kullanma vesaire daha eğlenceli çünkü bilgileri kendimizin toparlayıp sağdan soldan duyup kendi içimizde içselleştirip bir kâğıda dökmek daha ilgi çekici ve diğer derslere oranla, diğer yöntemlere oranla daha aktifleştiriciydi” ifadelerini kullanmıştır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu bölümde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih yöntemi ile ilgili görüş ve düşüncelerinden elde edilen bulgular diğer araştırma sonuçları ile tartışılmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih yöntemi ile ilgili geliştirdikleri metaforlar incelendiğinde kitap (hikâye kitabı, ansiklopedi), insanların anılarını gösteren makine, hazine, gönüllülük, video kayıtları, nesne, belgesel, köprü, tarihi eser, insan, aile sonuçlarına ulaşılmıştır. Er Tuna ve Budak (2013) yapmış oldukları çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarih kavramı ile ilgili geliştirdikleri metaforları incelemiş ve ayna, su, hayat, dede, ağaç kökü, akarsu, toprak, ışık, zincir, pusula, dünyanın gerçeği, aşure, ağaç, aşk, hazine, ansiklopedi olmak üzere 62 farklı metafor tespit etmişlerdir. Bu metaforlardan sadece hazine ve ansiklopedi öğretmen adaylarının sözlü tarih ile ilgili geliştirdikleri metaforlarla benzerlik göstermektedir. Tarih kavramının daha geniş olmasından ötürü öğretmen adaylarının görüşlerinin farklılık gösterdiği söylenilebilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih ile ilgili akıllarına gelen üç kelime sorulmuş ve anı (hatıra), röportaj, geçmiş, insan, belge, kültür, deneyim, yaşantı, zaman, bilinmezlik, empati, köy, bilgi, canlı, kişisel, özgün, gelecek, samimi, yön vermek kelimelerini söyledikleri görülmüştür. Kaya'da (2013) yapmış olduğu çalışmada ortaokul öğrencilerinin tarih dersini üç kelime ile açıklamasını istemiş ve sözlü tarih etkisine yönelik cevaplar temasında araştırma, gerçekler, tahmin, bilim, hayat, meslek gibi kelimelere ulaşıldığı görülmüştür. Bu bağlamda öğretmen adayları ve öğrencilerin hazırbulunuşluluk seviyelerinin farklı olması bu konudaki görüşlerinin de farklılık göstermesine yol açmıştır şeklinde yorumlanabilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının daha önce sözlü tarih çalışması yapma durumları incelenmiş ve katılımcı öğretmen adaylarından sadece birinin daha önce sözlü tarih çalışması yaptığı tespit edilmiştir. Gilan'da (2021) yerel tarih öğretiminde sözlü tarih yönteminin kullanımına ilişkin öğretmen görüşlerini incelemiş ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunun sözlü tarih yöntemini kullanmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmanın çalışma grubuyla aynı olmamasına karşın öğretmen ve öğretmen adaylarının sözlü tarihi kullanma durumları açısından paralellik gösterdiği görülmektedir. Yazıcı ve

Mert (2017) ise yapmış oldukları çalışmada ilkokul öğrencilerinin daha önce sözlü tarih çalışması yapma durumlarını incelemiş ve öğrencilerin çoğunun daha önce benzer çalışmalar yaptığı sonucuna ulaşmışlardır. Öğretmen adaylarının sözlü tarih çalışmalarına daha önce katılmamış olmaları önemli bir sorun teşkil ederken, ilkokul öğrencilerinin sözlü tarih çalışmasını daha önce deneyimlemiş olmaları yöntemin son dönemlerde kullanımının arttığı sonucunu gösterebilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih yönteminin öğrenme ve öğretme sürecine etkisi hakkında görüşleri incelendiğinde, aktif katılım, kalıcı öğrenme, ilginin artması, öğretimin kolaylaşması, geçmiş ile gelecek arasında bağ kurma, gezi-gözlem imkânı, doğru bilgiler öğrenme, sosyal çevreyi keşfetme, vatandaşlık duygusu ve milli bilinç uyandırma, saygı ve hoşgörü gibi duyguları kazandırma, soru hazırlandığı için yaratıcılığı geliştirme bilgilerine ulaşılmıştır. Kandemir’de (2017) tarih öğretiminde öğretmenlerin sözlü tarihi kullanma nedenlerini incelediği çalışmasında öğrenciyi çalışmasında öğrenciyi aktif kılması ve kalıcı öğrenmeler sağlaması görüşlerine ulaşmıştır. Elde edilen bu sonuçlar tarafımda yapılan çalışmayla benzerlik göstermiştir. Ayrıca farklı olarak öğrencilerin bilgiye kendisinin ulaşması, dersi zevkli hale getirmesi, öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerini geliştirmesi, öğrencileri ezbercilikten kurtarması sonuçlarını tespit etmiştir. Beldağ ve Balcı (2017) ise öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde sözlü tarih yönteminin kullanımının öğretime yapacağı katkılara yönelik görüşlerini incelemiş ve geçmiş ile bugünü ilişkilendirme, kalıcı bilgi, derse ilgi, birinci elden kaynak ile bilgiye ulaşma sonuçlarına ulaşmıştır. Çalışmada elde edilen kalıcı bilgi ve derse ilgi görüşleri öğretmen adaylarının görüşleriyle paralellik göstermektedir. Öz (2018) ise öğretmenlerin sözlü tarih yönteminin 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde kullanılmasına yönelik görüşlerini incelediğinde, bu çalışmadan elde edilen ilginin artması, aktif katılım ve kalıcı olması görüşleri öğretmen adaylarının görüşleriyle benzerlik göstermektedir. Ayrıca farklı bir bakış açısı kazandırması ve derslerin eğlenceli geçmesine katkı sağlaması elde edilen diğer sonuçlardır. Bu bağlamda sözlü tarih yönteminin öğrenme ve öğretme sürecine etkisi konusunda öğretmenler ile öğretmen adaylarının belirttiği görüşlerin benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına sözlü tarih yönteminin kazandırdığı beceriler sorulduğunda, öğretmen adaylarının ağırlıklı olarak iletişim ve empati becerisi üzerinde yoğunlaşmak birlikte anlama, araştırma ve sorgulama, soru sorma, konuşma, eleştirel

düşünme ve dinleme becerilerini ifade ettiği görülmüştür. Bu çalışmadaki sonuçlar Gedikler'in (2021) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih çalışmasının genel kazanımlarına ilişkin görüşlerini kişisel gelişim teması kapsamında incelediği çalışmasında öğretmen adaylarının ifade ettiği iletişim becerisi, empati kurma ve eleştirel düşünme görüşleriyle benzerlik göstermektedir. Tarafımca yapılan çalışmada elde edilen sonuçlardan farklı olarak özdenetim becerisi ifade edilmiştir. Dere (2017) yapmış olduğu çalışmasında ortaokul öğrencilerine göre sözlü tarih çalışmalarının katkılarını incelenmiş ve öğrencilere göre sözlü tarihin en çok iletişim becerilerini geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çurku (2020) ise lise öğrencilerinin sözlü tarih çalışmalarının ders dışı katkılarına yönelik görüşlerini incelemiş ve öğrencilerin en fazla iletişim yeteneğini geliştirmekle birlikte konuşma ve dil becerisi ile grupla çalışma becerisi sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu çalışmayla iletişim, konuşma ve dil becerisi açısından benzer sonuçlara ulaşılırken farklı olarak grupla çalışma becerisi görüşü ifade edilmiştir. Literatür araştırmaları sonucunda görülmektedir ki sözlü tarihin en fazla geliştirdiği becerinin iletişim becerisi olduğu noktasında ortak bir görüş mevcuttur.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre sözlü tarih yönteminin derslerde kullanılan diğer yöntemlerden farkı incelenmiş ve öğretmen adaylarının ağırlıklı olarak öğrenci merkezli olması ve okul (sınıf) dışında yapılıyor olması görüşlerini bildirmekle beraber uygulamalı olması, hayat odaklı olması, bilgilerin kesin doğruluğunun bilinmemesi, öğrencinin daha rahat hissetmesi, inandırıcılığının yüksek olması görüşlerini de söyledikleri görülmüştür. Çurku (2020) yapmış olduğu çalışmasında lise öğrencilerine göre sözlü tarih çalışmalarının klasik ders işleme yöntem ve tekniklerinden farkını incelenmiş ve en fazla ifade edilen görüşün öğrenci merkezli bir yöntem olması sonucuna ulaşmıştır. Çalışmadan elde edilen bu sonucun öğretmen adaylarının görüşüyle benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bunun yanı sıra çalışmadan elde edilen tarihe duyulan merakı geliştiren bir yöntem olması, öğrencinin tarihsel olayları kendi deneyimi ve bakış açısıyla değerlendirmesini sağlayan bir yöntem olması, araştırma yapmayı ve eleştirel düşünmeyi geliştiren bir yöntem olması, ezberden ziyade yorum gerektirdiği için sıkıcı olmaması, tarihte sıradan insanların yer aldığını gösteren bir yöntem olması, birçok alanda yapılabilen ve konu sınırlaması olmayan bir yöntem olması teknoloji kullanmayı gerektirmesi ve etkinlik temelli bir yöntem olması sonuçları farklılık göstermiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih çalışması yaparken neler hissettikleri ve tekrar sözlü tarih çalışması yapmak isteme durumları sorulduğunda, sözlü tarih çalışmaları esnasında kendilerini mutlu hissettikleri ve heyecanlandıkları bilgisine ulaşılmıştır. Ayrıca bütün öğretmen adayları tekrar sözlü tarih çalışması yapmak istediklerini belirtmişlerdir. Gedikler’de (2020) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih çalışması ve çalışmanın aşamalarına yönelik görüşlerini incelediği çalışmasında öğretmen adaylarının genel olarak sözlü tarih çalışmalarını keyifli, eğlenceli, güzel buldukları sonucuna ulaşmıştır. Cabul (2019) ortaokul öğrencilerine sözlü tarih yöntemine yönelik duygularını sorduğunda ağırlıklı olarak heyecan ve mutluluk olmak üzere merak, şaşkınlık hüznün, duygulandım, heveslendim, karışık, telaş, umutsuzluk görüşleri ifade edilmiştir. Dere ve Kızılay (2017) ise ilkokul öğrencilerinin sözlü tarih çalışmasına yönelik duygularını sordukları çalışmalarında heyecan, mutluluk ve üzüntü sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmalarda en çok ifade edilen duyguların heyecan ve mutluluk olması öğretmen adaylarının görüşleriyle benzerlik göstermektedir. Bu bağlamda sözlü tarih yönteminin farklı yaş gruplarına sahip öğrenciler üzerinde de olumlu etki bıraktığı yorumu yapılabilir. Ayrıca bu çalışmada da olduğu gibi Kaya’nın (2013) ortaokul öğrencilerine Kara’nın (2019) lise öğrencilerine ödevi tekrar yapmak ister misiniz sorusunu yönelttiği, Yazıcı ve Mert’in (2017) öğrencilere tekrardan sözlü tarih yöntemini kullanmaya yönelik görüşlerini sordukları çalışmalarda öğrenciler tekrardan sözlü tarih çalışması yapmak istediklerini belirtmişlerdir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih çalışması yaparken zorlandıkları bölümler sorulmuş ve görüşme anında, soruları hazırlarken, görüşme yapacak kişiyi belirlerken, ses ve görüntü kaydı için ikna ederken, görüşmeleri analiz ederken, konuyu belirlerken, görüşme yerini bulurken bilgilerine ulaşılmıştır. Kara (2019) lise öğrencileriyle yaptığı çalışmasında öğrencilere sözlü tarih çalışması sırasında zorlandıkları kısımları sormuş ve öğrenciler kaynak kişiyi bulmak, zaman/vakit ayarlamak, ses kaydı, düzenleme/raporlamanın detaylı olması, röportaja adapte olmak, ön araştırma aşaması, görüşme sorularını hazırlama şeklinde açıklama yapmıştır. Bu çalışmada elde edilen sonuçlardan kaynak kişiyi bulmak, ses kaydı ve soruları hazırlamak görüşleri öğretmen adaylarının görüşleriyle benzerlik göstermektedir. Dere (2017) ise ortaokul öğrencilerine sözlü tarih çalışması sırasında karşılaştıkları sorunları sorduğunda ağırlıklı olarak kaynak kişilerle yaşadıkları problemlerden bahsetmişlerdir. Tarafıma yapılan bu çalışmada da ağırlıklı olarak kaynak kişiyi bulma görüşü hâkim olamamakla

birlikte ifade edilen görüşler arasında yer alması nedeniyle yapılan çalışmayla benzerlik göstermektedir. Yazıcı ve Mert (2017) tarafından yapılan araştırmada ise ilkökul öğrencilerinin sözlü tarih çalışması yaparken zorlandıkları aşamaların soru hazırlama, görüşme yapılacak kişiyi belirleme ve görüşme anı sonuçlarına ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlar öğretmen adaylarının görüşleriyle benzerlik göstermektedir. Bu bağlamda çalışma grupları farklı olsa da sözlü tarih çalışması yaparken zorlanılan bölümler ile ilgili ortak görüşlerin olduğu söylenilebilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih uygulama sürecini geliştirmeye yönelik önerileri sorulduğunda çalışmayı grupla yapmak, rapor yazma aşamasını kaldırmak, sunum aşamasına daha çok zaman ayırmak, çalışma süresini kısaltmak, çalışma süresini uzatmak, soruları hazırlarken yardım almak, çalışma ile ilgili daha fazla bilgi edinmek, görüşme yapılacak kişiyi seçerken dikkat etmek ifadelerini kullanmışlardır. Kara'da (2019) yapmış olduğu çalışmasında lise öğrencilerinin sözlü tarihin kullanımıyla ilgili önerilerini incelemiş ve kaynak kişi sayısını artırma, sadece röportaj kısmını yapma, ön araştırmayı kısaltma, zamanı planlamaya dikkat etme, daha farklı düşünceler de öğrenilebilme, kaynak kişiyle ön görüşme ve tanışma yapma, daha uzun cevaplar almaya çalışma sonuçlarına ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının rapor yazma aşamasını kaldırma önerisini, lise öğrencilerinin sadece röportaj kısmını yapma olarak ifade ettiği ve bir tek bu noktada ortak görüş bildirdikleri, onun dışında farklı önerilerde bulundukları görülmüştür.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Bu bölümde, araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara ve bu sonuçlara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih yöntemi ile ilgili geliştirdikleri metaforlar incelenmiş ve kitap, insanların anılarını gösteren makine, hazine, gönüllülük, video kayıtları, nesne, belgesel, köprü, tarihi eser, insan, aile sonuçlarına ulaşılmıştır. Kitap metaforunun tekrar etmesi dışında diğer metaforlar öğretmen adayları tarafından bir kez ifade edilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih ile ilgili akıllarına gelen üç kelime sorulmuş ve anı (hatıra), röportaj, geçmiş, insan, belge, kültür, deneyim yaşantı, zaman, bilinmezlik, empati, köy, bilgi, canlı, kişisel, özgün, gelecek, samimi, yön vermek kelimeleri ifade edilmiştir. Anı (hatıra) ve röportaj en çok söylenen kelimeler olurken zaman, bilinmezlik, empati, köy, bilgi, canlı, kişisel, özgün, gelecek, samimi, yön vermek ise en az söylenen kelimeler olmuştur.

Öğretmen adaylarının daha önce sözlü tarih çalışması yapma durumları incelenmiş ve araştırma sonucunda sadece bir öğretmen adayının böyle bir çalışma yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmen adaylarından biri bu yöntemi üniversitede ilk defa duyduğunu söylemiş ve şaşkınlığını belirtmiştir.

Sözlü tarih yönteminin öğrenme ve öğretme sürecine etkisi hakkında öğretmen adaylarının görüşleri alınmış ve aktif katılım, kalıcı öğrenme, ilginin artması, öğretimin kolaylaşması, geçmiş ile gelecek arasında bağ kurma, gezi-gözlem imkânı, doğru bilgiler öğrenme, sosyal çevreyi keşfetme, vatandaşlık duygusu ve milli bilinç uyandırma, saygı ve hoşgörü gibi duyguları kazandırma, soru hazırlandığı için yaratıcılığı geliştirme sonuçlarına ulaşılmıştır. Aktif katılım öğretmen adayları tarafından en çok tekrar eden görüş olurken gezi-gözlem imkânı, doğru bilgiler öğrenme, sosyal çevreyi keşfetme, vatandaşlık duygusu ve milli bilinç uyandırma, saygı ve hoşgörü gibi duyguları

kazandırma, soru hazırlandığı için yaratıcılığı geliştirme en az ifade edilen görüşler olmuştur.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre sözlü tarih yönteminin kazandırdığı beceriler incelenmiş ve öğretmen adayları iletişim, empati, anlama, araştırma ve sorgulama, soru sorma, konuşma, eleştirel düşünme ve dinleme becerilerini kazandıracağını ifade etmişlerdir. Öğretmen adayları daha çok iletişim ve empati becerileri üzerinde dururken eleştirel düşünme ve dinleme becerileri ise en az söylenen beceriler olmuştur.

Öğretmen adaylarına sözlü tarih yönteminin derslerde kullanılan diğer yöntemlerden farkı sorulduğunda öğrenci merkezli olması, okul (sınıf) dışında yapılıyor olması, uygulamalı olması, hayat odaklı olması, bilgilerin kesin doğruluğunun bilinmemesi, öğrencinin daha rahat hissetmesi, inandırıcılığının yüksek olması görüşlerini bildirmişlerdir. Öğretmen adaylarının görüşleri daha çok öğrenci merkezli olması ve okul (sınıf) dışında yapılıyor olması üzerinde yoğunlaşmıştır. Hayat odaklı olması, bilgilerin kesin doğruluğunun bilinmemesi, öğrencinin daha rahat hissetmesi, inandırıcılığının yüksek olması ise en az ifade edilen görüşler olmuştur.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına sözlü tarih çalışması yaparken neler hissettikleri ve tekrar sözlü tarih çalışması yapmak isteme durumları sorulduğunda öğretmen adaylarının mutlu ve heyecanlı hissettikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca bütün öğretmen adayları tekrar sözlü tarih çalışması yapmak istediklerini belirtmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına sözlü tarih çalışması yaparken hangi bölümlerde zorlandıkları sorulduğunda, öğretmen adayları görüşme anında, soruları hazırlarken, görüşme yapacak kişiyi belirlerken, ses ve görüntü kaydı için ikna ederken, görüşmeleri analiz ederken, konuyu belirlerken, görüşme yerini bulurken ifadelerini kullanmışlardır. En çok görüşme anında ve soruları hazırlarken görüşleri söylenirken en az ise görüşmeleri analiz ederken, konuyu belirlerken, görüşme yerini bulurken görüşleri söylenmiştir.

Sözlü tarih uygulama sürecini geliştirmeye yönelik öğretmen adayları çalışmayı grupla yapmak, rapor yazma aşamasını kaldırmak, sunum aşamasına daha çok zaman ayırmak, çalışma süresini kısaltmak, çalışma süresini uzatmak, soruları hazırlarken

yardım almak, çalışma ile ilgili daha fazla bilgi edinmek, görüşme yapılacak kişiyi seçerken dikkat etmek önerilerinde bulunmuştur. Öğretmen adayları belli bir görüşe ağırlık göstermemiştir. En çok ifade edilen çalışmayı grupla yapmak, rapor yazma aşamasını kaldırmak, sunum aşamasına daha çok zaman ayırmak görüşlerine eşit miktarda dağılım sağlamışlardır. Çalışma süresini kısaltmak, çalışma süresini uzatmak, soruları hazırlarken yardım almak, çalışma ile ilgili daha fazla bilgi edinmek, görüşme yapılacak kişiyi seçerken dikkat etmek ise en az ifade edilen görüşler olmuştur.

Öneriler

Araştırma sonuçlarından elde edilen bulgulara göre şu öneriler sunulabilir:

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının daha önce hiç sözlü tarih çalışması yapmadıkları sonucundan yola çıkılarak ilkökul, ortaokul ve lise kademesinde öğretmenlerin bu tür etkinliklere daha çok yer vermeleri önerilebilir.

Eğitim fakültelerinde başta sosyal bilgiler, tarih ve sınıf öğretmen adayları olmak üzere sözlü tarih etkinliklerini deneyimleyebilmeleri için projeler gerçekleştirilebilir.

Araştırmacılar sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih yöntemi ile ilgili görüşlerini geniş bir çerçeveden incelemek için çalışmayı nicel yöntem kullanarak daha geniş bir örneklemele yapabilir.

Bu araştırma Tokat İlinde yapılmış olup farklı illerde de benzer çalışmalar yapılarak sözlü tarih yöntemi ile ilgili öğretmen adaylarının görüşleri alınabilir.

KAYNAKÇA

- Akbar, S. (2012). *Diyalog raporu-Orta Doğu ve Orta Asya'da sözlü tarih*. İstanbul: The Hollings Center.
- Akbaba, B. ve Kılcan, B. (2012). Sözlü tarih çalışmalarına yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2(1), 1-10.
- Akçalı, A. A. (2007). *Yerel tarih ve tarih eğitime katkısı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Akçalı, A. A. (2013). *Tarih öğretiminde merkeze bağımlılığın azaltılması yolunda bir çözüm önerisi: Yerel tarih*. Yayımlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Akçalı, A. A. ve Aslan, E. (2012). Tarih öğretiminin iyileştirilmesi yolunda alternatif bir yöntem: Sözlü tarih. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 669-688.
- Akkuş, A. ve Meydan, A. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi ve coğrafi mekan uygulamalarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 14-30.
- Akkuş, Z. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yapılandırmacı yaklaşıma dayalı ölçme ve değerlendirme etkinliklerine ilişkin görüşleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31, 13-27.
- Aktın, K. ve Tekir, H. S. (2018). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih yapmakla ilgili deneyimleri. *International Online Journal of Educational Sciences*, 10(2), 295-310.
- Alkan, N. (2011). Efsanelerden aydınlanmacı geleneğe tarih düşüncesi. A. Şimşek (Ed.). *Tarih nasıl yazılır? Tarihyazımı için çağdaş bir metodoloji* içinde (s. 21-37). İstanbul: Tarihçi Kitapevi.
- Altınok, A. C. (2019). *1970'li yıllarda görev yapan öğretmenlerin dilinden öğretmenlik mesleği: Sözlü tarih araştırması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.

- Anahtarcıoğlu, G. (2019). *Sosyal bilgiler dersinde tarihi mekân gezilerinin öğrencilerin akademik başarılarına etkisi: Aksaray ili örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Arslan, Y. (2013). Sözlü tarihin ortaöğretim öğrencileri üzerindeki yansımaları (Tunceli Merkez örneği). *Turkish History Education Journal*, 2(1), 1-29.
- Aydemir, A. (2021). Sosyal bilgiler dersinde okul dışı öğrenme ve öğretim ortamı olarak adalet saraylarının kullanımına yönelik öğretmen adayı görüşlerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 665-681.
- Aydın, B. (2019). *TC. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersi milli mücadele konularının işlenmesinde öğretmenlerin yerel tarih kapsamında Tokat'a yer verme durumları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Aydoğan, Y. (2021). Somut olmayan kültür mirası ile sözlü tarih ilişkisi üzerine bir çalışma. M. A. Türkmenoğlu (Ed.). *International Conference On History & Culture* içinde (s. 201-210). Ankara: IKSAD Yayınevi.
- Bakioğlu, B. ve Karamustafaoğlu, O. (2020). Okul dışı öğrenme ortamlarının öğretim sürecinde kullanımına yönelik öğrenci görüşleri. *İnformal Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 80-94.
- Baranoğlu, A. F. (2014). *Ayşe Cebesoy Sarıalp'in gözüyle Cebesoy ailesi ve yakın tarihi (Sözlü tarih çalışması)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul.
- Barr, R., Barth, J. L. ve Shermis, S. S. (2013). Sosyal bilgilerin doğası. (çev. C. Dönmez), *Sosyal bilgilerin doğası* içinde (s. 15-29). Ankara: Pegem Akademi.
- Beldağ, A. ve Balcı, M. (2017). Sosyal bilgiler öğretiminde sözlü tarih yönteminin kullanımı: nitel bir çalışma. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9, 176-189.
- Bilgiç, A. T. (2012). *Tarih terimleri sözlüğü* (1. bs.). İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.

- Bilgili, A. S. (2015). Geçmişten günümüze sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. A. S. Bilgili (Ed.). *Sosyal bilgilerin temelleri içinde* (s. 2-33). Ankara: Pegem Akademi.
- Bilgili, A. S. (2015). Sosyal bilgiler programlarında sosyal bilimlerin yeri. A. S. Bilgili (Ed.). *Sosyal bilgilerin temelleri içinde* (s. 158-166). Ankara: Pegem Akademi.
- Bilicioğlu, H. (2017). *Ortaokul öğrencilerinin yerel tarih öğretimine ilişkin görüşleri: Safranbolu örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük.
- Bilim ve Sanat Vakfı. (2006). *Sözlü tarih araştırmacıları için pratik el klavuzu*. İstanbul: Bilim ve Sanat Vakfı.
- Buran, A. (2015). Nitel araştırmada veri toplama. F. N. Seggie ve Y. Bayyurt (Ed.). *Nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları içinde* (s. 43-58). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Busby, R. S. (2011). Learning through doing: Preservice teacher training in historical inquiry through oral history projects. *The Oral History Review*, 38(1), 175–184. DOI: 10.1093/ohr/ohr048
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cabul, E. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde sözlü tarih deneyimleri: Geçmişten günümüze bayramlar*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Caunce, S. (2001). *Sözlü tarih ve yerel tarihçi*. (çev. B. B. Can ve A. Yalçinkaya). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Ceylan, S. (2021). *Okul dışı eğitim bağlamında sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan etkinliklerin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Creswell, J. W. (2013). Geçerlik ve değerlendirme standartları. (çev. O. Birgin), *Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni içinde* (s. 243-267). Ankara: Siyasal Kitapevi.

- Creswell, J. W. (2013). Nitel yöntemler (geçerlik ve güvenirlik). (çev. Y. Dede), *Araştırma deseni nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları içinde* (s. 183-214). Ankara: Eğiten Kitap.
- Çapar, D. (2020). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevrenin kullanımına yaklaşımı ve Çanakkale ilindeki tarihsel çevre için öğretim programı temelli bir uygulama klavuzu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Çavdar, A. (2001). *Yerel tarih grupları için kamuoyu ve halkla ilişkiler klavuzu*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Çolak, R. (2010). *Kavram haritalarının sosyal bilgiler eğitimi çerçevesinde tarihsel kavramların öğretiminde kullanılması: Kavram haritası ile yapılan öğretim ile tutum, başarı ve kalıcılık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çurku, R. (2020). *Kronolojik düşünme ile değişim ve sürekliliği algılama becerilerini kazandırmada sözlü tarihin rolü : Van düğünleri örneği*. Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Dağ, M. (2020). *Annales tarih ekolü ve Türkiye’de yerel tarih yazımı (1939-2000)*. Yayınlanmamış doktora tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Demircioğlu, İ. H. (2005). *Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlar*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Demirdirek, M. (2019). *Ders dışı etkinliklerle desteklenen öğrenci merkezli çevre eğitiminin, 7. sınıf öğrencilerinin çevre okuryazarlıklarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Aksaray Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Aksaray.
- Dere, İ. (2017). *Sosyal bilgiler dersinde bir öğrenme ve öğretme yöntemi olarak sözlü tarih*. Yayınlanmamış doktora tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.

- Dere, İ. (2018). Sosyal bilgiler lisans eğitiminde sözlü tarih: Örnek bir uygulama. *International Online Journal of Educational Sciences*, 10(3), 243-262.
- Dere, İ. (2018). Sosyal bilgiler öğretim programlarında (2005 ve 2017) sözlü tarih. *Milli Eğitim Dergisi*, 47(209), 33-56.
- Dere, İ. ve Alkaya, S. (2017). Sosyal bilgiler derslerinde tıp tarihi konularının sözlü tarihle öğretimi. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 6(6), 504-522.
- Dere, İ. ve Dinç, E. (2017). Sosyal bilgiler derslerinden kalanlar: 1960'tan günümüze kadar sosyal bilgiler dersini alanların hatıraları. *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, (16), 21-39.
- Dere, İ. ve Emeksever, A. (2018). Hayat bilgisi derslerinde sözlü tarihle kültürel mirasın öğretimi. *Gelecek Vizyonlar Dergisi*, 2(4), 40-47.
- Dere, İ. ve Kızılay, N. (2017). Aile tarihinin araştırılmasında sözlü tarihin kullanımı: İlkokul öğrencilerinin tecrübeleri. *Turkish History Education Journal*, 6(2), 294-323.
- Deveci, H. (2002). *Sosyal bilgiler dersinde probleme dayalı öğrenmenin öğrencilerin derse ilişkin tutumlarına, akademik başarılarına ve hatırlama düzeylerine etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Dutt-Doner, K. M., Allen, S. ve Campanaro, K. (2016). Understanding the impact of using oral histories in the classroom. *The Social Studies*, 107(6), 257-265. DOI: 10.1080/00377996.2016.1221792
- Er Tuna, Y. ve Budak, F. M. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının "tarih" kavramına ilişkin algılarının mecazlar/metaforlar yardımıyla analizi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 609-642.

- Eskici, M. (2013). *İlköğretim öğretmenlerinin yapılandırmacı yaklaşıma ilişkin öz yeterlik algıları ile tutumları*. Yayınlanmamış doktora tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Eyrice, N. (2005). *Tarih eğitiminde yerellik: 1922-1950 döneminde Menemen Kazası*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Gazel, A. A. (2009). Tarih öğretiminde kaynak kullanımı (Öğrenci merkezli bir yaklaşım olarak sözlü tarih). M. Demirel ve İ. Turan (Ed.). *Tarih öğretim yöntemleri içinde* (s. 151-178). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Gedikler, H. G. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih uygulama becerilerini geliştirmeye yönelik örnek bir uygulama. *Turkish History Education Journal*, 9(2), 467-491.
- Gedikler, H. G. (2021). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih çalışmasından edindikleri kazanımlara ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 51, 245-265.
- Gilan, A. (2021). *Sosyal bilgiler öğretiminde yerel ve sözlü tarih kullanımı: Ahlat örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Gökdemir, O. (2011). Tarihyazımında iki yeni yaklaşım: Sözlü ve yerel tarih. A. Şimşek (Ed.). *Tarih nasıl yazılır? Tarihyazımı için çağdaş bir metodoloji içinde* (s. 199-222). İstanbul: Tarihçi Kitapevi.
- Gökkaya, A. K. ve Yeşilbursa, C. C. (2009). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımının akademik başarıya etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 483-506.
- Güçlü, M. (2013). Eğitim tarihi araştırmalarında sözlü tarih uygulaması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 100-113.
- Gül, O. K. ve Yorulmaz, E. (2016). Sosyal bilgiler dersi kapsamında okul dışı çevrelerin kullanımı: Yatılı Çorum arkeoloji müzesinde bir gün. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, 8(3), 193-216.

- Güler, A., Halıcıoğlu, M. B. ve Taşgın, S. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Güngören, B. (2015). *6. sınıf sosyal bilgiler sınıf dışı etkinlikler: Kars ili örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kars Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Harnett, P. (2009). Tarihin yerel, bölgesel, ulusal Avrupa ve küresel boyutlarını dengeli bir şekilde ilişkilendirmek. S. Aktekin, P. Harnett, M. Öztürk ve D. Smart (Ed.). *Çok kültürlü bir Avrupa için tarih ve sosyal bilgiler eğitimi* içinde (s. 147-160). Ankara: Harf Eğitim Yayıncılığı.
- Iggers, G. G. (2011). *Bilimsel nesnellikten postmodernizme yirminci yüzyılda tarihyazımı*. (çev. G. Ç. Güven) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- İncegöl, S. (2010). *Sosyal bilgiler dersinde örnek bir sözlü tarih uygulaması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Işık, A. (2009). Sözlü tarih ve Kürtlerde sözlü tarih çalışma örnekleri. *Toplum ve Kuram*, 2, 174-194.
- Işık, H. (2002). *Yerel tarih konularının sosyal bilgiler (6. sınıf) programı tarih üniteleri ile ilişkilendirilmesine yönelik bir uygulama: Pasinler örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Işık, H. (2008). İlköğretimde tarih konularının yerel tarih ile ilişkilendirilmesinin öğrenci başarısına etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4).
- Işık, H. (2014). Bir sözlü tarih örneği: Ürdün Salt Türk şehitliği. *History Studies: International Journal of History*, 6(3), 179-198.
- Işıksoy, S. (2010). *Geleneksel Yozgat evlerinde yaşam ve anlam: Evin sözlü tarihi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Johnson, E. C. (2007). Involving preservice teachers in collecting and performing oral stories. *The Social Studies*, 98(5), 197-200.

- Kabapınar, Y. ve İncegöl, S. (2016). Değişim ve süreklilik bağlamında oyun ve oyuncakça bakmak: Bir sözlü tarih çalışması. *Turkish History Education Journal*, 5(1), 74-96.
- Kan, Ç. (2010). ABD ve Türkiye'de sosyal bilgilerin tarihsel gelişimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2), 663-672.
- Kandemir, K. (2017). *Tarih öğretiminde sözlü tarihin yeri ve kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Kara, S. (2019). *Sözlü Tarih yönteminin ortaöğretim öğrencilerinin tarih algısı üzerindeki yansımaları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karademir, E. (2013). *Öğretmen ve öğretmen adaylarının fen ve teknoloji dersi kapsamında okul dışı öğrenme etkinliklerini gerçekleştirme amaçlarının planlanmış davranış teorisi yoluyla belirlenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karaduman, H. (2005). *Sosyal bilgiler dersinde yapılandırmacı öğrenme ilkelerine göre hazırlanan öğretim materyallerinin öğrencilerin derse ilişkin tutumlarına, başarılarına ve hatırlama düzeylerine etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Karbeyaz, A. ve Karamustafaoğlu, O. (2021). Okul dışı öğrenme ortamlarının öğretime katkısı hakkında sınıf öğretmenlerinin görüşleri üzerine bir inceleme. *İstanbul Journal of Social Sciences*, 29, 1-20.
- Karpat, G. K. (2009). *Tarihsel alanlarda sözlü tarih bilgisine dayalı kentsel tasarım kriterlerinin oluşturulması; Kemeraltı Anafartalar Caddesi (İzmir)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kaya, M. (2013). *Sosyal bilgiler dersinde kullanılabilecek bir öğretim yöntemi olarak sözlü tarih: Amaç, içerik, uygulama*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Kaya, Z. (2021). *Sınıf öğretmenlerinin ilkokulda okul dışı öğrenme etkinliklerinin kullanılmasına yönelik görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisanüstü Eğitim Enstitüsü, Rize.
- Kıcır, K. (2006). *Sosyal bilgiler dersinde 7. sınıf öğrencilerinin tarih öğrenme beceri düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıç, A. (2018). *Hayat bilgisi dersi, “dün, bugün, yarın” temasında sözlü ve yerel tarih etkinliklerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kubat, U. (2018). Okul dışı öğrenme ortamları hakkında fen bilgisi öğretmen adaylarının görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48, 111-135.
- Kumru, G. (2009). *Tarih öğretimi açısından sözlü tarih yazımı: Karaca Ahmet Dergahı örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Küpüç, E. (2014). *Sözlü tarih kavramı ve sözlü tarihin tarih öğretimindeki rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Kyvig, D. E. ve Marty, M. A. (2000). *Yanıbaşımızdaki Tarih*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Lattimer, H. ve Kelly, M. (2013). Engaging Kenyan secondary students in an oral history project: Education as emancipation. *International Journal of Educational Development*, 33(5), 476-486.
- Ligon, M., Ehlman, K., Moriello, G. ve Welleford, E. A. (2009). Oral history in the classroom: Fostering positive attitudes toward older adults and the aging process. *Journal of Aging, Humanities, and the Arts*, 3(1), 59-72. DOI: 10.1080/19325610802652051
- Malkoç, S. (2014). *Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanıma durumları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

- Malkoç, S. ve Kaya, E. (2015). Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanımı. *İlköğretim Online*, 14(3), 1079-1095.
- Merriam, S. B. (2018). Nitel araştırma türleri. (çev. F. K. Canbaz ve M. Öz), *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* içinde (s. 21-38). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Merriam, S. B. (2018). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve etik. (çev. E. Dinç), *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* içinde (s. 199-228). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Mert, B. (2019). *Sosyal bilgiler öğretiminde sözlü ve yerel tarih uygulamalarının öğrencilerin kavramsal başarılarına ve farkındalık oluşturmalarına etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Mert, H. (2020). *Sosyal bilgiler derslerinde yeni bir bakış "hafıza mekanları"*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Metin, C. (2002). Sözlü tarih ve Türkiye'deki gelişimi. *Türk Kültürü*, 469, 288-298.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Mutlu, G. ve Şimşek, İ. (2019, Ekim). *Türkiye'de sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenme ortamları üzerine bir meta analiz çalışması*. 1.Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi'nde sunuldu, İzmir.
- Ocak, İ. ve Korkmaz, Ç. (2018). Fen bilimleri ve okul öncesi öğretmenlerinin okul dışı öğrenme ortamları hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 4(1), 18-38.
- Öner, G. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 4(1), 89-121.
- Öner, G. ve Öztürk, M. (2019). Okul dışı öğrenme ve öğretim mekânları olarak bilim merkezleri: Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının deneyimi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 1109-1135.

- Öney, C. (2019, Ekim). *Sözlü tarih disiplininde uygulanılması gereken metodoloji nedir*. Uluslararası Dengbêjlik kültürü ve Dengbêjler sempozyumu'nda sunuldu, Şırnak.
- Örten, H. (2008). *Yerel tarih konularının sosyal bilgiler üniteleri ile ilişkilendirilmesine yönelik bir çalışma (Tokat örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Öz , M. (2018). *8. sınıf TC İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi konularının anlatılmasında sözlü tarih metodunun kullanımına yönelik öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Özbaş, A. (2021). *Edirne gazilerinin gözüyle Kıbrıs Barış Harekâtı: Sözlü tarih çalışması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırklareli.
- Özer, E. (2012). *Sosyal bilgiler dersinde yerel ve sözlü tarih etkinliklerinin programlanması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Konya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Özgen, K. ve Alkan, H. (2014). Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı kapsamında, öğrencilerin öğrenme stillerine uygun öğrenme etkinliklerinin akademik başarı ve tutuma etkileri: Fonksiyon ve türev kavramı örnekleme. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 5(1), 1-38.
- Öztaşçı, C. A. (2017). *Yerel tarih öğretim yöntemini sosyal bilgiler dersinde uygulamaya koymak: Bir eylem araştırması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, A. (2019). *Okul dışı öğrenmeye ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Öztürk, M. (2017). *Denizli ili emekli sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretmenliği mesleğine yönelik deneyimleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

- Öztürk, S. (2010). Türkiye'de sözlü tarihten iletişim araştırmalarında yararlanma üzerine notlar. *Milli Folklor*, 22(87), 13-26.
- Öztürkmen, A. (2002). Sözlü tarih: Yeni bir disiplinin cazibesi. *Toplum ve Bilim*, 91, 115-121.
- Özür, N. (2010). *Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı etkinliklerin öğrenci başarısına etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özyıldırım, H. ve Durmaz, H. (2022). Öğretmen adaylarının okul dışı öğrenme etkinliklerine yönelik davranışlarına disiplinlerarası yaklaşımla desteklenmiş alan gezisinin etkisi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 12(1), 522-541.
- Polat, U. (2018). *Sosyal bilgiler öğretiminde sözlü tarih çalışmasına bir örnek: Tokat merkez mahalle isimleri*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Sağ, Ç. (2018). *İlkokul sosyal bilgiler dersinde somut olmayan kültürel miras eğitime yönelik etkinlik temelli bir eylem araştırması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Sağdıç, M. (2019). Türkiye’de sosyal bilgiler eğitiminde disiplinlerarası öğretim yaklaşımının tarihsel gelişimi. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 390-403.
- Sağlam, H. İ. ve Sayımlı, S. (2018). İlkokul öğrencilerinin sözlü tarihe yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 47(219), 89-104.
- Sağlam, H. İ. ve Sayımlı, S. (2021). Hayat bilgisi dersi kapsamında öğrencilerin ve velilerin sözlü tarih çalışmalarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Journal of Qualitative Research in Education*, 26, 88-103. DOI:10.14689/enad.26.4
- Sağlam, M. (2010). *1970-1975 dönemi ilkököl öğrencilerinin eğitim deneyimleri: Sözlü tarih yöntemiyle bir çalışma*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Salman, B. (2018). *Yapılandırmacı yaklaşıma göre dil bilgisi öğretimine yönelik öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Sarı, İ. (2002). *Sosyal bilgiler dersi tarih ünitelerinde bir yöntem olarak sözlü tarih*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sarı, İ. (2006). Akademik tarih ve tarih öğretiminde sözlü tarihin yeri ve önemi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 109-125.
- Sarı, İ. (2007). *Sosyal bilgiler öğretiminde sözlü tarih etkinliklerinin öğrenci başarı, beceri ve tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sayimli, S. (2017). *İlkokul öğrencilerinin sözlü tarihe yönelik tutumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Sharpless, R. (2008). The history of oral history. T. L. Charlton, L. E. Myers ve R. Sharpless (Ed.). *Thinking about oral history: Theories and applications* içinde (s. 7-32). Lanham: AltaMira Press.
- Shopes, L. (2011). Oral history. N. K. Denzin ve Y. S. Lincoln (Ed.). *The SAGE handbook of qualitative research* içinde (s. 451-465). Los Angeles: Sage Publications.
- Somel, S. A. (2000). *Yerel tarih araştırmaları için klavuz*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Somersan, S. (2007). Sözlü tarih, araştırmacılık ve tarih yazımına katılım. S. Özbaran (Ed.). *Tarih öğretimi ve ders kitapları* içinde (s. 368-379). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2016). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Stradling, R. (2003). Sözlü tarih. (çev. A. Ünal), *20. yüzyıl Avrupa tarihi nasıl öğretilmeli* içinde (s. 194-209). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.

- Suh, Y., Butler, B. ve Yaco, S. (2015). Integrating oral history into a social studies course: lessons learned. *Museumedu*, 2, 101-108.
- Şahin, Ö. (2019). *Bir sözlü tarih çalışması: Çerkes (Adige) boylarından Şapsığların ve Kabardeylerin günümüzdeki göç ve kimlik algısı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Ankara.
- Şahin, S. (2019). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde sözlü tarih uygulamalarının etkililiği ve önemi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Şimşek, A. (2004). İlköğretim okulu sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde hikaye anlatım yönteminin etkililiği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 495-509.
- Şimşek, A. ve Kaymakçı, S. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminin amacı ve kapsamı. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Ed.). *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 1-14). Ankara: Pegem Akademi.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Temir, M. (2015). *Yaşayan tarih yetişkinlerimiz*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Thompson, P. (1999). *Geçmişin sesi*. (çev. Ş. Layıkel) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Thompson, P. ve Perks, R. (1993). *Sözlü tarih klavuzu*. (çev. Tarih Vakfı). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Tonbul, T. (2010). *Üçüncü hizmet bölgesinde görev yapan öğretmenlerin problemlerine ilişkin bir sözlü tarih araştırması (1995-2005)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Tosh, J. (1997). *Tarihin peşinde*. (çev. Ö. Arıkan). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tuncel, G. ve Dolanbay, H. (2018). Sınıf dışı öğretim teknikleriyle sosyal bilgiler öğretimi. R. Sever, M. Aydın ve E. Koçoğlu (Ed.). *Alternatif yaklaşımlarla sosyal bilgiler eğitimi* içinde (s. 368-373). Ankara: Pegem Akademi.

- Tural, A. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih çalışmalarına ilişkin tutumları. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(3), 1409-1419.
- Turan, R. (2016). Sosyal bilgiler eğitimi ve tarih. R. Turan ve T. Yıldırım (Ed.). *Sosyal bilgilerin temelleri içinde* (s. 87-120). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Türkmen, S. F. (2019). *Tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimi algıları ve görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ulutaş, S. (2018). *Sosyal bilgiler öğretiminde bağımsız değişken olarak yerel tarih tekniği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Uygun, S. (2003). *Türkiye'de öğretmenlik mesleğine ilişkin bir sözlü tarih araştırması (1937-1954)*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uygun, S. (2011). Türkiye'de sözlü tarih araştırmaları ve öğretmen eğitiminde sözlü tarih yönteminin kullanımı. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 50, 95-112.
- Yalçın, R. (2019). *Erzurum'da tarihi eserlere yönelik ilgi ve farkındalığa ilişkin bir yerel tarih çalışması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Yalçınoğlu, P. (2013). Kelimelerin uçmasını sağlamak: Görüşme yoluyla anlamak. A. Ersoy ve P. Yalçınoğlu (Ed.). *Nitel araştırmaya giriş içinde* (s. 139-189). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yang, S. C., Chen, N. S. ve Chen, A. S. (2002). A student-generated web-based oral history project. *Journal of Computer Assisted Learning*, 18(3), 272-281.
- Yazıcı, F. ve Mert, G. (2017). Sözlü tarih yönteminin 4. sınıf düzeyinde etkililiği. *Turkish History Education Journal*, 6(2), 324-342.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Yılmaz, A. ve Ayaydın, Y. (2020). Göç konusunun sözlü tarih yöntemiyle işlenmesine yönelik bir araştırma. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 52(52), 400-419. DOI:10.15285/maruaebd.559884
- Yılmaz, K. ve Kaya, M. (2011). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih algısı ve tarih öğretimine pedagojik yaklaşımları. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, 73-95.
- Yılmaz, K. ve Şeker, M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin müze gezilerine ve müzelerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 3(9), 21-39.
- Yılmaz, M. (2019). *Sosyal bilgiler öğretiminde yerel tarih öğelerinin kullanımına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerinin belirlenmesi: Trabzon örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.

EKLER

Ek 1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu;

Merhaba, adım Elif Demir. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans öğrencisiyim. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Kanıt, Yerel ve Sözlü Tarih dersi kapsamında, sözlü tarih çalışması yapan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih yöntemine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla bir çalışma yapmaktayım. Görüşmenin gizli olacağını ve araştırmada elde edilen verilerin sadece araştırmada kullanılacağını belirtmek isterim. Ayrıca araştırmada görüşme yapılan kişilerin isimlerine yer verilmeyecek kod ad ya da isim şifreleri kullanılacaktır. Görüşme öncesinde ya da görüşme esnasında belirtmek istediğiniz bir nokta ya da anlamadığınız bir soru olduğunda sorabilirsiniz. Görüşmenin kaydedilmesini (video, ses kaydı) istemezseniz konuşmalar sadece not alma şeklinde kaydedilecektir. Görüşme sonunda değiştirmek istediğiniz ya da silmek istediğiniz bilgiler düzeltilecektir. İzin verirsiniz sorulara başlamak istiyorum. Şimdiden katkılarınız için teşekkür ederim.

Tarih:

Saat (Başlangıç/Bitiş):

Görüşmenin yapıldığı yer:

Cinsiyetiniz:

Sınıfınız:

1-Sözlü tarihi.....a/e benzetirim; çünkü

2-Sözlü tarih deyince aklınıza gelen ilk üç sözcük nedir?

3-Daha önce sözlü tarih çalışması yaptınız mı? (Yaptıysanız ne zaman, hangi konuda ve kiminle)

4-Sözlü tarih yönteminin derslerde kullanılmasının öğrenme ve öğretme sürecine etkisi nedir? (Öğrencilerin derse katılımı açısından, öğrencilerin derse bakışını etkileme açısından)

5-Sözlü tarih yönteminin öğrencilere kazandırdığı beceriler nelerdir?

- 6-Sözlü tarih yönteminin derslerde kullanılan diğer yöntemlerden farkı sizce nedir?
- 7-Sözlü tarih çalışması yapmak size neler hissettirdi? Neden
- 8-Sözlü tarih çalışması yaparken zorlandığınız bölümler nelerdir? Neden
- 9-Sözlü tarih uygulama sürecini geliştirmeye yönelik ne tür öneriler sunabilirsiniz?
- 10-Son olarak eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Ek 2. Anket Çalışma İzni

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜĞÜ

Genel Sekreterlik

Sayı :E-36763901-044-132766
Konu :Anket Çalışma İzni

16.02.2022

EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Elif DEMİR'in, Dr. Öğr Üyesi Hakan ÖRTEN danışmanlığında hazırlamış olduğu "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sözlü Tarih Yöntemine İlişkin Görüşleri" başlıklı araştırması kapsamında Fakültenizde yapmak istediği uygulama talebi Rektörlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Bekir Süha PARLAKTAŞ
Rektör Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek 3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sözlü Tarih Çalışması İçin Seçtikleri Konular

- Ö1:** Niksar Kaşıbağ Mahallesi'nin Tarihi
- Ö2:** Ahşap Oyma ve Tahta Baskı Mesleği
- Ö3:** Ud Ustası ile Sözlü Tarih Görüşmesi
- Ö4:** Tokat Yazıbaşı Köyü Üzerine Sözlü Tarih Çalışması
- Ö5:** Ordu İli Üzerine Sözlü Tarih Çalışması
- Ö6:** Gelenek, Görenek ve İnanışlarıyla Amasya'da Bir Köye Kısa Bir Bakış (GÖLKÖY)
- Ö7:** Emekli Öğretmen ile Sözlü Tarih Çalışması
- Ö8:** Şehre Tanıklık Edenler: TOKAT
- Ö9:** Geçmişten Günümüze Sulusokak Mahallesi'nin Değişimi
- Ö10:** Tokat'ın Şehirleşmesi
- Ö11:** Tokat'ta Kuyumculuk-Tokat Bileziği
- Ö12:** Aynalı Çarık Ustası ile Görüşme

**Ek 4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sözlü Tarih Çalışmalarından
Örnekler**

SÖZLÜ TARİH RAPORU

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Kanıt, Yerel ve Sözlü Tarih Dersi

Konu:

Ahşap Oyma ve Tahta Baskı Mesleği

Çalışmanın Danışmanı:

Dr. Öğr. Üyesi Hakan ÖRTEN

Elif DEMİR

Çalışmayı Yapan Kişi:

....

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

TOKAT, 2022

ÖNSÖZ

İnsanlar geçmişten günümüze kazandıkları deneyimleri, yaşantıları hatıralarında biriktirmektedir. Yaşları ilerledikçe bu tecrübelerini başka insanlara aktarma isteği artmakta ve bu onları yaşayan bir tarih konumuna getirmektedir. Bunun için araştırmacı ve tarihçiler yazılı tarihe alternatif olarak sözlü tarihi tercih etmektedir. Sözlü tarih birinci elden kaynak olması nedeni ile de tarihe önemli katkı sağlamaktadır. Çeşitli konular hakkında yapılan görüşmeler eskiye dair olayları, o dönemde yaşamış kişilerin gözüyle görmemize fırsat tanımaktadır. Bir yerin veya mesleğin nasıl oluştuğunu, ne gibi değişiklik ve aşamalarla günümüze geldiğini bu tecrübelerle görüp algılanmasını, eskilerin yaşantı ve zorluklarını anlamamızı sağlamaktadır.

Sözlü tarihin bu özellikleri göz önünde bulundurularak Tokat Olgunlaşma Enstitüsünde meslek hayatına devam eden Ahşap oyma ve tahta baskı ustası İbrahim ... ile mesleği ve meslek hayatı hakkında görüşme gerçekleştirilmiştir.

2022, Ocak

TOKAT

Çalışmanın Amacı ve Önemi:

Bu çalışmanın amacı, Tokat Olgunlaşma Enstitüsünde Ahşap oyma ve tahta baskı ustası olan İbrahim ... ile meslek hayatı hakkında görüşme gerçekleştirmektir. Çalışma, Tokat'ta kaybolmaya yüz tutmuş meslekler ile ilgili herhangi bir sözlü tarih çalışması olmaması nedeni ile önemlidir.

Çalışmanın Yöntemi ve Veri Toplama Araçları:

Bu çalışmada, Ahşap oyma ve tahta baskı mesleğine dair anıların ortaya çıkarılması için sözlü tarih yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak önceden yapılmış sözlü tarih çalışmalarındaki sorular örnek alınmış ve konu ile ilgili oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Sözlü Tarih Çalışması Değerlendirme Formu

Görüşmeyi Yapanın Adı Soyadı	
Görüşülen Kişinin Adı Soyadı	İbrahim ...
Yaşı	63
Cinsiyeti	Erkek
Doğum Yeri	Tokat/...
Doğum Tarihi	
Mesleği	Usta Öğretici
Yaşadığı Yer	Tokat
Takma Adı	Doktor, Profesör
Telefon Numarası	
Görüşmenin Yapıldığı Yer	Tokat Olgunlaşma Enstitüsü
Görüşmenin Yapıldığı Tarih ve Saat	30.12.2021/ 13.30
Görüşme Kaydının Niteliği	Sesli
Toplam Kayıt Süresi	10.50 dk

Ahşap Oyma ve Tahta Baskı Mesleği:

1. Bize biraz kendinizden bahsedebilir misiniz? (Nerede doğdunuz, aileniz, eğitim durumunuz vb.)

Tokat'ın Pınarlı köyünde 1958 yılında doğdum. 63 yaşımdayım, 5 tane de çocuğum var. İlköğrenimimi köyümde bitirdim. Ortaokul ve liseyi Tokat merkezde bitirdim. Üniversiteyi de 2 yıl okudum sadece ikinci yıldan terkim. 11 ondan sonra işte memur olduk, memuriyete atıldık. Memuriyetimiz bittikten sonra 2008 yılında emekli oldum. Emeklilikten sonra bir ara boşluk yaptık. 2012 yılında Tokat Taşhan'da dükkân açtım 11 baskı üzerine fakat kalıpları bir başkasına yaptırıyordum. Kalıpları başkasına yaptırıyordum fakat düzeltmelerini kendim yapıyordum. Baktım ki olacak gibi değil kalıpları dedim ki ben daha iyi yaparım ve kendim yapmaya başladım bu şekilde.

2. Bu işe ne zaman ve nasıl başladınız?

İşte ee dükkânı açtıktan sonra 2012 yılında değil de 2013'e kadar başkasına yaptırdım. 2013'ten sonra kendim başladım ve ondan sonra devam ettik. Ha bunun öncesi fakat sanata bir merakım vardı. Ağaç işlerdim, minyatür heykeller yapardım taştan böyle bir şeyim var yani bir ilgim böyle başladım.

3. Ailenizde sizden başka bu mesleği yapan birileri var mı?

Ailemizde hanım yapıyor. Çocuklarda resim üzerine, resimle ilgileniyorlar yani resme yöneldiler.

4. Ailenizin bu mesleği seçmenize karşı olan yaklaşımı nasıldı?

İyi yönde yaklaştılar yani yapma demediler hepsi (güliyor) sağ olsunlar destek oldular yani yapmam hususunda

5. Mesleğinizin size hissettirdiği duygular nelerdir?

Ben mesleği yaparken dinleniyorum. Yani hoş bir huzur buluyorum yani rahatlatıyor beni.

6. Mesleğin olumlu ve olumsuz yönlerinden bahsedebilir misiniz?

Valla ben olumsuz yönünü görmedim. Çünkü bir mesleğin varsa başladığın zaman zaten bir desene başladığın zaman o desen bitsin diye çabalıyorsun o da insana desen

çıktıkça bir huzur veriyor. Yani ben olumsuz yönünü görmedim. Ha bazen oyma yaparken elimize falan kaçabiliyor böyle ufak kazalar oluyor ama o kadar.

7. Bu mesleği yaparken en çok zorlandığınız dönem/an oldu mu? Oldu ise hangi dönem/an?

En çok zorlandığımız dönem işte bu pandemi döneminde oldu. Onun dışında da olmadı.

8. Tahta baskı ve ahşap oyma mesleği Tokat'ta ne zaman başlamış, kimler tarafından başlatılmış, mesleklerin tarihi hakkında bilgi verebilir misiniz?

572-575 yıl oldu fakat 600 yıla yakın bir şeyi var tarihi, öncesi bunun ıı Osmanlılar tarafından geliyor da daha öncesi de var yani Ermenililer tarafından yapılmıştı.

9. Bu işi yaparken hangi malzemeleri kullanıyorsunuz? (Hangi ağaç, hangi boya vb.)

Ağaç olarak ıhlamur ağacı kullanıyoruz. Gövdesi kalın, sağlam olacak. Onun dışında işte kargaburnu dediğimiz kesi aletimiz, biz dediğimiz ıı geniş dar bizlerimiz var bunlarla işlemini yapıyoruz. İskarpela dediğimiz şey olay da biraz daha onun küçüğü bu iskarpela bununla da yanlarını düşürüyoruz zaten (gösteriyor) çekiç, zımpara kullanıyoruz. Boya da akrilik veya da kendi yaptığımız boyamız var. Gaz yağı işte pinder dediğimiz bir olay var diğer şeyleri kataraktan boyanın ana maddesini biz hazırlıyoruz yani sıvısını hazırlıyoruz. Sadece renklendirmede dışardan renklerini getirtiriyoruz ona katıp renklendirme yapıyoruz.

10. Neler üzerine baskı yapıyorsunuz?

Pamuklu olan tüm şeylere baskı yapabiliyoruz. Mesela tülbent, yazma, elbise, masa örtüsü yani aklına ne gelirse hepsine baskı yapabiliyoruz.

11. Ahşap oymada şekilleri siz mi belirliyorsunuz yoksa şekilleri yapan başka birileri var mı?

Şimdi şöyle bizim kendi belirlediğimizde var, kendi yaptıklarımızda var dışardan yani daha önceden gelen şeylerimizde var desenlerimiz tamam mı başkalarının yaptığı.

12. Ahşap oyma yaparken hangi aşamaları takip ediyorsunuz?

İşte söylediğim gibi ıhlamur ağacı teker gibi 7 cm olacak şekilde kesilir. Ağaç kesildikten sonra 1-2 yıl bekletilip ya da fırına atılıp kullanılabilir ama biz genelde beklemeyi tercih ediyoruz. İu ondan sonra işte karbonla üstüne resmi geçiyoruz. Resmi geçtikten sonra bıçaklarla oyma işlemini gerçekleştiriyoruz. İşlemesi 1,5 saat sürüyor yaklaşık ondan sonra zımparalıyoruz, düzeltmelerini yapıyoruz o şekilde oluyor. Şekillerin hızlı çıkmasını istediğimiz zaman bazen freze de kullanılıyor.

13. Taşhan'da çalışma döneminizden bahsedebilir misiniz?

Taşhan'da (gülüyor) işte devamlı kalıp yapıp baskı yapıyorduk devamlı yani çok siparişlerimiz vardı. Siparişleri bile hemen hemen yetiştiremediğimiz zamanlar oluyordu.

14. Halk Eğitim Merkezi/Olgunlaşma Enstitüsü çalışma döneminizden bahsedebilir misiniz?

Olgunlaşma dönemimizde işte iu imtihana girdik. İmtihana girdikten sonra başarılı olanlar buraya alındı, olgunlaşma enstitüsüne alındı. Üç kişi girdik imtihana iki kişi alındı benimle bir kişi daha ve o şekilde başladık. Şu anda da işte görüyorsunuz kalıpları yapıyoruz.

15. Kendiniz gibi eğittiğiniz öğrencileriniz, ileride yerinizi bırakacağınız birileri var mı?

İu işte kurs verdik kursta öğrenen öğrencilerimiz var. Sulusaray, Tokat Merkezde buralarda da kendileri bir iu çalışıyorlar yani hatta kendi işlerini yapanlar var. Mahalle aralarında mesela çalışıp sofra bezi, masa örtüsü yapıp satanlar var. Kalıpları tam beceremeseler bile yine de iş yapıyorlar yani.

16. Son olarak genel eklemek istediğiniz bir şeyler var mı? İşinizle ilgili, bu sorularla alakalı

Şöyle söyleyeyim sadece işimle değil meslek öğrenin, meslek iu mesleği olan aç kalmaz o şekilde diyeyim (gülüyor) noktayı koyayım.

SONUÇ

Bu çalışmada, Tokat'ta ahşap oyma ve tahta baskı mesleğini yapan usta ve mesleğin gelişimi ile ilgili bilgi edinmek amaçlanmıştır. Geçmişi çok eskiye dayanan ahşap oyma ve tahta baskı mesleği günümüzde de devam ettirilmeye çalışılmaktadır. Fakat popülerliğini kaybettiği için çok fazla kişi tarafından icraa edilmemekte ve bilinmemektedir.

Sözlü tarih çalışması kapsamında yapılan görüşme sonucunda ahşap oyma ve tahta baskı mesleğini icraa eden usta öğretici İbrahim ... bu mesleğin nasıl yapıldığı, tarihi, kendi meslek hayatı hususunda bilgiler alınmıştır. Olgunlaşma enstitüsünde mesleğini devam ettiren İbrahim mesleğin devamı için kendi gibi yetiştirdiği, kurs verdiği öğrencilerinin de olduğu öğrenilmiştir.

Son olarak görüşmeden hareketle yorum yapılacak olursa geçmişi çok eskiye dayanan bu mesleğin büyük bir emek ve uğraş gerektirdiği görülmektedir. Tokat ili için önemli olan yazmacılık, sofra bezi gibi yöresel ürünlerin devamlılığı için de önemlidir. İbrahim ... yetiştirdiği öğrencileri ile mesleğin devamlılığı için çalışmaktadır.

EKLER:

SÖZLÜ TARİH RAPORU

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Kanıt, Yerel ve Sözlü Tarih

Konu:
Aynalı Çarık Ustası ile Görüşme

Çalışmanın Danışmanı:
Dr. Öğr. Üyesi Hakan ÖRTEN
Elif DEMİR

Çalışmayı Yapan:
....

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

Tokat/2022

ÖN SÖZ

Geçmişte kızların aynaya bakmaları ayıp bir olay olarak karşılanırmış. Kızların, gelinlerin ayıplanmadan kendilerine bakmaları için çarıklara aynalar konulmuştur. Fakat Aynalı Çarık mesleği zaman ilerledikçe gelişme, ilerleme göstermesi gerekirken tam tersi sonuçlar yaşanmış ve meslek unutulmaya başlanmıştır. Bu duruma gelinmesinin birçok nedeni vardır. Fakat en çok dikkat çeken nedenler geçmişteki olanakların yetersiz olması ve öğrendiğim bilgiler neticesinde geçmişte ki Aynalı Çarık ustaların mesleği ile ilgili bilgilerini geleceğe aktarma çabasına girmek yerine kendilerini ön plana çıkarmak istemelerinden kaynaklanmaktadır. Bu olumsuzluğu gidermek, unutulmaya yüz tutmuş meslekleri tekrar gündeme getirmek, geçmişteki meslekleri gençlere öğretmek ve gelecekteki nesillere miras bırakabilmenin en iyi yöntemlerinden biri sözlü tarihtir. Çünkü sözlü tarih çalışması ile hâlâ mesleği icra eden ustalardan, öğrencilerden bilgiler edinerek bunlar rapor haline getirilir ve başkalarının da öğrenmelerine katkı sağlayabilir. Böylece geçmişteki mesleklerimiz gün yüzüne çıkararak hem geçmişimize sahip çıkabiliriz hem de mesleklerimizi daha da geliştirebiliriz.

Sözlü tarihin bu özellikleri neticesinde Aynalı Çarık mesleği hakkında bilgiler araştırılmıştır. Daha sonra sorular hazırlanarak Tokat Aynalı Çarık ustası ile gerekli görüşmeler yapılması neticesinde röportaj yapılmıştır.

2022, Ocak

TOKAT

Çalışmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, Aynalı Çarık mesleğini ustalardan dinleyerek gün yüzüne çıkarmaktır. Bu amaca ulaşmak için sözlü tarih çalışmaları yapılmıştır. Çünkü sözlü tarih, anıları ve geçmiş yaşantıları öğrenmek, ortaya çıkarmak için kullanılabilinecek en uygun yöntemlerin başında gelmektedir.

Çalışma, Aynalı Çarık mesleğinin araştırılması konusunda kullanılan yöntemler arasında ilk kez sözlü tarihin kullanılması açısından önem taşımaktadır.

Çalışmanın Yöntemi ve Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada Aynalı Çarık mesleğine dair bilgiler edinilmesi için sözlü tarih yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama tekniği olarak sözlü tarih görüşmelerinden yararlanılmıştır. Veri toplama aracı olarak ise araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı-yapılandırılmış görüşme soruları kullanılmıştır. Bu kapsamda Aynalı Çarık mesleği geçmişi araştırılmış ve Aynalı Çarık ustası ile röportaj yapılmıştır.

Sözlü Tarih Çalışması Değerlendirme Formu

Görüşmeyi Yapanın Adı Soyadı	
Görüşülen Kişinin Adı Soyadı	İlhan ...
Yaşı	54
Cinsiyeti	Erkek
Doğum Yeri	Tokat/...
Doğum Tarihi	
Mesleği	Kunduracı
Yaşadığı Yer	Tokat
Takma Adı	Dr. İlhan
Telefon Numarası	
Görüşmenin Yapıldığı Yer	Tokat Olgunlaşma Enstitüsü
Görüşmenin Yapıldığı Tarih ve Saat	07. 01. 2022/ 13.40
Görüşme Kaydının Niteliği	Sesli
Toplam Kayıt Süresi	15.57 dk

Aynalı Çarık Ustası ile Görüşme

1-Kendinizden bahseder misiniz?

“Tabi ki. 1968 Tokat doğumlu İlhan Tokat’ta doğduk. Tokat’ta ikametgâh ediyoruz şu anda. Mesleğimiz baba mesleği kunduracılıktır. Eğitim ilkokul bittikten sonra babam oku dedi okuyamadım biz. Okumadık ama ne iş yaparsın oğlum dedi. Düşündük düşündük gel o zaman yanıma dedi çırak olarak. İlkokul bitti bu mesleğe girdik ve şu ana kadar hiç sekitmedik. İşin enteresan yanı askerde de ben ayakkabı işi yaptım. Orda da salaş derler ayakkabı işi uğraşan. Hani ara verdim diyecek günüm olmadı. İlkokul bitti hâlâ ayakkabıyla haşır neşir. (Burada çok mutlu oldu ve bu kısmı keyifle anlattı). Askere gittim orada iki yıl dinlendim yok. Orada da aynı devam ayakkabıcıydım. Bu yüzden sanatımı seviyorum. Sanatım gerçekten sevdiğimiz için yapıyoruz. Tabi ki bir de geçimimizi sağlıyor. Ama teknolojiye yenilip de imalattan vazgeçince tamirci olduk. Tamir ile uğraşırken de 99 yıllarında bu bizim geçmişte olan Aynalı Çarığımızı incelemeye başladım. Yani folklor ekiplerimiz var onların işte altlarında, ayaklarında kara lastik, spor baya takip ettim. Sonra büyük ustalar çoğu öldüğü için bize bunu öğretecek, gösterecek kimse yoktu. İnceleyerek, yapılan ürünlere aşina olarak onları toplayarak. Giymek için kimse bunu talep etmez. (Burada biraz hüznümlendi.) Neden çünkü artık herkes naylon ayakkabılar giymeye alıştı. Eee daha sonra biz bunları süs eşyası olarak yapıp Aynalı Çarığı tekrar gündeme getirelim diye uğraştık. Sonra onları biraz daha küçüğe yaptık. Sonra olmadı anahtarlığa kadar indirdik bunu. Şimdi anahtarlık yapıyoruz. Eee 3 sene önce de Tokat Olgunlaşma Enstitüsüne başladık. Orada aynı Aynalı Çarık üstünden biz bunu gündeme getirip tekrardan tanıtalım. Çünkü bu geçmişimizde giyilmiş. Hani derler işte her yerde çarık var. Evet var, var ama bizim Tokat’a özgü aynamız var. Aynayı da genelde bayanların ayakkabılarına daha süslü daha ışıltılı olsun diye kullanılmıştır.”

2-Aynalı Çarık mesleğinin tarihi hakkında bilgi verir misiniz?

“Şimdi Aynalı tarihi en az 200 yılı biz söyleriz. Onun daha da öncesi var mıdır vardır. Çünkü biz geldik 50 yaşına. 3 kuşaktır bir şey olsak ki rahat 200 yılı vardır. Ya insanoğlu var olduktan sonra ayağına, üstüne bir şeyler giymeye ihtiyaç duyduğu zamanlar bir şeyler yapmışlar. İşte hayvan derilerinden, kabuklardan ne bilim her bir şeyden ayağını koruması için ayakkabı türü şeyler yapmışlar. Bizim çarığımız da işte yoksulluk dönemlerinde ayakkabının olmadığı dönemlerde çarık olarak yapılmış”

“İşte o dönemlerde kız çocukları, bayanlar pek şeye bakamazmış, aynaya bakmayı ayıp sanarlarmış. Ona istinaden biraz daha büyükçe aynalar koyup çarıklara hem ışıltı katsın hem eee insanlara daha hoş olsun ya da işte kızlar baksın gibi hikayeler anlatılır bize.”

“Ama Tokat’ta bayanlara daha çok değer verildiği için onlara aynalı, ışıltılı olsun diye çokça süslemişlerdir. Bizde dediğim gibi 3 yıldır Olgunlaşmadayız, Tokat Olgunlaşma Enstitüsünde. Burada da günümüze ayakkabılar, çantalar, telefonluklar gibi çalışmalarımız var.”

3-Ne kadar süredir bu mesleği yapıyorsunuz?

“Evet, o zaman yine yaşıma çıkacak ama neyse önemli değildir. (Burada güldü.) 54’den 12’yi çıkartırsan geri kalan, bir, hiç eksiksiz bu mesleğin içindeyim. Biraz önce de dedim ya askerde de yaptım ben bu işi. En az, çok oldu herhalde değil mi?”

- Söylememi ister misiniz?

“Evet söyleyin tabi”

- 42 yıl olmuş.

“Hay maşAllah. Gırk birdi nazar değdi bir sene daha ihtiyarladık. Geçen gün yaş günü kutladık. Yani evet 42 yıldır bu işin içindeyse doğrudur. Baba mesleğidir. Hani şeyleri saymıyoruz işte ilkokula gittiğimiz dönemlerde babamın yanına giderdik, gelirdim. Onları saymıyoruz. Sadece ilkokul bitip bu işi meslek olarak aldığımız tarihtir. İlkokul bittikten sonra.”

4-Bu mesleği seçme nedeniniz nedir?

“Seçme nedenim işte babam oku dedi ben okumadım. (Burada güldü). Başka bir meslekte Tokat’ta yoktu. O dönemlerde olsa da bizi cezbedecek bir şey yoktu. Hani o dönem içinde başka bir yere gitmek bize zor geldi. Babanın yanında çalışmak dururkene başka bir elin yanına gidipte çalışmak zor olurdu bize. Yani benim ayakkabıcılığı seçmemdeki tek etken babamdır. Çünkü o işini o kadar çok severdi ki yani bize vermediği değeri yaptığı ayakkabıya verirdi. Sevgiyle ve babam Tokat’ın gerçekten tek sanatkarlarından biriydi. Başka yoktu. Yani babamdan esinlenerek, eee onun teşvikiyle biz bu mesleği seçtik. 3 kardeşiz. O ikisi hiç yanaşmadı. O da ayrı bir olay.”

5-Mesleği öğrenme sürecinizden bahseder misiniz?

“İşte mesleği öğrenme sürecimiz babamızın yanında ve birlikte babamla çalışan Necati Güven rahmetli oldu ustamız. Onlarla birlikte bir dükkânda çalışıyorduk. İşte dediğim gibi ilkokul bittikten sonra 111 bir fiil orada çalıştık. Daha sonra biz babamla dükkân açtık. Askere kadar oradaydık. Askerden sonra dükkân açtık. 90’lı yıllarda dükkanımızı, kendi dükkanımızı açtık. Orada çalıştık.

6-Mesleğe başlama sürecinizden bahseder misiniz?

“Süreç derken?” (Burada şaşırdı.)

- Mesleği öğrenme sürecinizden sonra kendinizin yapmaya başladığınız zaman.

“Kendimiz işte, babam dükkân açtıktan sonra biz eee hani baba çünkü arada evlatlarına güvendiği için ölçüyü alırdı, siparişi alırdı bize bırakırdı. Benim ortanca kardeşim de yapmadı desem de o da yardımcı olarak, çalışmadığı günlerde yanımıza gelirdi. Bu arada dipnot sade babam değil amcam da ayakkabıcı. Tokat’ın 111 imalatçılarından biriydi. Amcam kesinlikle tamir yapmaz elleri rahatsız olduğu için sade gene ayakkabı yapar. Biz biraz sülaleden ayakkabıcılarımız var.

- Yani geçmişten gelen bir meslek sizin ki.

“Yani aynen baba, amca Tokat’ın tek sanatkarlarındandı ama işte her şeyin bittiği gibi onlarında mesleği bırakma zamanları gelmişti (Burada hüzünlendi). Babam rahmetli oldu, amcam emekli oldu bıraktı. Şu anda Tokat’ta zaten imalat eden yoktur. Tamircimiz vardır ama imal eden yoktur.

7-Mesleğe başladığınızda nasıl tepkiler aldınız?

“Arkadaşlarımın çoğu demişti ki yav baban ayakkabıcı sen niye ayakkabıcı oluyon yani ne gerek var başka meslek seç falan ama dediğim gibi aşktır, sevgidir. Dediğim gibi 99’da da bu Aynalı Çarığa yönelince çok güzel tepkiler aldık, güzel destekler aldık. Şakayla karışık baya il dışından da gönderdik onlardan. Ankara, Maraş. Maraş’a da gönderdik içine Maraş yazarak. Sen Maraş’a gidiyorsun orada anahtarlık ya da magnet beğeniyorsun içinde Maraş yazıyor ama yapan Tokat (Burada güldü). Öyle bir de anımız var.

8-Olgunlaşma Enstitüsü’nde çalışmaya ne zaman ve nasıl başladınız?

“11 3 sene önce, işte Aynalı Çarık bu unutulmaya yüz tutmuş mesleklerden yola çıkarak bir usta baraktılar. 11 biznen tanıştık. Bu üçüncü yılımız. Dediğimiz gibi yani gün yüzüne çıkartmak, yeni ürünler yapmak ve yola çıktık Olgunlaşma Enstitüsü ile ve şu anda da gerçekten de mutluyuz burada olmaktan. Çünkü bu işi en güzel burada yapabiliyorsun. Dükkânda yapsan bu kadar açılmazsın. Neden açılmazsın dükkânda tamirin arasında bu işler pek güzel olmuyordu.

9-Aynalı Çarık yapımı aşamalarından bahseder misiniz?

“Tabi ki. Şimdi Aynalı Çarık bir ham deridir. Yan ham deri derken işlenmiş, bizim buradaki dabakhanelerden işlenmiş işte sığır, dana, goyun, guzu derilerinden bir araya gelir. Alt kısımları ile birlikte bizim önümüze gelir. Bizde bunları kalıplar halinde ıstampalar halinde düzenlerin numara numara. Keseriz alt üst hiç makinelerin girmedığı

şekilde elde edilir. En son süslemesinde aynayı kullanırsın. Tokat’a özgü 3 çarığımız var. Sıımlı, Tokalı, Aynalı Çarığımız mevcut ve bunların hepsini de günümüze giyilebilecek şekile getirmek için şu anda bir projemiz, planımız var.

10-Ne tür malzemelerden yararlanıyorsunuz?

“Dediğim gibi yüzde yüz deri ve mumlu iplerimiz var. Bazen sıımlar var. Derilerden ip yaptığımız var ve bunun yanında aynamız vazgeçilmezimiz. Onun yanında işte isterlerse püskül, ponpon, boncuk gibi onlarda bize kalmış. Biz kendimiz istersek süsleme yapabiliyoruz.

11-Kullandığınız malzemeleri nereden temin ediyorsunuz?

“Şimdi, şu anda dediğim gibi Tokat’ımız da dabakhanemiz var. Genelde ordan alıyoruz ama günümüzde kullanacağımız derileri de işte Maraş, Ankara gibi yerlerden temin etmeye çalışıyoruz. Tokat’ımızın bir sıkıntısı da bu istediğimiz malzemeleri bulamıyoruz.

12-Aynalı Çarık mesleğini icraa etmek için ne tür özelliklere sahip olmak gerekir?

“Sevmek lazım. Yani eğer sevmiyorsan, isteyerek yapmıyorsan onu yapamazsın. Çünkü bu deri hani biraz nasıl diyim sert. Onu işte ıslatacaksın, kurutacaksın, kalıba çekeceksin aşaması biraz fazla. Dediğim gibi eğer istiyorsan, seviyorsan yaparsın. Çokta bir zorluğu yok. Biz onu da yapacağız öyle bir müdürümüz sağ olsun, öyle bir projesi var. Öğretme adına böyle genç arkadaşlar, istekli olan arkadaşlara kurs açmaya. Tabi bu hastalık biterse.

- İnşAllah bir gün biter.

“İnşAllah, umudumuz o.”

13-Mesleğin olumlu ve olumsuz yönlerinden bahseder misiniz?

“Dediğim gibi mesleğimiz kötü bir meslek değil. Ayağa hizmet etmek olsa dahi olumlu şeyleri güzel insanlardan güzel tepkiler alıyoruz. Eee olumsuzluğu da biliyorsunuz ya hani işte ayakkabı dediğin her yere basıyor sen onu eline alıyorsun, yapıyorsun gibi bazı eleştiriler oluyor. Ama dediğim gibi şu andaki arkadaşlarımız geçinme adına diyorlar ama seviyorsun. Sevmezsen yapamazsın ki. Sen şimdik dışarıdan gelmişsin atıyorum her şeye basmışsın ama biz onları elimize alıp tamir edip, boyuyup verebiliyoruz.

14-Kendiniz gibi eğittiğiniz öğrencileriniz, ileride yerinizi bırakacağınız birileri varmı?

“Eee şöyle söyleyim bu mesleğe ayakkabı tamircilik mesleğini öğrettiğim bir iki arkadaşım var. Birisi dükkanını açtı, çalışıyor. Her şekliyle biz öğrettik, biz yetiştirdik yani tamirciliği sürdürecektir şeylerimiz, çıraklarımız var. Lakin Olgunlaşma Enstitüsünde de biraz önce görmüş olduğun o arkadaşlarım gerçekten hevesli, gerçekten arzulu, gerçekten ııı istekli bir arkadaşlarımız. Yani öğrenmek için çaba gösteriyorlar, böyle gözümü gözlüyorlar (Burada gülerek anlatmaya başladı). Biraz önceki şakaydı tabi. ııı gerçekten iyi arkadaşlarımız var. Dediğim gibi Olgunlaşma Enstitüsü büyük bir kurum, büyük bir aile, biz inşaAllah daha iyi olacak.

15-Sizce geçmişten günümüze kadar Aynalı Çarık mesleğinde ne tür değişimler yaşanmıştır?

“Şimdi şöyle söyleyim. ııı rahmetli ustalarımıza önce Allah rahmet eylesin derim ama Aynalı Çarık ustalarımız hiçbir zaman yanında çırak yetiştirmemişler. Öğretmek için çırpınmamışlar. Hep ben hep ben ve aldı gittiler çoğu. Malzemesini, bildiklerini çoğu aldı gitti. Biz bunları kırmak adına Olgunlaşma Enstitüsünde bunu öğretmek adına buradayız. Dediğim gibi Aslı hocamın da böyle bir projesi var. Bu işi biz gün yüzüne çıkartacağız inşaAllah.

- Eklemek istediğiniz bir şey var mı?

“Valla ben, eee teşekkür ediyorum böyle bir imkan verdiğiniz için. Şöyle söyleyim ben size Tokat'ta hâlân Aynalı Çarığı bilmeyen bir sürü insanlarımız, gençlerimiz var. Biz bunlara sizlerin sayesinde, mesela eee etkinliklerimiz oldu, hastalıktan önce televizyon programlarımız oldu. Bu yetti mi yetmedi. Ama bundan sonra sizin gibi genç arkadaşlarımızdan sohbetle bizden faydalanacaklar, biz onlardan faydalanıp biz bu işi gün yüzüne çıkartmak için gönüllüüz, buradayız.

Bana zaman ayırdıkları için ve röportaj yapmayı kabul ettikleri için teşekkür ettim ve sohbetimizi bitirdik.

SONUÇ

Bu çalışmada Aynalı Çarık mesleğinin tarihî, geçmişten günümüze kadar olan süreçlerini öğrenmek amaçlanmıştır. Fakat geçmişten günümüze Aynalı Çarık mesleği ile ilgili fazla bir birikim kalmamıştır. Bu nedenledir ki Aynalı Çarık mesleği gelişme gösterememiştir ve unutulmaya yüz tutmuş meslekler arasına girmiştir.

Sözlü tarih çalışması bağlamında yapılan görüşmeler sonucunda Olgunlaşma Enstitüsü'nün unutulmaya yüz tutmuş meslekleri tekrardan gündeme getirmek için çalışmalar yaptığı öğrenilmiştir. Bu çalışmalar arasında da Aynalı Çarık mesleği bulunmaktadır. Kendince çalışmalar yaparak Aynalı Çarık mesleğinde ustalaşan İlhan Bey, Aynalı Çarık mesleğini gündemde tutmak ve daha da geliştirmek için öğrencilerine kurs vererek kendi bilgi ve deneyimlerini öğrencilerine aktarmaktadır.

Yapılan çalışma sonucunda geçmişten günümüze Aynalı Çarık mesleği konusunda fazla bilgi ve birikim olmamasına rağmen günümüzde mesleği tekrardan gündeme getirme konusunda çalışmalar başlamıştır ve bu çalışmalar büyük bir başarı ile devam etmektedir. Geçmişimize sahip kişiler olduğu sürece geçmişimiz güzel bir şekilde gün yüzüne çıkmaya devam edecektir.

EKLER

Ek 5. Yazarın Özgeçmişı